

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 07th July 2020

The Assembly met at 09am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker is the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. E bonzour tou dimoun ki a lekout e pe swiv travay Lasanble Nasyonal. Bomaten nou pou pran nou travay e mon pou zis pas en pti moman lo *Order Paper* kwa ki nou annan.

Nou annan en prezantasyon en papye sa sete en rapor apre sa nou pou pran bann kestyon. E apre nou pou swiv par Mosyon kot nou annan plizyer Mosyon lo nou *Order Paper*.

Bomaten mon pe sanz en pti pe *lord du jour*. Kot anvi ki *Leader* Lopozisyon Onorab Wavel Ramkalawan i annan en lot langazman pandan milye lazournen apepre. Nou pou pran *Private Notice Question* premye e sa apre nou ava swiv par bann kestyon ordiner. So mon ava toudswit donn laparol Madanm Deputy Clerk pou *presentation of paper*. Madanm Deputy Clerk.

MADAM DEPUTY CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour tou bann Manm e tou dimoun ki a lekout. Papye ki pe ganny prezante *ce matin* i comme swivan;-

Interim Report of the Commission of Inquiry into the Disposal of Assets of the Former Compagnie Seychelloise de Promotion Hoteliere (COSPROH) during the Privatisation of the Company. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Deputy Clerk. Bon mon anvi fer manm piblik osi tou okouran pou dir bann rapor parey nou osi tou met lo *website* Lasanble Nasyonal. So le moman ki nou prezant papye dan Lasanble sa dokiman i vin piblik e manm i kapab akse atraver nou *website* Lasanble Nasyonal.

Mon ava demann *parliamentary reporter* pou apel Minis pou fer antre Minis ek son delegasyon pou nou pran *Private Notice Question*.

Bon mon dir bonzour Minis Charles Bastienne Minis responsab pou Lapes ek Lagrikiltir *Minister* i akonpanyen par Mr Roy Clarisse ki *Special Advisor* e Mr Vincent Lucas ki *Chief Fisheries Officer Seychelles Fishing Authority. Minister*

avek ou delegasyon ankor enn fwa bonzour e *welcome* dan Lasanble Nasyonal.

Toudswit mon ava pas laparol avek Onorab Wavel Ramkalawan pou son *Private Notice Question*. Onorab.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi bokou Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour tou koleg Onorab, Minis Bastienne avek ou delegasyon e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker mersi bokou pou ou kourtwazi pou les mwan prezant mon kestyon premye pou sanz lord e mon ti ava kontan osi remersi Minis parske mon konnen osi i ganny kestyon en pe pli tar ki labitid.

Mersi Minis pou ou pare pou vin reponn, parske lot kestyon ki mon ti'n anvwaye me solman lot Minis ki pa'n kapab ti konsern bann peyman ensidswit ki Minis Lalanne ti sipoze vin reponn alors mon dir mersi bokou.

Mr Speaker avek sityasyon lapas kot plizyer maren etranze in ganny detekte ek *COVID-19* e bezwen ganny mete dan karantenn, eski Minis responsab pour Lapes i kapab dir sa Lasanble premyerman.

Ki mannyer eski sa sityasyon pe afekte aktivite lapas bann tonnye Eropeen?

2) Vi ki lapas endistriyel i sours prensipal *forex* pour lenstan, eski *IOT* pe ganny ase pwason pou met dan bwat?

3) Konfirmen si i annan okenn mouvman pour serten operater Eropeen retir zot bato lapas dan nou lanmer?

E finalman kan eski bann bato Eropeen pou ariv zot kota? Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister*.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker, tou Manm Onorab. E tou dimoun ki a lekout, bonzour. Mr Speaker an tou i annan 44 bato ton ki lapas oubyen ki fer debarkman oubyen transbordman dan Por Victoria. Ladan i annan 13 bato ki flot paviyon Sesel, 26 ki flot paviyon Linyon Eropeen, 3 paviyon *Maurice* e 2 Sid Koreen.

Avek sa sityasyon *COVID-19*, nou annan 11 bato ki pa pe lapas. Parmi i annan 5 bato ki flot paviyon Sesel e 6 bato ki flot paviyon Linyon Eropeen. An prensip sa 6 bato Linyon Eropeen ti sipoze an mer e ansanm avek sa lezot 5 bato ki flot paviyon Sesel ki pa pe lapas, sa i fer ki aktivite lapas i redwir par o mwen 25poursan e sa i en sif ase konsiderab.

Dezyenmman konsernen 2enm kestyon Mr Speaker an sa ki konsern lapas endistriyel ki sours prensipal deviz etranzer. Eski *IOT* pe ganny pwason pou met dan bwat?

Mr Speaker *IOT* i *process* anviron 350tonn ton par zour. Dapre *IOT* zot pe rankontre serten problem kot *Skipjack* i konsernen kot lakantite sa lespes pa sifizan pou loperasyon sa lizin.

An se moman *SFA* pe fer analiz pou vwar vre aköz sa rediksyon aköz normalman *Skipjack* i en lespes ton ki sipoze napa problem stok e alor i pli rezilyan. Par kont *IOT* enform nou ki zot pe konsantre lo lezot lespes ton ki zot annan sifizaman stok. Minister Lapes i an kontak avek bann Lazans bato pou vwar dan bann prosen zour nivo demarkasyon ki *IOT* i ganny sifizaman pou son loperasyon.

Lo kote si i annan mouvman par serten operater Eropeen pou retir zot bato lapas dan nou lanmer? Mon le enform sa Lasanble ki pou le moman napa okenn kominikasyon ofisyel, si i annan operater Linyon Eropeen ki'n eksprim lanvi pou retir zot bato dan nou delo.

E Mr Speaker konsernan 4trienm kestyon petet si Onorab ti kapab donn mwan

en pti pe plis klarifikasyon konsernan sa *issue* kota.

Petet en pti pe plis lenformasyon pou mwan kapab reponn son kestyon pli direk. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi bokou Mr Speaker e mersi Minis pou sa bann premye larepons. Pou sa pti klarifikasyon letan mon pe dir kota sa kota lo *Yellowfin*, lo *Yellowfin* sanmenm sa ki mon pe demande ki staz zot arive la an relasyon avek zot kota?

Parske mon ti pe, lenformasyon ki mon ti'n gannyen se ki i annan serten bato ki pe deza ariv pre avek zot kota e alors tout fason konmsi zot ti pou bezwen aret lapas, e ki sa ti pou en annan en lenpak lo sa aktivite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker mersi. Onorab mersi pou sa klarifikasyon. Lo kote kota pou Linyon Eropeen se zot ki zer zot kota. Nou lo nou kote nou, nou pa pou ganny sa lenformasyon kota ziska ler zot donn zot lenformasyon avek *IOTC*.

Me solman nou, nou annan serten lenformasyon preliminar ki *SFA* letan i analize. Ki zot kapab ganny en lendikasyon lo ki bor zot ete avek zot kota. Me solman petet Onorab pou donn petet serten klarifikasyon dan labsans lenformasyon ofisyel sorti kot *EU*, parey si nou vwar *EU* li son kota *Yellowfin* i 77,698tonn. *Ok?*

An 2019 *EU* ti lapas li 75,947tonn e pou premye semester 2019 zot ti lapas zot 38,749tonn. Rezon mon'n donn sa pete dan labsans lenformasyon i a kapab ed nou konpare.

Me par kont anvi ki zot aktivite i relye avek bann *Seychelles flag*. Mon annan mon lenformasyon *Seychelles flag* ki mon a donn ou ki kapab donn ou en apersi lo ki manner zot pe performen. *Ok?* Kota *Yellowfin* pou *Seychelles flag* i 33,211. *Ok*. Pou lannen 2019 nou'n lapas 33,6tonn savedir nou'n anba nou kota par o mwen 200tonn. *Ok?*

Pou premye semester lannen 2019 nou ti lapas 17,700tonn e pou premye semes sa lannen setadir ziska *juin* i 15,825tonn. Savedir nou *more or less* anba kontrol malgre en pti pe pli ba ki lannen 2019 menm peryod lannen pase. Par o mwen 2mil tonn. Me nou *ok*, nou

ekspekte pou dir an vi ki *more or less* menm bato ki pe angaze dan sa lapas, nou ekspekte pou dir Linyon Eropéen osi pou *at par* avek sa ki reprezantativ dan sa ki pou *Seychelles flag*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi bokou Mr Speaker e Minis mersi ankor pou bann lenformasyon. Mr Speaker mon anvi premyerman dir avek Minis ki nou'n demann sa kestyon, akoz nou konnen ki poudir, mon konnen ki poudir i en konsern pou pei, pou ou koman Minis Lapas e pou nou tou, sa sityasyon ki pe arive la.

Alor mon premye kestyon siplemanter ki mon ava demande, etandonnen ki avek sa sityasyon ki pe renye la, i fer ki non Sesel kot nou ti'n avek nou 11 premye ka, konmsi apre Sesel ti'n ganny en bon repitasyon poudir nou napa *COVID* e alors nou pe met pare pou tou bann louvertir e tou. E ki soudan zis ou trouv sa *chiffre* i monte.

Mon anvi demande, eski, ki egzakteman zot pe fer pou nobou rezourd sa sityasyon? Par egzanp, eski i annan okenn kozri pou nou

regarde ki manner nou kapab evakye tou sa bann dimoun ki'n ganny detekte swa avek antikor, oubyen bann dimoun ki'n ganny deklare avek COVID-19, konmsi pou retourn zot dan zot pei e ki nouvo maren i ava kapab vin travay pou ki sa sityasyon i ava ganny rezourd?

Akoz Mr Speaker parey nou'n tande la, sityasyon pe agrave, parski i pa zis bann maren Afriken ki ozordi pe ganny detekte pozitiv me osi bann maren *Espanyol* ki letan zot ti vini zot ti napa COVID-19 parski tou keksoz ti'n fer byen.

Alor konmsi pou nou, ki zot pe fer egzaktman pou atak sa sityasyon, pou ki sa lendistri i kapab i kapab, sa aktivite i kapab kontinyen? Vi ki parey nou tou nou konnen li ki pe donn nou larzan ozordi.

E mon pe osi, mon ti a kontan osi konnen Minis atraver ou Mr Speaker, ki manner, oubyen eski i annan okenn posibilite pou nou bann *longliners* zwe en rol dan menm si zot pa donn sa kantite ton parey en *purse seiner* i donnen. Konmsi ki posibilite ki pou zot zwe en rol dan sa lendistri lapas etandonnen ki avek sa rediksyon 25poursan.

I'm sure Minis pe petet i ava konnen, avek sa rediksyon 25poursan nou bann peser ozordi letan zot pe fer *trolling*

oubyen bann *leisure boats* zot pe deza komans atrap *Yellowfin* pa tro lwen.

Parski sa pwason pe vin en pe pli fasil pou gannyen dan *trolling* zot pe gannyen. Alor ki lankourazman oubyen ki partisipasyon ki nou bann *longliners* i kapab gannyen?

E apre Mr Speaker ankor enn fwa, menm si ofisyelman zot pa ankor ganny okenn avertisman *from* sa bann operater. Eski Minis i kapab konfirman ki i annan espesyalman bann Franse ki pe anvi aköz zot pe dir tro difisil pou fer rantre bann *pêcheur marin* ensidswit, ki zot pe mazin bouz ver *Abidjan* ki manner mon konpran. Konmsi konfirm sa.

E ki lenpak eski sa i kapab annan lo sa lendistri si bann Franse i bouze, oubyen eski son lenpak i pa pou vremen grav parski bann bato *Espanyol* i ava kapab kouver sa kantite pwason ki zot ava lapas. E la petet Mr Speaker si Minis ti ava dir nou an term sa kota ki mon'n demande. Eski sa kota i pou Lerop antye oubyen eski Franse i annan son kota? E *Espanyol* i annan son kota? Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mersi Mr Speaker mon pe pran dernyen pti *note* en. *Ok*. Mr Speaker mersi, Onorab mersi pou bann kestyon siplemanter. Konsernan ou premye kestyon pou evakye sa bann ka pozitiv mon krwar ou konn tre byen lapros ki Gouvernman in pran ki Prezidan in pran se ki sa nou kit dan lanmen *Public Health Authority* pou zot fer bann desizyon parey ki annan pou fer pirman avek lasante.

Nou lo nou kote nou diskite avek Minister Lasante, avek *Public Health Authority* pou nou vwar e sey negosye akoz nou vin sa *link* ant bann Lazans, ant bann amater bato avek Minister Lasante.

So nou annan en rol ki nou pe zwe dan en fason konstan kot nou vin sa akoz mwan lo mon kote mon'n zwenn plizyer fwa bann depi semenn pase, mon'n zwenn plizyer fwa bann Lazans bato pou nou vwar ki mannyer nou pou travay ansanm pou *deal* avek sa *issue* bann *crew change*.

I annan plizyer opsyon ki'n ganny met devan mwan krwar Minis Finans ki ti pe reprezant Minis Lasante in koz lo serten posibilite. Me i annan lezot diskisyon ankor ki nou pe fer pou nou kapab vwar fason pli fasil pou nou

kapab *undertake* sa *crew change*.

Mon krwar ki ou'n fer sorti ki vre se ki nou pa pou kapab kontinyen san *crew change*. *Crew change will need to be done* en fason ou lot pou bezwen ganny fer.

Me nou bezwen konsyan osi lasante nou pep, lasante nou pei an premye *lieu* e apre la pou nou kapab navige e vwar pli bon fason pou nou kapab egzekit sa *crew change* avek mwens lenpak konpare avek sa ki'n annan dernyen fwa.

En keksoz ki mwan mon konnen se ki travay i *ongoing* pou vwar egzaktaman kwa ki'n al mal dan sa dernyen *crew change* ki rezon ki'n arive ki sa bann tes, rezilta in vin en fason me letan sa *subject matter* sa bann e endividi in prezant zot lekor tes i diferan so nou bezwen *get to the bottom of* sa pou nou vwar kwa ki'n al mal.

Prenon kont ki mon okouran i annan ankor plizyer bato i annan o mwen en ven tenn bato ki ankor bezwen fer serten *crew change* en fason ou lot. Sirtou avek zot bann *crew* Afriken. Parey nou dir. *Ok?* Mr Speaker konsernan 2enm kestyon ki i annan pou fer avek *longliners*. *Longliners* Mr Speaker prensipalman zot lapes *Yellowfin*. Me *Yellowfin* pou le moman *IOT* napa

problemm. *Ok?* Nou'n zwenn avek *IOT*, *IOT* zot stok *Yellowfin* i *very healthy*. Zot problemm i avek *Skipjack* e nou bann bato *longliner* pa neserman spesyalize pou lapes *Skipjack*. Alor petet nou annan serten difikilte la si zanmen nou pou angaz avek zot pou zot kapab fer sa kalite lapes.

Konsernan pou sa bann bato espesyalman Franse pou zot bouz aryer, parey mon'n dir se ki nou pa'n ganny okenn komunikasyon ofisyel konmkwa ki zot annan plan pou zot bouz okenn lezot landrwa. *Ok?*

Mon konnen pou dir i annan bann *crew change* ki'n ganny fer La *Reunion* en pe letan avan e ki al ase byen osi. E pou zot bouz aryer. Mon pans pa si pou annan, *well* pou le moman nou pa ankor ganny komunikasyon ofisyel. Bon mon kestyon se ki mannyer petet sa bann kota i ganny distribye.

Kota i ganny donnen avek *EU as a block* e prezan li i distribye sa avek son bann bato apropiye. Dan sa ka nou annan *L'Espagne* nou annan Italyen menm annan Italyen e nou osi annan Franse. So esansyelman *EU* ki deside kan mannyer i pou distribye avek sa total kota parey mon'n dir boner, sa total kota 77,698 ki ganny donnen avek zot.

So Mr Speaker petet si zanmen bann Franse i deside bouze en keksoz ki mon krwar, aköz nou bezwen *as long* ki nou koman en pei nou, nou pe parey en serten Lazans i dir mwan se ki nou sipoze delivre sa lozistik pou sa bann bato, e si ou pa delivre sa bann lozistik i pou ariv en moman kot nou pou kapab antre dan sityasyon en lot nivo konversasyon konpare avek ki nou ete la.

So i enportan ki diskisyon i ganny fer e tonm dakor lo serten laranzman ki nou kapab fer avek zot. Parey mon'n dir i endispansab ki *crew change* i ganny fer. Nou okouran i annan plizyer sityasyon ki kapab arive si zanmen *crew change* pa ganny fer kot aksidan i konsernen, kot bann lezot petet evantyalite kot i arive, ki serten *crew* i konnen in ariv ler pou li ale pou li al vwar son fanmir pou li desann ater.

I annan ki'n fer in annan ki'n lo bato pou o mwen 8mwan *as we speak*, e zot pa ankor ganny sans pou zot kapab fer *crew change*. So i annan tout en balans ki nou kapab *strike* avek lasante ler nou pe fer en fason pou rezourd sa problemm. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Yes, mersi Onorab. Onorab Jean-Francois Ferrari.

HON JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis, bonzour tou dimoun. Mr Speaker mon ti a kontan mon bann kestyon mwan i pou konsern fasilite e lankourazman pou bann bato ki pe lapes pou zot transbord zot ton isi sesel.

Mon premye kestyon alors i konsern bann fasilite ki'n ganny met an plas. Nou konnen ki nou bann regleman lasante i tre strik Sesel. I plis strik ki lezot pei e sa i byen. Me mon ti a kontan demann Minis ki bann mezir ki Minis pe diskite avek son bann tou lezot partner, notaman Lasante Piblik pou ankouraz en *safe transshipment* lapes pwason dan Por Victoria pou ki *IOT* i ganny son *supply* e ki bann *stevedores* i kapab travay.

Ki bann mezir *proactif* ki iveni ki zot in pran pou zot ankouraz sa aktivite dan Por Victoria? E dezyenmman nou konnen pou dir en bato i pa en landrwa ideal pou fer karantenn akoz son bann kabin i ptipti, ou la, ou enn lo lot lo bann keksoz koumsa.

Ki bann mezir ki pe ganny met an plas pou fer ki karantenn i kapab efikas akoz nou konnen pou dir sirtou pou

bann maren Afriken zot en pe pli rezistan avek sa avek *COVID-19* pou kapab fer karantenn e ki si zot ganny vwar negatif zot kapab al lapes?

Konmsi eski i annan bann mezir ekstra ki zot pe ankouraz sa bann maren ki pa pe ale, si zot pa kapab ale ki mannyer zot kapab fer sa karantenn pou zot kapab antre dan lapes parey nou ti ekspekte vwar. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker *as far* ki mwan mon okouran se ki i annan bann *meeting* regilye ki ganny fer ant Lotorite Port, *SFA*, *Public Health* pou zot diskite keksoz anmezir i evolye. Me selman o tan ki posib se ki bann bato ki annan a *COVID* lo la napa okenn Seselwa *as far as* lekipaz i konsernen ki mont abor pou zot ale pou al okenn debarkman ki son *stevedores* oubyen lezot.

E si zanmen zot mont abor sa i anba prerogativ Minister Lasante, *Public Health* se zot li fer le neser. E mon pa krwar pou dir *Public Health* pou donn otorizasyon pou *stevedores* mont abor okenn bato si zanmen i annan

issue COVID abor akoz konn son konsekans ki kapab anmennen avek li. *Ok?*

Dezyenmman konsernan karanteen, *as far as* ki mwan mon mwan konnen se ki lo tou sa bann bato lapès i annan bann sant parey nou dir zot bann *health facility*. *Sort of* en pti lopital ki annan abor ki kapab *accommodate* en serten kantite. E dapre sa ki mon konpran se ki i annan ki kapab *accommodate* 3 ou pete lezot ki kapab *accommodate* en pe plis abor.

So fasilite mon panse se ki parey ou konn tre byen Onorab. Mr Speaker, se ki se Minister Lasante pou vwar si fasilite i adekwat oubyen non e pou pran bann mezir apropiye pou zot konnen ki direksyon zot pou ale.

Mwan lo mon kote *as far as* ki Minis ki responsab pou Lapès, mon okouran zot annan sa bann fasilite. Ki degre efektiv. Si i ase si pa ase, mon krwar sa i en desizyon ki annan pou fer avek *Public Health Authority*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ferrari.

HON JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi Minis. Minis mon annan en lot pti kestyon. Vi ki nou konnen ki dan lagreman

lapès avek Linyon Eropéen son tonaz referans ti 50mil tonn.

E i esansyel ki lapès dan delo Sesel i arive a sa 50mil tonn pou nou kapab ganny bann peyman an konsekans. Eski deza Minister Lapès oubyen *SFA* pe reflexir a bann mwayen kot si i annan serten ki pa kapab servi zot kota, bann lezot i gannyen dan bann bato ki anrezistre anba sa Lagreman pou fer sir ki nou arive dan sa, pou nou kolekte maksimonm ki nou devret kolekte.

Eski e kekfwa ou kapab donn nou la en perspektiv, en lopinyon ki mannyer ou bann teknisyen i war evolisyon e ki nou pou arive ver sa 50mil ton ki nou kapab o mwen ganny sa reveni ki esansyel dan sa moman kot touris in ganny bokou afekte. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker pou le moman nou napa krentif ki sa 50mil tonn pa pou ganny *attempt*. Rezon i senp. I arive dan bann peryod Oktob Novanm, Desanm kot serten sa bann bato letan zot in ariv zot kota zot aret lapès.

So avek sa peryod ki nou ladan la i annan for posibilite ki petet zot kapab *extend all*

the way ziske Desanm san neserman afekte zot lapés. Akoz mon okouran pou dir lo en baz pre kosyon nou annan enn ou de bato an May ti deza pe arete akoz pou li pa *exceed* son kota.

So mon panse ki enn fwa ki nou fini rezourd sa *issue* ki annan pou fer avek sa bann bato kot *COVID* i konsernen *then* nou ekspekte sa bann bato pou al *fully* lapés ki en manner, akoz zot annan zot sifizaman zot kota pou zot kapab lapés.

E ler mon'n reponn kekyon *Leader* Lopozisyon an servan *figures* ki nou annan pou nou rann bato Sesel, an vi ki i flot paviyon Sesel, anvi ki zot *involve* plizoumwen dan menm aktivite, mon vwar pou dir nou pa tro lwen avek sit pozisyon kot nou ti ete menm peryod kot bato Sesel i ete. E si nou pran san nou *replicate* li avek aktivite Linyon Eropéen, mon panse pou donn nou *more or less* menm portre. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ahmed Afif.

HON AHMED AFIF

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker mon ti a kontan demann Minis si i annan en posibilite avek bi pou nou ed

sa lendistri e sirtou bann bato ton ki pe soufer avek maladi ozordi.

Si i annan posibilite kot Gouvernman e Linyon Eropéen zot koz ansanm avek bi pou rod en fason pou retir bann dimoun ki malad ozordi. Swa par avyon, en *airlift* e zot ganny anmenn dan bann sant zot kapab rekipere. Ki prezan i ava liber lespas lo zot bato kot zot kapab anmenn *fresh crew* avek byensir bann sofgard neserer. Enn par egzanp mwan mon'n ganny dir akoz ou pa teste menm sa bann matlo avan zot *board* avyon pou vin Sesel. E bann aparaman amater i pare pou peye. Si fodre anmenn ners laba pou fer sa osi.

Prezan ki nou konnen poudir ler zot ariv la nou pran en mezir ekstra pou fer sir pou dir bann maren ki ariv isi, i pare, i dan en kondisyon stab e sen pou zot al lo bato.

E alor nou a larg lanmen sa bann bato zot kapab al travay e nou koman en Gouvernman nou sel aksyon se fasilite sa prosesis. Koz avek ban Lotorite Eropéen. Oubyen si sa pa posibil, eski i annan en posibilite tir zot anmenn zot dan en por Eropéen pli pre? Mon ti pe mazin *La Reunion*.

E mon sel bi se larg lanmen sa bann amater les zot fer sa ki zot abitye, les lapés kontinyen *IOT* i a ganny

fourni, *stevedore* a ganny louvraz e lekonomi i a kontinyen fonksyonnen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker sa bann size ki Onorab in leve i bann keksoz ki lo latap pe ganny diskite koman bann posibilite. Tousala bann posibilite, bann tes avan zot antre tou. I bann keksoz ki pe ganny diskite. Konsernan pou pran bann maren pou ale parey mon'n dir ou se ki sa i dan domenn lasante sa i en keksoz ki zot ava adrese koman en posibilite.

Evidaman Gouvernman nou, nou anvi nou *as much as possible* ki sa bann bato i al lapas e kontinyen avek zot bann aktivite. Me en keksoz ki mon okouran se ki, i annan serten sa bann bato ki menm lakonpanyen ki'n kapab al lapas apre ki mon'n aprann zot in transfer sorti lo en bato, lo de bato transbord, met lo lezot bato pou kapab liber serten bato.

So i annan sa bann keksoz ki'n ganny fer e mon okouran ti pou annan ankor ki ti pou ganny fer me la nou'n vwar serten bann ka pozitiv ki'n vini sa i en keksoz ki zot

ava regarde ki direksyon zot pou ale. Me solman pou reponn ou kekyon onorab Mr Speaker se ki tousala i bann posibilite ki pe ganny regarde koman bann opsyon pou nou kapab fer sir ki sa bann bato i retourn dan zot aktivite normal san gran deli. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Waven William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker, bonzour Minis avek ou lekip. Bonzour tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker mon bann kekyon i *comme swivan*;-

Minis eski ou kapab donn pep Seselwa garanti ki sa *Sustainable Fisheries Partnership Agreement* ki nou'n fek ratifye dan Lasanble ki sa sityasyon pa pou afekte lonterm kontribisyon finansyel ki nou sipoze gannyen anba Lartik 8.

E eski ou Minister i panse ki baze lo gravite sa viris, propagasyon sa viris dan lemonn e ki pe la prezan pe montre ki pe la prezan pe montre ki i kapab annan en lenpak baze lo sityasyon ki pe devlope dan Sekter Lapes.

Eski ou Minister i a krwar ki i pou bezwen envok Lartik 12(5) sa Lagreman pou *call for* en *Extraordinary*

Meeting pou kapab diskite lo sa problem nan avek nou partener Linyon Ewopeyen? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker konsènan 2em kestyon se ki nou kapab *invoke* Lartik 12 si zanmen sitasyon petet i agrav plis. Akoz la pou le moman nou dan faz pe negosye ki mannyer pou *move* de lavan. Nou pa neserman ariv lo en lenpas. Me nou pa pou esper nou ariv lo en lenpas pou nou kapab annan diskisyon atraver *Joint Committee*. Me sa i reste en posibilite Mr Speaker.

Pou donn garanti pep Seselwa konmkwa ki kontribisyon pa pou ganny afekte, parey nou dir se ki nou pe servi parey Onorab Ferrari in dir nou annan en referans 50mil tonn ki dan Lagreman.

Otan ki nou *maintained* nou 50mil tonn *then* nou pa neserman war okenn lefe ki pou arive lo nou. Si zanmen nou pa ariv sa 50mil tonn, sel fason pou nou ganny afekte se avek sa ki nou apel nou *excess catch*. Ok?

Nou *excess catch* si i sot 50mil tonn, *then* zot pey nou en pe an plis ki normalman li osi nou *build in* ladan. Par egzans ki nou'n gannyen avek

bann amater bato ansanm avek *EU* pou lannen 2019, ki nou sipoze resevwar nenport ki moman ki i en pti pe plis ki €2.5milyon.

So si zanmen i annan okenn lefe *then*, i pou annan en lenpak i pa vèdir nou pa pou resevwar *the full amount* me i pou tou depan lo ki kantite tonaz ki nou arive. Me parey mon'n eksplike se ki *trend* mannyer pe ale letan nou konpar li avek lannen pase dan labsans *figures* pou Linyon Ewopeyen, prenon kont nou *figures* ki nou annan pou nou *Seychelles flag* i paret mwan napa tro gran disparite konpare avek *the previous year*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker, Mr Speaker mon anvi demann Minis prenon kont nou konteks vilnerabilite ki nou partener Linyon Ewopeyen i rekonnet, akoz nou bann Pti Leta Zil mon anvi demann Minis ki son Minister pe fer vizavi Departman *Foreign Affairs*, ensi ki nou bann Misyon aletranze pou fer nou partener konpran poudir, par lefe ki nou vilnerab ki zot bezwen pran prekasyon ekstra vizavi sityasyon ki pe devlope lo nou kote. Ki sa bann sityasyon pa

ariv ankor akoz nou pe zve avek 2enm pilye nou lekonomi Minis. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker *as far* ki mon konnen se ki *Foreign Affairs* i on *board* an term diskisyon pou lakoz ki sa in arive. E osi pou zot kapab vwar ki manner nou pou kapab travay avek nou bann partener pou nou fer sir pou dir sa pa ganny repete akoz evidaman i anpes nou bouz devan pou kontiny avek sa aktivite, dan en fason normal. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Sebastien Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker eski Minis i kapab dir nou, si eski bann amater bato oubyen li menm oubyen bann azan in aksepte pou dir i annan en mankman lo kote *testing* pou sa bann maren antre dan pei? Eski zot aksepte pou dir sa i en fe?

Pou ki tou sa la pa ganny mete lo Gouvernman prezan, pa lo Gouvernman, me lo Sesel ki pe dir *ok* ou pa kapab lapes

akoz ou annan *COVID-19*. Eski zot aksepte sa?

Dezyenmman, prenon kont i annan sa mankman e nou'n tann propozisyon pou bann *nurse* ale eksetera, eksetera, eski ou kapab dir nou ki sa konpanyen pe fer?

Admeton nou kapab repartir sa bann maren, admeton nou kapab fer sa nou pou *still* bezwen lezot maren antre. Ki mezir tanzib ki sa bann azan tou sa bann dimoun ki'n *involve* la. Ki'n vin kot Gouvernman i dir Gouvernman gete nou annan *crew change* e nou tou nou konnen pou dir *IOT* i sel *source of income* so nou bezwen annan sa sityasyon.

So sey eksplik nou pou le moman la ki dernyen negosyasyon diskisyon zot in gannyen ek sa bann dimoun? E ki bann aksyon tanzib ki pou ganny pran prezan pou *tackle* sa sityasyon *as it stands* ozordi, an se ki konsern si nou pou annan lezot maren ki pou antre dan pei? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker pou admet konmkwa ki i annan serten mankman. Mon krwar i kler pou dir i annan mankman. E

bann amater bato i annan ki'n ekrir mwan akoz zot pe ensiste osi konsernan zot *crew change*, sa en keksoz ki nou pe korper avek lasante pou nou kapab parey mon'n eksplike avan mon nou ganny en *way forward*.

Me en keksoz nou bezwen konpran se ki, i pa dan lentere sa bann amater bato ki sa bann dimoun, si zanmen zot malad *still* zot in vini. Akoz i pa dan zot lentere akoz zot bato i bezwen anmare. Pa al lapes e anfenn kont se zot ki perdi. So i toutfwa dan zot lentere pou fer sir ki *whatever* ki zot fer a lavenir zot bezwen *scrutinize* li, fer sir poudir sa bann dimoun, letan i dir ou sa bann dimoun i negativ, zot definitivman negativ.

E non pa anmenn bann dimoun ki'n enfekte. Akoz ozordi se zot bato ki pe anmare ekonomikman se zot ki pe ganny afekte. So i pa dan lentere personn anfenn kont sa sityasyon ki'n arive e definitivman sa bann amater bato zot santi zot responsab akoz i anba zot responsabilite, pou fer sir ki letan zot pe anmenn zot bann *crew*. I bann *crew* ki pas tou bann tes nesaser.

Konsernan *crew change*, i annan diskisyon ki *ongoing* posibilite petet bann *crew change* ki pa neserman Was Lafrik. Petet vwar dan lezot

pei, posibilite bann *Espagnole* menm ki bann *crew* abor.

E pli enportan Mr Speaker la nou war lenportans pou nou annan otan Seselwa ki nou kapab annan. Si nou ti annan sifizaman Seselwa akoz lazans letan nou'n koz avek zot, zot in dir nou ki zot ti a kontan pran Seselwa. Me malerezman nou napa otan sa kantite Seselwa ki kapab e ki pare pou zot mont lo bato ton.

Nou konnen mon ti isi dan Lasanble apepre en mwan pase, pou koz lo zafer saler nou konnen pe annan bann lazisteman saler.

Me enn fwa nou konplet sa mon krwar keksoz i ava vin en pe plis enteresan pou zot. E la petet zot a kapab oule pran *marin pêcheur* koman en karyer, oubyen petet bann ki ti'n sote petet zot ava remont abor pou zot kapab al kontinyen avek sa aktivite;-ede dan devlopman ekonomik nou pei. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi, Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mwan mon pe sey konpran sa sityasyon. E mon pa blanm personn. Me selman mwan mon konsernen. Mon konsernen par lefe ki nou'n war nou dan en sityasyon kot

nou bezwen ouver sekter *allow* dimoun pou antre dan pei.

Ou annan lezot dimoun ki pe antre dan pei ki al dan karantenn, ki sorti zot pa teste pozitiv. So mon krwar sa deba en pti pe nou pe tyonbo keksoz avek *velvetic gloves* konmsi pe sey, mon krwar nou bezwen serye ek sa deba la.

Sa bann dimoun i responsab par lefe ki i annan en keksoz *somewhere* ki en dimoun pa'n pran son responsabilite e i pa nou isi sa! E sa ki mon pa ti a kontan se ki *down the line* ler i ariv en problem Lagreman oubyen keksoz *income*, nou ganny dir pou dir sityasyon ti tel alors sa. Si sityasyon ti ganny kree par zot mon krwar sa i bezwen ganny met lo latab ki sityasyon in ganny kree par sa bann dimoun.

Pa par Gouvernman Sesel ki li in fer tou son fason pou protez nou e pa par Dokter, nou bann *frontliners* ki protez nou. Akoz parey mon'n dir Mr Speaker nou dimoun i vini i al dan karantenn me i sorti zot byen. Zot pa teste pozitiv parey sa bann maren ki teste pozitiv.

Akoz zis la mon pe get en *Smart traveler* i pe koz lo bann keksoz ki kapab ganny fer *crew ship* eksetera. Me i pe *advice not travel to Seychelles* akoz zisteman akoz sa bann keksoz ki pe arive. So mon

krwar ler nou pe fer sa diskisyon eksplik, dir nou byen kler. Ler nou pe fer sa diskisyon i bezwen annan en lakseptasyon. Akoz mon konn, nou konn Linyon Eropeen nou.

Lot fwa nou ti tann sa Anbasader Linyon Eropeen koze, koz lo la eski nou angaz Anbasader Linyon Eropeen lo sa size os,i pou fer sir ki zot konpran parti zot responsabilite ki mon krwar i al lo nivo zot kote, ki ti devret asire ki zot bann maren avan i antre dan pei i negativ.

Akoz mon ti tann li koz lo si pei pou ouver oubyen non, e i ti vremen en pti pe *non-committal* lo la. *As oppose* ki lezot pei i annan ki Langleter par egzamp in fini *committed*, li i ti pe pli *non-committal* pe zwe en pe kart diplomasi ek nou be tasyon *when it comes to* pey nou larzan anba sa Lagreman i vin zwe diplomasi, akoz pa nou ki'n kree sa problem.

So dir nou si i annan diskisyon – ler diskisyon in ganny fer si i pe ganny minite, pe ganny met lo papye konmkwa ki annan serten responsabilite ki al ver sa bann dimoun ki ti pe anmenn sa bann maren dan pei pou sa travay? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker mon krwar i kler pou dir responsabilite an fendkont i pa responsabilite Gouvernman Sesel. Sesel pa neserman responsab pou sa sityasyon ki'n arive. I en sityasyon ki'n ganny anmenn dan nou pei an rezilta negligans serten dimoun. E mon krwar sa se ki lenvestigasyon i ava montre kote sa i sorti me i pa neserman annan pou fer avek nou isi.

Nou lo nou kote nou ti pe *proceed* pou nou i fer sa bann *crew change*, evidaman pou fer nou aktivite lapas kapab kontinyen parey i devret ete. So pou reponn kestyon Onorab, se ki langazman wi i annan avek bann parti konsernen. Nou okouran poudir lo kote Franse i annan serten envestigasyon ki pe ganny fer.

Linyon Eropeen i konn tre byen sityasyon mannyer i ete la *right now* e mon pa pe krwar parey kestyon ki'n ganny demande avan. Mon pa pe krwar sa moman letan si nou koman en Gouvernman, koman en pei ki pou ganny *taken to task* pou sa sityasyon kan se lo kote, zot kote evidaman parey nou'n annan Lagreman avek Linyon Eropeen se atraver zot ki sa

sityasyon in devlope. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Charles De Commarmond.

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour Minis ek ou delegasyon. Tou Manm Onorab bonzour e tou dimoun ki a lekout osi bonzour.

Mr Speaker sa kestyon i en kestyon enportan nou konnen poudir pou lapas kontinyen sa bann peser i bezwen an bonn sante. Alor sa sityasyon parey in ganny dir in arive la devan nou lizye. E nou pa responsab, in vini.

Me lefe ki'n ariv la, eski Minis i kapab dir nou ler petet ou'n fer ou langazman ou diskisyon avek Dr Gedeon e son lekip ki ansarz sa konponan verifikasyon Erport, teste, ensidswit, eski bann tes neser ti ganny fer lo Erport ler bann dimoun ti vini. Enn?

Dezyenmman koman sant karantenn lo bato pe marse? Konmsi dir nou son progre. *How effective* i ete. E an menm tan osi eski pou annan ankor maren etranze ki pou vini pou lezot bato ton ki la pe lapas Sesel? E swivan sa ki arive ki bann nouvo prekosyon e mezir ki Gouvernman Sesel i pou pran

pou pa repet sa problemn ki'n arive? Konmsi bann keksoz spesifik.

E finalman, eski i annan okenn koze ou'n dir avek bann Lazans Bato pou ki sa koze konmsi ki e Linyon Eropeen an menm tan. Pou ki sa problemn pa repete ankore konmsi ou a *concretely* konmsi i ganny in ganny koze.

Serten i bezwen si ou'n koze zot pa'n zis dan vid. I bezwen keksoz konkret aköz sa keksoz i serye ki'n arive kot nou. Be si i serye kwa bann keksoz konkret konmsi? Ki prezan letan ou a dir nou Minis nou Lasanble la pep, piblik pe deor piblik i ava annan konfyans pou dir vwala nou konnen keksoz in arive in an deor nou kontrol be selman nou osi nou pa pe dormi lo la.

Nou pe fer sir ki bann keksoz konkret i ganny mete, i ganny fer, i ganny swiv bann protokol nouvo pou ki nou keksoz pa repet son lekor, aköz nou ti lo en *clean page* be konmsi ki nou a reste avek bokou lespwar. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker konsernan premye 2 kestyon mon krwar ki sa i en *issue* ki annan pou fer avek lasante. Mwan mon ti a prefere

ki Lasante ki *deal* sa *whether test* ti ganny fer Erport oubyen non. Ki mannyer sityasyon karanteen pe ale lo bann bato? Sa i en domenn ki annan pou fer avek Lasante.

Kestyon bann lezot *crew change* eski i pou arive? Nou dir lo kote lapas pou neseseer annan *crew change* i pou neseseer, nou napa swa. Me solman si zanmen *well* pa si zanmen ler i arive sa bann *crew change* fodre tou bann mezir prekasyon parey ou'n dir Onorab, i ganny swiv.

E tou bann mezir i ganny an plas dapre sa ki Minister Lasante i ava *dictate* pou ki i annan bann mezir apropiye ki ganny pran pou ki sa sityasyon pa ganny repete.

Lo kote lezot aksyon ki ganny pran se ki par egzanp pou bann *crew change* mon okouran poudir ou pe ganny let sorti kot Gouvernman konsernen ki pe sertifye serten rezilta pou bann nouvo *crew change* ki zot oule ganny egzekite. Me selman sa i en keksoz ki Minister Lasante pou li fer son *assessment* lo la ki mannyer ti ganny fer avan mon pa pou konnen.

Me mwan mon okouran serten let ki'n kopi avek mwan kot ou war Gouvernman serten pei ki pe sertifye sa bann test pou sertifye ki sa bann dimoun i ete. E non pa neseseerman petet sorti kot

serten Klinik ki pe donn sa sertifikasyon me Gouvernman lo *headed paper* Gouvernman sa pei se li ki pe anvoy serten keksoz.

E mon krwar ki an tout fwa se ki tou sa *assessment* konplet. Mon pa en dimoun medikal, mon pa en dimoun *Public Health* se *Public Health* ki pou fer zot *assessment*. E pou zot etabli nivo risk ki egziste e baze lo nivo risk prenon kont osi *input* ki nou donnen ki bann amater bato e tou zot donnen.

Prenon kont lenportans sa sekter dan nou pei e la en desizyon i a ganny pran lo nivo Gouvernman. Ki mannyer e ki fason sa i ava ganny egzekite *prochainement*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis Onorab Charles De Commarmond.

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mersi Mr Speaker, Mr Speaker mon'n ekout Minis atantivman ek son larepons. Me i annan bout ki mon pa tro agree. Konmsi ki mon pe sey dir la. Se ki bato ek peser i pa pou Minister Lasante li i pou a. I kot ou Minister sa.

Ou ki Minis pou Lapes, sa Lagreman in ganny sinyen par ou Minister. Konmsi bato ek peser i ou responsabilite

prezan sa problemn lasante in arive ou Minister i bezwen annan en koze serye, en langazman avek Minister Lasante pou vwar sa ki zot pe fer. Ou bezwen konnen ou?

Ou bezwen fer sir ou *on top of things*, e se ki Minister Lasante mon pa dir i pou bat ou latet, me ki i pa vin bat ou latet. Ki ou bezwen konnen egzaktaman kwa ki pe ganny e osi ou, ou kapab osi gid zot, pou dir la bann risk i kapab vin la en fason zot prezan *take it onboard, take them onboard*.

Alor set en pe sa ki mon ti pe esey rode ki ou, ki bann keksoz konkret konmsi ki'n ganny fer. E ou bezwen ofet ek tousala. Kantmenm i son responsabilite pou teste, pou isi laba i vre me ou bezwen o fe tou ou bezwen konnen ou.

Sa ki mon pe sey rode si vremen in annan sa langazman *by* par ou Minister pou *être* ofe ek tousala e pou fer sir ki keksoz pa repet son lekor. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

HON CHARLES DE COMMARMOND

Onorab ou konn tre byen dimoun malad i pou Lasante i pa pou Minister Lapes. So dimoun i malad lo bato so i responsabilite Minister Lasante. Rapor medikal, zot

progre, ki mannyer zot pe fer tousala i tonm anba Minister Lasante.

Me en keksoz ki korek la ki ou'n dir se ki nou an diskisyon konstan avek Lasante. Tanzantan mon kontakte Minister, *Public Health Commissioner* e nou an diskisyon pou vwar bann *avenue*, bann posibilite. Akoz letan nou fer diskisyon parey mon dir ou nou vin parey sa pon ant bann bato avek Minister Lasante.

Ler i annan bann plizyer *issues* ki zot met dan nou latansyon oubyen i annan serten keksoz ki pa pe bouze se nou ki ale *take up* sa avek Minister Lasante.

Rode ki mannyer nou pou fasilite keksoz parey mon'n dir ou konsernan *crew change it will need to happened, how it's done* alternativ pe ganny revwar atraver lezot *crew*, lezot pei.

Si i pa materyalize ki dernyen opsyon ki nou annan pou nou kapab pran. Me solman nou pa kapab *indefinitely* les sa bann bato pa *carry out* zot bann *crew change*. Akoz mon krwar nou tou dan sa zot tou dan sa Lasanble zot realiz son lenportans. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker bann kestyon tre enteresan ki'n deroule la. E mon premye siplemanter i al direktteman lo pwen ki pe konsern nou, ki mon'n leve dan mon premye kestyon e mon kontan ki Onorab Pillay osi tou e Onorab de Commarmond in lev sa 2 pwen.

Nou konsernen Minis ki poudir sa zafer ki pa pou nou *crew change* pou bann bato ton pe donn Sesel en move repitasyon. E an plis ki sa, sa i konsern Linyon Eropeen parske se zot bato.

Zot ki'n fer sa bann zafer me ki aprezan zot pe lav zot lanmen e sa *interview* ki Anbasader Linyon Eropeen in fer definitivman koman en Seselwa nou tou nou *upset*. Kot lendistri touris ki nou pe sey regarde le 01 Out ki mannyer pou re ouver aprezan dan milye tousala li Linyon Eropeen i pran son problem e i bat nou avek!

Alors se pou sa rezon ki mon krwar i enportan. E Mr Speaker nou pe al lo 3enm semenn la. Nou pe al lo 3enm semenn e mon pe demande premyerman eski Sesel pa kapab bouz pli vit?

Konmsi kwa ki pe anpes nou bouze pou nou pran tou sa bann dimoun ki malad retourn dan zot pei, existe avek Linyon Eropeen. Nou'n dir pou pran Seselwa me dir napa ase Seselwa me selman mon ki mannyer mon konpran pe gannyen en pe Seselwa. *Ok?* I annan en pe Seselwa mon konnen ki pou dir *SFA* pe fer en zefor e mon tir sapo avek zot.

E petet an menm tan la osi i moman pou nou dir avek bann peser maren Seselwa, la i en loportinite vin devan pou nou kapab pou ki sa bann bato i kapab ganny tou zot *crew*. Alor Mr Speaker nou konsernen avek lavites ki sa bann zafer pe deroule. Parski la parey nou dir keksoz pe vin pli grav. La aprezan peser bann *Espagnole* tou pe komans malad.

Alor Minis nou anvi konnen ki keksoz pli vit ki nou kapab fer? Konmsi ki mannyer met presyon lo Minister Lasante annan pran sa bann dimoun parske bato i la. Bato i la dan por zot pa pe lapes sa bann dimoun ki malad zot la, nou napa nanryen ek sa bann dimoun ki malad, me selman zot pe met en problem. En avyon *whatever* retourn zot se zot.

Fer bann nouvo dimoun vini e nou konnen ki pou dir nou napa sa sityasyon *COVID*

la lo nou sitasyon lo nou lanmen. Sa i mon premye kestyon.

Mr Speaker mon demann kestyon i vre ki Minis in dir ki problem i avek *Skipjack* pa avek *Yellowfin*. Me selman Mr Speaker mon ti a kontan demann Minis vi ki nou bann *longliners* la tou anmare Minis ou konn sa tre byen. Zot la in anmare, ki posibilite e ki zot spesyaliz plis lo *Yellowfin*. Alor mon pe demande vi ki avek sa 25 pousan rediksyon e mon'n nonmen pli boner ki pou dir nou bann dimoun ki pe fer *trolling* la pou le moman zot pe ganny *Yellowfin*.

Ki posibilite Mr Speaker pou ki i annan en kozri ant *SFA* Minister Lapes avek *IOT* pou ki nou bann *longliners*, nou bann *longliners* i ava kapab ganny en lankourazman pou zot al lapes, e pou zot regarde ki mannyer pou met sa pwason ensidswit pou kapab vann avek *IOT*, pou ki zot ava kapab ganny en larzan.

E ki sa larzan ki pou ganny peye an *forex* i ava kapab ed nou lekonomi e byensir sa bann *longliners* zot osi zot ava ganny keksoz. E sa i ava ankouraze pou zot fer bann sorti lapes.

Mr Speaker i annan en group dimoun dan milye tousala ki toultan nou oublie.

E sa se bann *scientific observers*. Mr Speaker mon anvi konnen ki zot pe fer pou sa bann *scientific observers* ki la pou le moman depi Avril, depi Avril zot pa pe ganny, zot pa pe ganny apele pou zot al lo bato, e alors zot *income* i zero. Parski zot ganny larzan letan zot al lo bato. Alor eski Minis i kapab dir avek nou ki zot pe fer pou sa group Seselwa pou zot kapab ganny en keksoz?

Aprè sa Mr Speaker eski Minis i kapab donn nou aproksimativman ki valer monneter sa 25poursan rediksyon i reprezante pour lekonomi Sesel?

E finalman eski Minis i satisfè ki poudir i annan laklarte avek sa sityasyon. Konmsi keksoz in vin kler lo bann prosedir pou okenn *crew change* dan lavenir? Oubyen eski keksoz pa ankor tro kler, parski parey Minis in dir Mr Speaker sa bann maren i annan 6 mwan, 9 mwan zot lo bato e ensidswit zot fristre. E ki parey ou konnen lapolis i bezwen ganny apele. Lapolis ti bezwen mont lo bato e parske zot komans fristre.

E an plis ki sa avek lakantite malad ki annan, i posib ki annan pou ariv en moman kot pou napa ase lekipaz pou tenir bann bato laba deor, e ki bato pou bezwen koste. E ki letan bato i koste avek fristrasyon pou

annan ki pou anvi sorti, ki pou anvi sove. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER CHARLES BASTIENNE

Mr Speaker si mon kapab pran sa dernyen kestyon. Mon ekspekte nou pou ganny plis klarite lo sa zafer *crew change* dan sa prosen semenn ki devan nou la. Aprè bann diskisyon ki nou ava konplete sa semenn, pou ki nou konnen ki direksyon nou pe ale e pou nou kapab o tan ki posib redwi sa bann fristrasyon ki pe leve.

Onorab mon dakor avek ou pou dir sa bann *crew change* neseserman pe donn Sesel en move repitasyon. Anvi kot nou sorti avek nou 11 la en sel kou nou ariv dan 80. Ki pa en keksoz ki bon pou nou. Prenon kont ki Prezidan in anonse konmkwa le 01 Out nou anvizaze pou nou ouver pou touris.

Mon krwar ki sa i met en nyaz en pe nyaz lo nou. Ki mwan mon krwar pou dir nou bezwen rod en fason pou nou *deal* avek. Ki pou arive avek sa bann maren Onorab parey ou konn tre byen se ki sa nou bezwen les avek dan lanmen Lasante pou zot kapab deside avek zot bann diskisyon petet

ki zot fer avek *Foreign Affairs* ki laranzman ki zot pou fer.

Me nou sa ki enportan pou nou parey nou'n diskite la bomaten, se ki *crew change* i bezwen arive en fason ou lot, pou ki bann bato i kontinyen al lapès, e nou ava redwir otan sa bann fristrasyon ki pe annan lo sa bann bato.

E *whatever* ki nou fer safwasi ki mon konnen ki Lasante pou tou bon rezon zot annan pou zot *being very cautious* avek zot lapros, pou ki nou napa en repetisyon e pou nou ganny sa sok parey nou'n gannyen 3 semenn pase. *Ok?*

Mr Speaker konsernan *longliners*. Onorab mon krwar ou realize osi ki la nou pe antre dan peryod vandswet avek vandswet i annan en diminisyon dan aktivite kot *longliners* i konsernen. E zot ava repran normalman i annan ki ale la bann bato ki en pe pli gro me normalman zot pou repran mon panse dan mwan Septanm koumsa.

Me selman ki nou pe fer la nou, i annan en *trial* ki nou pe fer lo nivo Minister ansanm avek *SFA* pou nou angaz serten *longliner* lo *trial basis* omwen 4,5 zot, nou'n diskite avek bann lasosyasyon, pou nou kapab fer zot al teste en pe lapès kot bann pwason ki pa neserman ganny targete.

Par egzanp bann *longliners* normalman zot pa ganny permisyon pou zot lapès Kalkal, Etelis oubyen Somon, me la nou anvi dan sa letan en fason pou zot ganny serten reveni ale pou nou vwar en mannyer ki an menm tan i ava ed nou avek provizyon pwason dan letan vandswet.

So nou pe angaz avek zot koman en nouvo linisyativ, e si i marse gran posibilite e Seselwa an zeneral i aksepte sa pwason koman nouritir. Evidaman nou ava *extend* li pou nou ganny plis bato pou partisip ladan. So i keksoz ki nou pe fer ek lasosyasyon pou nou kapab angaz nou avek bann operater *longliners*.

Ki sa 25poursan rediksyon i reprezante? Mr Speaker parey mon'n dir se ki la pou le moman sa 11 bato ki pa aktiv si i kontinyen *indefinitely* i pou annan en lenpak. Me parey nou'n dir se ki pou premye *semester* sa lannen nou pe vwar en *slight* rediksyon dan nivo lapès.

Me nou ekspekte poudir lapès i ava *catch up* parey mon'n reponn en kestyon boner, aköz nou ekspekte pou dir olye petet sa bann bato ki zot aret lapès boner aköz Oktob, Novanm ou Desanm aköz sityasyon kota. Zot kapab *extend* zot lapès e vwala i ava *allow* zot pou zot *catch up*

avek sa rediksyon ki nou pe eksperyanse la pou le moman.

So lo kote *observers* Mr Speaker mon napa tro lenformasyon. Me solman ki mon kapab dir zot se ki sa 5 *observers* ki'n ganny met an karantenn avek sa bann *crew exchange* ki'n arive. SFA in enform mwan konmkwa zot pe gannyanen zot peye. Me solman pou larestan *observers* sa mon bezwen revwar avek SFA ki'n ganny fer pou ki zot ganny serten lasistans.

E mwan mon lopinyon se ki *it's not their doing* en fason ou en lot zot bezwen ganny asiste. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon nou'n ariv a lafen nou sesyon pou *Private Notice Question* avek Minis responsab pou lapas Mr Charles Bastienne. *Minister* nou ti ava remersye ou e byensir remersi ou 2 zofisye avek ou Mr Clarisse e Mr Lucas. E avek sa nou ava eskiz ou parmi nou Minis.

(MINISTER BASTIENNE AND DELEGATION WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

Mon ava demann *parliamentary reporter* pou fer antre Minis Wallace Cosgrow.

Mon *welcome* e mon dir bonzour Minis Wallace Cosgrow. Minis responsab pou Lanvironnman, Lenerzi e Sanzman Klima. *Minister* i ganny akonpannyen par son Sekreter Prensipal pou Departman Lenerzi e Sanzman Klima Mr Wills Agricole.

E son Depite CEO pou *Landscape and Waste Management Agency* Mr Rahul Mangroo. *Minister* avek ou 2 zofisye bonzour e *welcome* dan Lasanble Nasyonal. Nou pou pas toudswit lo kestyon e mon ava *call on* Onorab Churchill Gill pou demann son kestyon. Onorab Gill.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis e tou ek ou delegasyon. Bonzour tou Manm e tou dimoun a lekout. Kestyon i lir koumsa.

Donnen sityasyon ki pei i trouv li ladan kot bokou travayer pe fer sir ki zot reste dan en lanplwa, eski Minis i kapab eksplik sa Lasanble, ki pou arive avek sa bann pti kontrakter lans, lekol, lasante, semen e lanmar ki zot Kontra i sipoze terminen lafen Zilyet 2020?

An plis akoz ki *Minister* pa konsider redistribisyon sa bann Kontra, pou ki plis dimoun a benefisye ek en lanplwa pou soutenir zot fanmir dan sa letan difisil?

Eski pou annan okenn benefis pour bann dimoun ki perdi Kontra an konsideran lefe ki zot in travay pou bokou lannen?

Eski Minis i okouran ki sa bann nouvo Kontra ki'n fini ganny donnen pou menm landrwa kot sa dimoun ki'n perdi ti pe fer, pe kout pli ser? Akoz sa? E ki rasyonnel par deryer en tel disparite? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker, bonzour Mr Speaker bonzour le 2 *Leader* dan Lasanble. Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour tou manm piblik ki pe ekoute. Mr Speaker dabor mon le fer *set* en pti pe *the scene* avan ki mon pran direktman bann kestyon pou ki Manm Onorab in proze.

Manm Onorab si zot ava rapel byen Minister Finans an Komers Lenvestisman ek Plan Ekonomik ti etabli en *taskforce* an 2017 anba Lalwa *Procurement Oversight Unit*. Rol sa *taskforce* sete pou anmenn bann Minister Departman ek lazan ki angaz dan *tender* netwayaz pou fer *tender* kordinen.

Oparavan sa 4 antite partikilye *LWMA*, Departman Sanzman Klima dan Minister

Lanvironnman, Departman Lasante, *Health Care Agency*, Departman Ledikasyon ti fer zot prop *tender* netwayaz. *Tender* ti ganny fer sakenn son letan e diferan standar, diferan spesifikasyon travay ek *monitoring* ti ganny servi.

Taskforce ti trouve ki en lapros kordinen ki ganny sipervize par *Public Oversight Unit*. *POU* atraver kreasyon en nouvo *Unit* Kontra i pou meyer fason pou asire ki menm standar i ganny aplike partou. Sa prosedir i vin pli transparan e rann kont e endepandan i endepandan avek sak sa bann antite.

Taskforce i avoue ki pran zot en kantite letan pou sa proses vi ki i ti pe ganny fer pou premye fwa. E zot in vin devan Lasanble plizyer fwa pou donn rezon pou sa e rod larepons. Lapros pli senp e *contractor-friendly* pou kominik ek bann kontrakter ki'n partisipe lo zot rezilta.

Boner 2020 *LWMA* ti anmenn en seri Kontra ki ti'n pare pou sinyen, me anvi pandemik viris *corona* sak antite ki form par sa *tender* kordinen ti bezwen pous dat e komans Kontra pli tar.

Manm Onorab dan mon kapasite koman Minis pou Lanvironnman Lenerzi ek Klima mon pou kapab selman pronons mon lekor lo proze ki tonm anba mon *portfolio*.

E non pa pou lezot antite. Toudmenm avek led *Chairman taskforce* ki a kote mwan la Mr Rahul Mangroo. Nou ava esey reponn detay spesifik ki an deor mon Minister me selman vi ki li i annan serten lenformasyon baze lo *taskforce* i kapab sey reponn bann lenformasyon.

An sa ki konsern *LWMA* lapros ki zot pe pran pou redistribye Kontra se pou *award* Kontra avek bann kontrakter ki'n fini gannyen. Me an menm tan klas bann kontrakter ki'n perdi Kontra lo bann sit ki pe ganny *retender* e pa ankor ganny en nouvo dimoun. Sa i vedir ki en travay detaye e metikile pe ganny fer pou revwar balizaz e pri Kontra pou asire ki sa ki'n *tender* e ganny *award* en Kontra i antre lo son sit san okenn difikilte.

Kontrer kontrakter ki'n perdi Kontra *LWMA* i donn zot en morso semen, malgre sa reminerasyon larzan pa pou sa servis i kapab sanz en pti pe. Fodre note ki sa redistribisyon pou enn tanporer ziska ki rezilta 2enm *round tender* i sorti.

E tanporer nou anvizaze ziska omwen lafen lannen. *LWMA* in reisi termin sa legzersis pou tou semen, bin *site*, *bus shelter*, lans ek sit lanbelisman lo Praslin.

Mr Speaker sa bann kontrakter lo Praslin pa pou perdi travay an 2020 lo Mahé menm legzersis in fini ganny fer lo tou sit lanbelisman. Sa i enkli lo zil Perseverans partou dan lavil lo *highway* ziska Erport.

Par kont sa menm legzersis pou bann Kontra semen, bin ek *bus shelter* dan bann distrik lo Mahé i pli kompleks. Alor i pou arive ki serten kontrakter aktyel pou bezwen termin zot kontra akoz i annan en limit lo lakantite proze ki ganny met lo *tender* e i pou depan lo lakantite Kontra ki'n deza ganny *awarded* konpare avek Bidze ki mars avek sak proze.

Mr Speaker dan ka netwayaz larivyer Minister pa pe konsider redistribisyon sa kontra anvi ki kou ki pou anmennen pou Gouvernman pou tre o.

An 2018 ti annan en demann par en Manm Lasanble pou ki sa bann landrwa i ganny divize ankor pou plis bann pti kontrakter benefisyé avek en Kontra anba sa program netwayaz. E Minister ti konsider sa sizesyon.

An fezan sa nou'n war ki kou program netwayaz larivyer in sorti 6.1milyon par an pou ariv 21.2milyon par an pou netwayaz larivyer. Pou netwayaz lanmar bann Kontra

in osi ogmante pou sorti 14 pou vin 60 Kontra. En logmantasyon plis ki 400poursan.

Mr Speaker an gro Minister pe sey son mye pou pa termin okenn Kontra anv sityasyon ki nou ladan sityasyon ekonomik, an vi ki nou konnen person pa anv perdi son travay. Me i pou arive dan serten ka kot i pa pou kapab refer bann redistribisyon. Alor i pou annan kontrakter ki pou bezwen terminen parey mon fek souleve.

Sa i pou osi le ka dan netwayaz lekòl, Lasante mon'n ganny les konpran. Lekòl avek Departman Lasante mon'n ganny les konpran. Toudmenm i annan striktir e loportinite ki Gouvernman in met an plas atraver Departman Finans ek Departman Lanplwa pou sa bann kontrakter ki trouv zot san en Kontra apartir le 1 Zilyet.

Mr Speaker an sa ki konsern benefis pour dimoun ki'n perdi Kontra, i annan en diskisyon lo sa size merit konpansasyon pou bann travayer baze lo demann ki'n ganny soumet avek Gouvernman. Me fodre note ki sa sekter i touzour reste *contract for service*. E alor sa demann i bezwen ganny analize o profon par

Gouvernman avan en desizyon i ganny pran.

Toudmenm dan imedya kontrakter ek zot travayer ki ganny afekte par en tel desizyon ava kapab ganny abzorbe anba program ki SETS pe ofer kot i annan 2 group spesifik relye avek netwayaz ek proze Lanvironnman.

Pou plis lenformasyon kontrakter i ganny demande pou kontakte landrwa kot zot ti annan Kontra avan zot Kontra ti ganny terminen.

Lot parti kestyon Mr Speaker, eski Minis i okouran sa bann nouvo Kontra ki'n fini ganny donner par pou menm landrwa kot sa dimoun ki'n perdi ti pe fer, pe kout pli ser. Mr Speaker Minister i okouran ki bann Kontra i kout pli ser e pou 3 rezon prensipal.

Nimero 1, Ogmantasyon dan kantite landrwa kot pou netwaye e sa i en demann ki bann Manm Onorab zot menm ti fer dan lepase dan Lasanble. Kou mendev pou fer sa bann travay e lezot lozistik ki bann kontrakter pou bezwen in ogmante. Frekans netwayaz in osi ogmante pou serten landrwa e sa i baze lo demann piblik.

E Lotorite Distrik pou ogmant frekans netwayaz dan sa bann landrwa. I osi note ki standar lo tou le 3 zil i pa lo menm nivo sirtou an sa ki

konsern bann proze netwayaz ki tonm avek *LWMA*.

Alor i fer ki dan proses pou netwayaz semen lo Praslin, lo menm frekans ek standar ki Mahé. I fer ki depans lo tou laspe pou sirman ogmante, anfen ki sa kontrakter i arive zwenn spesifikasyon dan son nouvo Kontra san ki zabitan ek Lotorite Distrik i retourn kot Lazans pou fer konplent aköz netwayaz pa lo nivo.

Sepandan Minister pe fer sir ki bann travay i ganny delivre, par sa bann nouvo kontrakter, i valer sa larzan ki Gouvernman pou depanse pou pey pou sa servis. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Churchill Gill.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis pou ou bann leklersisman, pou keston. Mon premye siplemanter i lo *contract of service* pou bann dimoun ki'n travay en kantite lannen lo sa bann Kontra pou zot benefisyé.

Si ou dir nou pou dir sa aköz fason ki Kontra i ete i *contract in service* me Minis i koumsa aköz nou'n fer li koumsa. Sa bann dimoun nou konnen sa kantite lannen i bokou alors nou bezwen aranz

sa Kontra fer li *such* ki sa bann keksoz koumsa i ganny kouver.

Then i pa pou en problem. Savedir si ou dir mwan zot pe diskrit lo la ki mannyer pou fer e lala ki fodre nou fer. Fodre nou konsyan oubyen nou aksepte pou dir be ler nou'n fer nou pa'n fer antre sa *Clause* pou sa bann dimoun kapab benefisyé. Sa mon premye.

Mon 2em lo frekans netwaye, semen ozordi pou netwaye pou netway bomaten, e si ou pe dir mwan frekans in sanze eski ou pe dir nou sa bann dimoun ozordi ki'n ganny nouvo Kontra i pou fer bomaten ek apre midi? Aköz realite lo teren bomaten tou dimoun pe netwaye apre midi napa dimoun pe netwaye. Si ou kapab eklersi sa enn.

Apre ou'n dir pou dir ou pe konfirman ki Praslin bann dimoun pa pou perdi Kontra. Bann nouvo dimoun ki antre dan plas kot dimoun ti ete, sa bann dimoun ki'n perdi zot pou ganny en landrwa pou zot kapab travay.

Eski sa ki ou pe dir ki dimoun Praslin ki deza lo en Kontra zot pa pou perdi travay zot pou perdi sa Kontra en lot dimoun i gannyen me selman zot pou ganny en lot travay? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Onorab konsernan ou premye *Supplementary Question*. Wi diskisyon parey mon dir i deza ganny inisye konsernan sa zafer konpansasyon. Mon'n zis anvi fer sorti pou dir sa i en *contract for service*. Savedir sa bann dimoun en bann kontrakter.

Normalman ler en kontrakter en *contracting relationship* napa sa zafer konpansasyon. Me solman Gouvernman in dir ki anvi ki sa bann dimoun i travay en long letan, in met sa size konpansasyon lo latab.

Eski pou annan en konpansasyon pou ganny peye la konmela? Eski Bidze i permet? Eski dan sa sityasyon ki nou ete nou kapab *afford* konpansasyon, sa i en lot zafer. Me solman diskisyon in deza ganny met lo latab in deza ganny met devan Konsey Minis pou debat lo la.

2enm bout frekans netwayaz. Koup zerb dan serten ka pa neserman balye. Balye i en fwa dan bomaten dan letan i en fwa. Dan serten sirkonstans koup zerb in ogmante sorti 1 fwa pou vin 2 fwa. Pa tou sirkonstans en? Dan serten sirkonstans osi larivyer

lanmar son *frequency* netwaye i osi ganny ogmante dan nouvo Kontra. Baze lo bann demann ki nou'n gannye avek serten distrik. So se sa ki ou war parfwa i annan logmantasyon dan sa bann Kontra.

Ok. 3enm lo kote redistribisyon lo Praslin;- wi *as much as possible* parey nou pe dir dizon en dimoun i perdi *from 'A' to 'B'* in perdi aköz letan in *compete* dan *tender process*. I pa'n *successful* sa *tender process*, en lot dimoun ki'n gannye. I enportan ki sa lot dimoun i antre aköz li osi sa bann dimoun i pe koman tap laport i pe dir "kan mon pou komanse, kan mon pou komanse?" E i annan en aplikasyon legal si sa dimoun pa komanse.

Alors LWMA avek Minister osi zot in war zot dan en sityasyon zot in bezwen in ganny difikilte avek letan COVID. Nou pa'n kapab fer serten keksoz nou annan serten restriksyon. Me Minister in war li neser pou kapab komanse serten ka le 01 Zilyet, larivyer ek lanmar le 01 Zilyet. LWMA osi le 01 Zilyet dan serten ka e zot pe *rule out* aköz zot bann Kontra i bokou plis ki kot *accounts* so zot pe *roll-out*.

Me an mezir zot pe *roll-out* sa bann dimoun ki pe sorti lo sa bann sit anvi ki annan

serten eleman *retender* dan serten ka nou pe redistribye zot dan sa bann landrwa kot pe ganny *retender* kot napa en kontrakter.

Nou'n nobou fer sa legzersis avek sikse pou kategori 4 *landscaping* lo Mahé, en. Lo Mahé ek Praslin savedir ler bann nouvo ki'n ganyen aköz la kantite ki pe *retender*, ler bann nouvo in ganyen bann ki'n sorti nou nobou *slot* zot pou le moman dan bann *slot* kot zot kapab kontinyen travay.

Aköz nou realize ki pou dir an se moman i difisil pou zot ganny en lot travay. I difisil pou zot ganny en lot Kontra. Pa tou landrwa ki pe donn Kontra. Pa tou landrwa ki pe anploy dimoun.

Dan sa letan spesifik la nou bezwen kapab annan konpasyon, nou bezwen kapab anmas nou bann dimoun e fer sir ki zot annan en travay, annan en saler lafen dir mwan pou zot kapab zot osi ed zot fanmir.

So nou nobou fer sa nou pe sey fer sa dan tou bann pti lo tou kalite kategori Kontra ki nou annan. Parkont parey mon'n dir i riske annan landrwa kot nou pa kapab fer li. Me kot nou pa kapab fer li, nou pou refer zot avek *SETS* sa bann travayer pou zot kapab ganny en lanplwa ziske lafen Desanm anba *SETS*.

Apré nou a gete kan mannyer nou bouze an lannen 2021 baze lo Bidze ki nou ganyen avek Gouvernman. Mersi Mr Speaker mon krwar mon sey eksplik an gro bann diferan desizyon ki nou'n pran. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Egbert Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Minis mon premye kestyon. Minis eski ou kapab dir ek sa Lasanble la ozordi ki *status*? An vi ki ti annan bann Kontra ki'n ki ti pe ganny *extend* e *extend* ozordi. Ki bann kategori si zot ankor annan ki zot pe *extend* Kontra, e ki kantite letan i riske dire an vi ki ou'n dir bokou pou konmanse apartir lafen dimwan Zilyet?

Dezyenmman, mon ti a kontan pou bann ki zot pe *retender*. *Ok?* Pou bann landrwa ki zot pa ankor ganny *fill in* pou *retender* *ok?* Apepre konbyen lokasyon an term mon pa konnen si ou annan sa bann *figures* parey dan bann distrik dan bann rezyon sirtou kot i konsern lanmar, semen, konbyen sa bann lokasyon i reste e si zot in met en kou bidzeter lo son finalite?

E dernyen keştyon Minis anvi ki ti annan en Bidze ki ti'n ganny prezante depi o komansman pou sa prosedir *tender* ki'n tarde. E ki pou annan en sanzman mazer dan konponan Bidze ki'n ganny pase la, 2020 la si pou annan gran sanzman ki nou ekspekte vwar pou sa bann prosen alokasyon *tender* ki pou ganny fer?

E dernyen Minis i annan bann kontrakter ki'n fini ganny *award* zot fini ganny zot let. Departman pe dir zot *put on hold* pa konmanse. Si ou kapab donn nou en leksplikasyon ki pe arive aköz sa pe ganny dir avek sa bann kontrakter? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mon a komans avek sa dernyen keştyon avan. Sa sityasyon kot departman ti pe dir bann kontrakter *put on hold* ti relye pou fer avek en sityasyon finansyel.

An vi ki bann Kontra in ganny pouse, pouse, pouse komansman bann Kontra pardon in ganny pouse, pouse. In annan bann sityasyon kot nou'n bezwen servi Bidze ki nou annan pou fer bann *one-off cleaning*, pou fer serten

netwayaz, pou fer serten *emergency cleaning* e nou'n war nou dan en sityasyon kot nou'n ganny difikilte Bidze.

Nou'n asiz ansanm avek Minister Finans i annan detrwa solisyon ki ganny propoze nou'n diskrit lo la ki nou pe regrade. E ler mon'n konpran ki'n annan sa sityasyon mon ti koz avek PS avek son bann zofisye, mon dir bann dimoun ki zot in siny Kontra fer zot komanse parey mon'n dir le 01 Zilyet zot in komanse.

Les zot travay nou ava pey zot. Solisyon finansyel ki Minister Finans i donn nou, nou ava kapab aplik sa pou nou kontiny peyman Novanm, Desanm aköz nou ti'n war nou en *shortfall* dan nou Bidze pou fer peyman. So nou'n preski dir *sort* sa *out* nou'n war kote nou kapab ganny finansman pou nou *deal* avek sa.

Konbyen lokasyon ki reste? Mon sipoze Onorab ou pe dir mwan ler in fini fer sa legzersis, konbyen bann landrwa ki pann ganny kouver dan Kontra.

Mon napa sa *figure* avek mwan solman i annan en kantite landrwa ki pa ganny kouver dan Kontra aköz mon konnen legzersis i ganny fer avek biro, avek Ladministrasyon Distrik. Bann DAs in idantifye bann landrwa kot i neser pou

netwaye dan distrik. E nou, nou prioritiz sa baze lo sa landrwa li menm e prensipalman baze lo Bidze ki nou gannyen.

Parey mon'n eksplike boner nou sorti 14 sit larivyer ek lanmar pou nou mont 60. So konmsi nou'n sey *cater* en pe partou menm bann proze *LWMA* in ogmant *significantly* pandan sa pou sa bann nouvo kontra ki pe vini.

So i annan landrwa *still* bann semen ki pa pe ganny kouver i annan serten larivyer, lanmar, larivyer plizoumwen ki pa ganny kouver me solman i baze lo kantite resours ki'n nou gannyen koman en Minister pou travay avek. *Ok?*

Eski pou annan sanzman. Onorab ou ti demann mwan en kestyon konsernan si pou annan sanzman dan ...? *Sorry* mon'n mank sa.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Yes, Minis sa ki mon'n demann ou si pou annan sanzman lo sa, parey sa i annan en Bidze inisyal ki ti ganny aprouve. E la nou annan en ...- Bidze 2020 eski i annan en gran lefe? Vi ki ou pe koz ek mwan poudir i annan serten *shortfall* tou.

MR SPEAKER

Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Ok, non lo kote, parey, mon'n eksplik en pti pe lo kote *CAMS* in annan serten defisit bidzeter. Pa en tro gran sanzman konpare avek sa Bidze ki nou kapab *deal* avek. Nou'n ganny lenstriksyon kot Minister Finans kote nou pou al rod sa larzan.

Lo kote *LWMA* non, napa gran sanzman. *LWMA* in kapab *manage* son bann proze baze lo *half* Bidze ki in gannyen o komansman lannen. So, dan sa laliny Mr Speaker. Mon krwar mon'n reponn tou kestyon Onorab.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Minis mon krwar i ase kler. Minis mon ti a kontan demann ou anvi ki nou dan en sityasyon ekonomik e *the new normal*. Par egzamp kot ou konsern ou finans ki annan bann *shortfall* e osi nou annan landrwa ki bezwen ganny kouver sirtou parey lanmar ki ou'n koze lanmar, larivyer, eski ou Minister in antre an negosyasyon ouswa en diskisyon avek Gouvernans Lokal, *Local Government?*

E anvi ki i annan sa *Scheme URS* e ki pou annan i annan bann dimoun ki deza pe antre lo la. Ki si zot pa kapab petet ganny en koze avek sosyal menm li menm li kot *Welfare* laba, pou bann ki anba *URS* kapab osi ganny servi atraver Ladministrasyon Distrik, pou egzekit serten sa bann travay antandan ki dan ki napa ase finans pou donn Kontra tou dimoun parey ou pe mansyonnen Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker, Mersi Onorab. Onorab. Annefe en tre bon kestyon en tre bon largiman. *URS* i en opsyon ki pe ganny konsidere pou fer bann travay dan distrik kot i neserer kot nou napa ase resours pou met kontrakter.

Dezyenm, i sa program *SETS* parey mon'n eksplike. Mon *Special Advisor* Mr Matatikenn i ansarz, i pe *oversee* (pardon) sa konponan lanvironnman. E zot pe travay pou zot kapab ganny bann dimoun ki ganny fer *redundant* ki pe travay en pe dan sa domenn, pou fer zisteman sa ki ou pe dir.

Savedir nou pe koz bann netwayaz larivyer kot i posib kot napa kontra, netwayaz

semen kot i posib kot napa Kontra, netwayaz bann *nature trails* kot i posib kot napa Kontra e osi nou deza ganny diskisyon avek Onorab De Commarmond *Leader Zafer* Gouvernman.

Bann sa bann sa ki nou apel *crippers* sa bann lalyann anvaisan partou la. So tousala i dan konsiderasyon e mon kontan ou'n lev sa akoz sa i bann keksoz ki nou pou al fer an servan sa program *SETS* e an servan petet sa program *URS*. Mersi bokou Onorab.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon mon ankor annan 3 siplemanter lo sa premye kestyon nou ava *break* e nou ava retournen 11er pou kontinyasyon.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon ava nou kontinyen nou travay mon ti ava zis enform bann Manm. An vi letan annou pa fer *statement* me annou al direkteman lo nou kestyon e sirtou bann kestyon siplemanter pou nou kapab donn sans osi bann lezot Manm pou demann kestyon.

Mon pou mentenir pozisyon ki nou ti pran 2 semenn pase. Lo mon pou *allow* 2 siplemanter lo sak kestyon lo sak kote. Mon a

donn laparol Onorab Paul Ernesta.

HON PAUL ERNESTA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, Minis ek ou delegasyon bann koleg Onorab e tou dimoun a lekout espesyalman dimoun Takamaka bonzour. Mr Speaker mon premye kestyon i pou Minis mon pou demann li Minis ziska ozordi i annan bann dimoun ki pa ankor ganny repons zot bann *appeal* ki zot in fer lo bann *tender* eski ou kapab eksplik nou akoz?

E dezyenmman Minis i annan bann dimoun ki'n ganny dan sa bann nouvo lord ki'n fini al rod Kontra i annan dimoun ki'n ganny kontra ki ti'n *bid* lo en pri me letan zot *actually* ganny zot Kontra zot Kontra a i double. Eski ou kapab eksplik mwan akoz sa sityasyon? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab lendikasyon ki mon annan se ki tou bann *appeal* in fini ganny *deal* avek. Lendikasyon ki mon annan. Dapre *Deputy CEO* si i annan okenn dimoun ki pa ankor ganny larepons *appeal* zot kapab pran kontak avek Lofis

LWMA. E mon pe koz lo *LWMA* la, mon krwar pe refer lo *LWMA* ouswa mon pa krwar lo kote kot zot i annan okenn dimoun. Si *LWMA* zot kapab refer avek *CEO* ouswa *Deputy CEO*, *LWMA* i ava vwar en?

E si i pou le zot, si i pou lezot Minister Lasante ouswa Minister Ledikasyon sa fodre zot al laba akoz mon pa pou kapab reponn lo pou sa 2 antite en?

Bid ki double ankor sa pou mwan i pa sipoze, pa sipoze annan *bid* ki double. Sel lazisteman ki sipoze ganny fer lazisteman *minimum wage* akoz in sanze *from* letan ki bann dimoun ti fer zot *bid*. Ziska prezan ler in donn zot in ganny Kontra me aprezan apard sa pa sipoze annan okenn double dan bann kontra. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ernesta.

HON PAUL ERNESTA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker i enportan Minis mon met a son latansyon ki i leka. En legzanp i annan en dimoun en kontrakter ki'n *tender* lo R201mil son *tender* orizinal. Me letan in ganny son Kontra i R518mil petet sa i enportan pou verifye. Apre sa ki mon ti pe koze pli boner lo bann *appeal* i spesifikman kot *LWMA*, me mon krwar i

enportan pou zot *take up* sa sityasyon. *Thank you*, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Vitman Onorab si i sorti sa pri pou al sa pri dan mon pwennvi i annan en fot teknik, en fot. Mon pa krwar i en Kontra ki sipoze ganny *allocate* konmsa en. Me solman mon pa ti a *mind* ou donn mwan sa lenformasyon nou ava fouraye nou a gete. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Mr Speaker senp kestyon etandonnen ki sa bann nouvo Kontra pe pran lefe dapre kestyon le 01 Zilyet e dan sa peryod sa bann dimoun ki ti annan sa bann Kontra par egzantp netway lekol, ensidswit dan sa peryod *COVID* e la mon pe koz prensipalman lekol ensidswit.

Kot zot ti bezwen fer bann depans an plis par egzantp lo sterilizasyon, pou netway konmsi zot ti bezwen netway plis pou anpes

lenfeksyon. Ki Minister oubyen lorganizasyon pe fer e sa bann dimoun apre pa'n ganny Kontra? *Ok*.

Ki zot pe fer pou pran konsiderasyon ki poudir pandan peryod konmsi sa Kontra in annan bann varyasyon. Parske ou'n bezwen anploy plis dimoun, ou'n bezwen depans plis lo bann lekipman ensidswit, alor mon anvi konnen ki mannyer sa bann dimoun zot pou -? Ki mannyer i pou annan en varyasyon lo sa Kontra pou *make up* pou sa bann depans an plis ki sa bann dimoun in fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Ramkalawan. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Ok. Mersi Mr Speaker Mersi Onorab. Dan ka kot parey mon'n dir konmansman en mon pa tro kapab reponn dan plas Minister Lasante avek Minister Ledikasyon, aköz sa i pou depan lo zot ki mannyer zot pe fer zot prosedir.

Mon kapab reponn dan ka *LWMA*. Be solman mon sipoze si in annan *extra cost* ki sa bann dimoun in *incur*, zot devret kapab met sa dan sa bann lorganizasyon e lorganizasyon i ava kapab konsidere anvi ki ti dan en

letan kot nou pa ti neserman *business as usual*, i pa ti en letan normal, i ti en letan ki nou tou nou ti bezwen fer serten zefor an plis.

Enkli bann kontrakter zot in bezwen fer serten provizyon an plis. Mon pa asire petet Lasante en, mon pa asire letan lekòl akòz lekòl ti dan *break* letan ti dan *break*, letan ki ti napa, letan ki nou ti dan sa peryod fermtir.

Lekòl ti dan *break* so petet sa bann letan in napa serten, in napa gran *cost*. Petet Lasante in annan bokou *cost* petet lasante in annan bokou *cost* akòz kontinyelman dimoun in ale vini kot klinik.

Me solman nou kapab revwar avek zot en. Lo kote *LWMA any extra* ki nou'n fer par egzanp bann kontrakter ki'n netway *bus shelter extra*, fer bann sterilizasyon bann zafer, sa nou'n *take care of* e zot in ganny en pti Kontra separe *or* ganny peye an plis pou sa bann louvraz ki zot in fer lo kote *LWMA* en. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Charles De Commarmond.

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker sa keston i en keston trez enportan. Sa bann pti

kontrakter ler zot ganny bann Kontra netwayaz, ensidswit la ki nou pe koz lo la. Pou zot fer louvraz efikas byen pou dimoun satisfè avek zot, zot souvandfwa fer bann *capital investment*. Parfwa se enportan kot ou bezwen serten lekipman, serten masin pou nou pa konplent zot kalite travay e zot rannman.

E letan alor Kontra i en *short term contract* 1an, 2an zot pa ganny sans pou zot retir zot *capital investment*. Setadir ki fer a lafen dizour sa bann Kontra zot pe gannyen pa fer sans. E konmela avek bann legzisans ki Gouvernman i mete ler ou pe anpoy dimoun alor 13 mwan saler la mon pa konnen ki mannyer i pou ete.

Selman tousala ti dan sa bann roulman bann lezot taks lot, lot ki zot bezwen peye i fer li difisil pou zot kapab war en lavenir avek sa bann pti Kontra.

Prezan la nou pe avek sa ki nou'n tann ou dir ozordi, e ki nou konnen ki pe arive sa bann dimoun i perdi zot Kontra. E vreman i tap en kantite fanmir Seselwa, nou pe demande si napa en lo *way about it?* Nou demann Gouvernman. E sa en keksoz ki nou'n dir dan Lasanble isi mwan menm mwan mon'n dir a plizyer repriz, si ti lokaliz sa bann Kontra kot bann distrik i annan kontrakter ki dan sa

distrik e pi ki zot *supervise* zot vini kekwfa pli konpetan pou kapab fer sir ki en *oversight* i ganny fer.

Me mon ti ava krwar en keksoz pli efikas e pli lonterm sa dimoun i la dan distrik i kapab *donn* en pli bon servis dan distrik. Eski zot in reflesir lo en *better way of managing* sa bann Kontra or *donn* sa bann Kontra e menm aplik pou ledikasyon e lezot Minister ankor?

Ki manner i ete la i annan bokou konplent i pou kontinyen annan konplent i pou annan lenzistis ensidswit. Eski nou'n reflesir lo en *better way of going around that?* Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker Mersi Onorab. Onorab i vre ki'n annan bokou diskisyon oparavan lo grander sa bann Kontra, en dirasyon sa bann Kontra. Zisteman baze lo bann diskisyon ki'n ganny fer baze lo bann diskisyon ki bann Manm Onorab zot menm zot osi zot in met devan. Sa nouvo *batch* Kontra i en Kontra ki al pou 3an, dan plas pli *short term* i en Kontra ki al pou 3an pou kapab zisteman *allow* sa bann dimoun pou o

mwen retir en pe zot *capital investment* ki'n zot in met ladan.

Dan bokou fwa par egzanp la mon pe gete lalis ki nou annan, zot bezwen fer provizyon pou zot bann pou serten zouti;- par egzanp si ou pe koup zerb ou bezwen masin koup zerb, ou bezwen *blower*, i annan menm dimoun ki bezwen en pti transpor.

So i enportan ki sa Kontra ti al en pti pe pli long. Me solman *at the same time* *donn* osi loportinite lezot dimoun evantyelman, pou kapab antre dan sa bann diferan Kontra depandan lo ki manner dimoun in *perform*.

So 3an nouvo Kontra. Dezyenman sa eleman desantralizasyon mon krwar par egzanp avek lekol, ek lekol i posib letan nou annan nouvo desantralizasyon lotorite bann lekol.

Lekol i a kapab fer son prop Kontra. Mon krwar i a posib mon pa le koz dan plas Minister Ledikasyon me selman mon krwar posibilite i ava la pou sa *Headteacher* kapab rod son prop kontrakter. Zer son prop Kontra i ava ganny son larzan avek Gouvernman avek Gouvernman Santral kot i ava kapab zer son bann keksoz.

Mon sipoze lasante avek desantralizasyon distrik Gouvernman plis ver distrik,

ver Lotorite Distrik, ver Konsey Distrik i ava annan sa bann loportinite. An se moman tou keksoz i santralize me avek desantralizasyon i ava bann loportinite pou distrik *manage* zot prop Kontra.

E mwan mon ti ava al pli lwen pou dir ki mon krwar ler distrik i ganny son lotonomi pou li *manage* son bann Kontra i devret kapab *monitor* son bann kontra avek gidans, avek *training* ki LWMA i ava kapab donn bann zofisye *Monitoring* dan distrik.

Akoz i pou normal ki si ou donn ou Kontra ou bezwen kapab *monitor* sa Kontra aköz ou ki la dan distrik ou ki war. So posibilite i la pou kapab desantraliz bann keksoz. Me solman sa nou bezwen annan bann striktir dan distrik pou kapab fer li. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab De Commarmond.

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mersi bon, bon vizyon Minis. Bon vizyon, annou konmans li la! Annou konmans li la ki dousman, dousman letan distrik i ganny son *full* lotonomi, en keksoz ankor ki bann lager menm pou arive

mon konnen kekfwa i arive lannen prosenn *I don't know*.

Ler i ava ariv lo son *full* lotonomi i ava deza pare komans la donn koudmen ou Minister zwe rol *oversight* e pou fer sir i annan sa kontrol.

Pou napa konmsi labi. E alor en keksoz i kapab marse en fason ki en dimoun, en pti kontrakter dan distrik i war en pli gran lavenir en pli bon, en pli gran *hope*, ler i konnen pou dir son *capital investment* -. Ou pran en dimoun dan distrik en senp ka annan en konminyon ki zet salte la, ki anmas salte, kraze epi met lo konblaz.

Enn sa konminyon i over *R1million* be ki mannyer ki Kontra 3an sa boug pou al retir sa *capital investment* sa kantite ladan? So i sa bann keksoz ki nou pe sey koze, nou pe sey pouse pou kapab konmsi annan en pli *long term contract*. Plis ki 3an e annou komanse. Distrik i en landrwa pa zis lekol, lekol i enn me distrik. Distrik e *Local Government* i en landrwa kot sa i kapab marse fantastik. Konpran si zot donn koudmen pou fer *oversight* parey mon pe dir. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mr Speaker mersi pwen Onorab note. Nou kapab sey fer serten travay dan sa laliny. Zis pou mwan enform Onorab ki bann Kontra kolekte salte la li i pa 3an li i 6an. So pou *allow* sa dimoun akoz sa *capital investment* i bokou pou *allow* sa dimoun pou *recoup* en pe son larzan. Me selman nou kapab get en pe dan sa laliny. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Yes, Onorab Churchill Gill. *Go ahead* Onorab.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. *Minister* i annan en sityasyon Praslin kot en kontrakter in ganny Kontra pou li tir salte e i annan preski 2an la. Me sa kontrakter zanmen in mont lo *site* pou li tir okenn salte me nou vwar pou dir en dimoun ki'n perdi Kontra ki pe tire pandan tou sa letan. Eski ou kapab donn en leksplikasyon sa Lasanble akoz ki sa i koumsa e ki ou Minister pe fer pou koriz sa? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker, mersi Mr Speaker. Wi Onorab mon okouran sa sityasyon sa *case*

an *kestyon*. E mon'n ganny bokou diskisyon avek *LWMA* lo la. Annefe sa kontrakter ki'n ganny sa *tender* ti ganny sa *tender*, i ti ganny sa *tender* en pe letan pase ti annan en prosedir *appeal* ki sa kontrakter ki ti deza pe *compete* dan sa *tender* ti'n *appeal*. E prosedir *appeal* in ale e prosedir *appeal* ti ganny ti terminen an Fevriye. Fevriye sa lannen e apre ki letan nou ti pe al *award* Kontra nou'n pas dan bann letan mon pa tro anvi met *COVID-19* ladan. Me solman i realite nou'n pas dan bann letan *COVID-19* kot bokou keksoz pa'n kapab realize e la kontrakter in vin ver nou in dir nou poudir in pare.

I en kontrakter Mahé wi. I dir nou pou dir in pare e nou'n dir li pou dir i kapab komans le 01 Out e nou pa kapab anpes sa kontrakter komanse, akoz legalman menm si i en kontrakter Mahé in ganny li en Kontra dan en prosedir kompetitiv e *fair* e nou bezwen les li komanse. So le 01 Out sa kontrakter dezormen bezwen konmanse. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis, mon ava *call on* Onorab Waven William pou 2enm *kestyon*. Onorab.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker bonzour Minis avek ou lekip. Mr Speaker kestyon i *comme* swivan: -

Eski Minis pou Lanvironnman, i kapab eksplik sa Lasanble prenon kont gran plan devlopman Sant Biodiversite ek serten lagreman ki deza egziste ek lezot parti-prenon, lo ki baz ki sa Minister i anvi lwe avek en lot endividi, en gran bout later dan Sant Biodiversite Barbarons, kot itilizasyon en semen negosyasyon nesese pa'n ganny fer?

Akoz ki en *tender* pa ti ganny mete pou devlop sa morso later ek piblik pou ganny meyer investiser?

Akoz malgre ki Departman Biodiversite in obzekte sa demarkasyon, me sa prosesis alokasyon in ganny fer?

Finalman eski Lotorite Distrik parey Lalwa *Planning* i endike, in ganny konsilte lo sa devlopman? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Mr Speaker dabor mon anvi fer resorti ki sa kestyon dan mon pwennvi, i enn ki an prensip dan mon

pwennvi ti devret ganny dirize ver Minister ki annan responsabilite pou Later, vi ki alokasyon later pa tonm dan manda Minister Lanvironnman Lenerzi ek Sanzman Klimatik.

Alors mon santi ki posibleman mon pa pou kapab reponn sa kestyon dan son totalite, ouswa petet dan la fason ki Onorab ou Lasanble Nasyonal ti ava anvi mon reponn sa kestyon.

An dizan sa Mr Speaker sa ka ki sa kestyon pe adrese, i enn ki mon ase ofe avek. Akoz i konsern en bout later ki ganny zere par Fondasyon Nasyonal pou bann Zarden Botanik.

Alor Mr Speaker mon pou eksplik en ti pe sa ka pou met keksoz dan perspektiv. E pou sey eksplik Lasanble en pti pe. I annan serten keksoz ki mon pa pou kapab antre ladan. Par egzanp akoz ti lwe? Akoz nou pa lwe later dan Minister Lanvironnman, nou ganny later nou zere. Me solman mon pou met keksoz an perspektiv Mr Speaker.

An Mars sa lannen i *mean* lannen pase (*sorry*) mon ti ganny alerte par en *email* ki ti endike ki sa devloper an kestyon, ti pe al konmans son proze lo *plot B7224* kot i ti'n ganny en *lease*. Apre resers mon ti realize ki sa morso later i enn ki ganny konsidere

koman propriyete Sant Biodiversite. So i ti ganny konsider koman en bout later dan Sant Biodiversite Barbarons. Resers i montre ki osi tou bann Lazans neseseer ti ganny konsilte avan ki sa alokasyon ti ganny fer e zot ti donn zot konsantman. Enkli Mr Speaker, Departman Lanvironnman.

E a sa pwen mon anvi fer resorti an prensip Departman Lanvironnman sa letan ti devret fer en pe plis reser avan donn okenn desizyon lo la.

Ansanm ek Minister ek Lazans konsernen, nou ti met nou konsern devan nou'n zwenn plizyer fwa avek bann *partenaire* ansanm avek sa devloper. Tou bann fe ti ganny met devan devloper, e nou ti agree ansanm pou rod en alternativ. Par kont bann alternativ ki nou ti pe regarde, pa ti neseseerman bon pou sa kalite proze.

Swivan lobzekasyon for ki nou ti mete, Minister konsernen ti rod lopinyon legal ek Biro Prokirer Zeneral konsernan lobligasyon anba sa *lease* ki ti ganny donner ek devloper.

In annan bokou kominikasyon ant le de Minister Lanvironnman avek Minister Later. Resaman apre ki nou'n aprann ki devloper ti pe komans fer serten devlopman lo later, nou ti

rezwenn ek li pou kontinyen rod en lot solisyon. Minister konsernen ek devloper in vizit 2 lezot sit resaman koman 2 sit alternativ pou sa devloper e diskisyon i ankor ankour.

Mr Speaker mon anvi fer resorti ki pou dir Minister Lanvironnman avek *NBGF - National Botanical Garden Foundation* nou pou fer sir e nou obzekte, nou pou fer sir ki pou napa okenn devlopman agrikol lo sa bout later ki'n ganny demarke koman later pou Sant Biodiversite.

So lo bout kestyon Mr Speaker;- Eski lotorite parey Lalwa *Physical Planning* i endike in ganny konsilte mon pa pou konnen, mon pa krwar. Me selman bann lenformasyon ki mwan mon'n war, mon pa konnen mon pa war Lotorite Distrik ladan. Ki mwan mon'n gannyen savedir. Me mwan mon pa kapab dir 100 poursan, akoz sa i en legzersis ki ganny fer par Minister Later *or Planning* e non pa Minister Lanvironnman.

So Mr Speaker mon pou aret la pou le moman si Onorab i annan kestyon adisyonnal lo sa size mon pare pou pran *please*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon mon krwar pozisyon Minis i eklersi bokou keksoz. Si i annan kestyon siplemanter i ava vin lo sa

bout Lanvironnman kot son Minister i konsernen pa lo bout alokasyon later. Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker Minis i rekonnèt ki bann akter i bezwen ganny konsilte. E etandan ki Sant Biodiversite i tonm anba *purview* ou Minister. E par lefe ki Lotorite Distrik ti enplike dan en diskisyon lo teren avek sa dimoun ki ansarz Sant Biodiversite Barbarons.

E i ti fer konnen ki zot pa ti okouran ki sa demarkasyon ki'n ganny fer. E ki mon vwar drol ki Minis pe dir ki tou bann akter konsernen ti okouran. E menm i annan bann Manm *Board* ki pa okouran poudir sa aktivite ti pe al ganny fer.

So, mon anvi demann ek Minis par lefe ki souvandfwa nou ganny dir poudir, i annan kordinasyon ant bann Minister. E Mr Speaker ou a rapel ki mon ti anvoy sa koman en *Urgent Question* ki enplik tou le 3 Minis.

Me mon ti opte pou demann sa avek Minister Lanvironnman lefe ki anba son *purview*. So mon anvi demande, ki vremen rol pou Minister vizavi devlopman ki annan avek bann Zarden Biodiversite?

Par lefe ki;-enn - ti annan en plant detaye pou

devlopman sa landrwa anba Sant Biodiversite. Me nou'n vwar ki 1) sa demarkasyon in ganny fer? E de lot kote nou vwar poudir en pwa demezir pe ganny aplike o nivo distrik, kot sa menm Minister pou enn i les pase. Me pou serten bann dimoun ki'n fer laplikasyon pou semen ki pas lo later fore, ek lanvironnman pa pe gannnen.

So Minis mon ti a kontan ou eklersi mwan lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab, si mon pe konpran ou byen i annan bokou keksoz ki ou'n dir la ki melanz en pti pe. Me selman si mon konpran ou byen lo kote Lanvironnman, en?

Resers ki mwan mon'n fer e mon'n fer resers personnel, akoz mon'n enplike dan sa ka, depi ler mon'n ganny sa *email* ziska ozordi – en? Resers ki mwan mon'n fer, sa later kot biro Sant Diversite i ete la ti ganny *subdivide* an 2012.

E i paret mwan pa ti la an 2012 mwan. I paret mwan ki menm *NBGF* sa letan pa ti okouran later ti ganny *subdivide*. *In any case* later ti la, later in ganny klasifye anba

draft land use plan koman 'Forest plantation.'

Now, ler i annan en laplikasyon pou en bout later ki vin kot Minister Later, Minister Later i anvoy kot bann *referral agencies*. Mon pe donn ou bann prosedir ki mwan mon konnen la, en? I anvoy ou kot bann *referral agencies*.

Lanvironnman i enn bann *referral agencies*. Mon'n dir boner dan mon larepons ki poudir sa zofisye ki'n dil avek sa dan Minister Lanvironnman, ti devret kapab konsilte en pe plis. E menm pou mwan i ti devret *from son desktop*, i ti devret pe war poudir be sa later ki la i en later biodiversite.

Menm si son *use* i dir nou '*Forest plantation*.' Eski sa 2 aktivite pou kapab *coexist* obor kanmarad? So i ti devret kestyonn en pe plis. E avan donn en laprouvasyon *or* avan donn en desizyon, nou ti kapab ganny en diskisyon. E pour mwan mon pa krwar ti devret annan en laprouvasyon ladan.

So, Minister Lanvironnman ti okouran li. E ler mon mon'n okouran, mon'n kontakte sa dimoun ki ansarz *NBGF* ki ou'n fer referans avek la. E sa dimoun ki ansarz *NBGF* i okouran i konnen, e nou konnen nou pe lager ansanm pou anpese ki i

annan okenn devlopman lo sa later.

Manm *Board*, i responsabilite sa dimoun ki ansarz *NBGF* pou li eksplik Manm *Board*. E dabor mon ava eksplik ou ki poudir mon zwenn avek - dan mon bann *meeting* ki mon fer mon zwenn avek *CEO NBGF* avek son *Chairman* regilyerman.

E *Chairman* i okouran poudir i annan sa sityasyon, e ki nou pe fer tou ki o nivo Lanvironnman - Departman Lanvironnman pou rod en lot solisyon.

Sa dimoun i annan son proze. E pou mwan dir ou sa proze mon'n war, i en proze fantastik. I en proze ki pou ede dan nou demars sekirite alimanter Sesel. I en proze fantastik, me selman i en proze ki devret ganny fer en lot landrwa. Pa lo sa later.

Sa later in ganny dedye pou serten devlopman biodiversite. E sa later i annan eleman valer biodiversite dan serten parti sa later, kot pa ankor devlope. I annan en plan pou devlop lezot keksoz.

Me finansman pa'n permet pou *NBGF over the years* devlop tou keksoz. Devlop tou bann lenfrastruktir sirtou. Lo kote bann pye dibwa, bann plan andemik, sa in ganny fer i la, mon ti ava envit tou bann Manm Onorab en zour pou al fer en pti vizit

laba. I tre enteresan, i tre zoli. I annan bann landrwa kot nou'n plant bann pye kokodmer, kot bann *Dignitaries* i plant bann pye kokodmer.

So sa landrwa i en landrwa kot i devret ganny garde pou biodiversite. E se sa ki nou pe fer. Se sa ki mwan personnelman ansanm avek Departman Lanvironnman, ansanm avek *CEO NBGF* nou pe fer pou nou kapab gard sa landrwa.

I annan bann alternativ me sa devlope i *open to ideas*. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker premyerman mon anvi ki Minis i konfirman ki sa later ki nou pe koz lo la, sa *B7224* ki zot in *lease*, i anviron 10 ektar later. E ki nou pe koz anviron 25 si mon pa tronpe koriz mwan, 25 arpan later.

Eski Minis i kapab dir avek nou, lekel sa devloper? E vi ki ou'n koz osi lo sa proze, dir nou egzaktman kwa sa proze ki ti pe al ganny fer lo sa later?

E osi Mr Speaker vi ki Minis in dir klerman lo 2 oubyen 3 repriz, ki poudir Lanvironnman pa ti devret

zanmen donn son permisyon pou sa proze. E ou'n mansyonn, ou pa'n nonm Minis, ou'n plito dir 'sa zofisye' Lanvironnman. Eski Minis i santi petet in annan en koripsyon dan sa dan sa prozesis?

E eski pe konfirman ek sa Lasanble ki poudir antan ki Minis ki ansarz lanvironnman, e baze lo lefe ki sa later, ti en later ki ti'n fini ganny demarke konman en later pou biodiversite, ek sa proze, eski Minis pe dir avek nou, ki dan son kapasite i pou met son lipye ater pou ki sa later i ganny prezerve?

Akoz mon anvi zis dir Minis ki son lot koleg Minis, zisteman ti pe vizit sa later detrwa semenn pase, e ou a krwar konmsi keksoz pe bouze. Parske enn sa devloper ti osi ladan dan sa delegasyon. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Ok mersi bokou Mr Speaker, mersi bokou Onorab. 5 kestyon;- kestyon No.1 later i apepre 8 ektar en? 82 ekek mil kare. So pa 10, 8 ektar apepre.

Lekel devloper? Mr Speaker mon pa konnen si mon devret nonm non dimoun

piblik dan Lasanble. Petet mon ava met lo en pti papye zot ava gete apre.

(Off-Mic)

MINISTER **WALLACE**
COSGROW

Non mon pa konnen mwan konmsi ...

(Off-Mic)

MINISTER **WALLACE**
COSGROW

Non *it is but* ...

(Off-Mic)

MINISTER **WALLACE**
COSGROW

... *ok* napa problemm mon ava nonm non sa devloper. Sa devloper ki mwan mon'n *deal* avek, *well* ki nou, nou'n *deal* avek se Mr Randy Petrouse, mon konn li Randy Petrouse.

Kwa sa proze sa proze? Sa proze i en proze *Orchard*. Savedir plan fri, prensipalman plan fri. Napa okenn konponan legim *as far* ki mon vwar ladan. I en proze *Orchard*. Natirelman bann proze *Orchard* ou bezwen *vast extensive land*, aköz pye fri, parey bann Onorab ki konpran en pe byen lagrikiltir, pye fri i annan serten *spacing* ki ou bezwen met li. E i pran *vast* kantite later. Si oule fer

en bon *proper orchard* en? So sa proze i en proze *Orchard*.

Mon'n nonm, katriyenm mon'n nonm, zofisye Lanvironnman. Mon pa pe mon pa pe dir ki zofisye Lanvironnman in enplike dan koripsyon *or anything* mwan. Mon pe zis dir ki mon krwar poudir sa zofisye ti devret get en pti pe pli byen sa later avan. Sa later lo son *draft land use* pou Grand Anse la, i dir *forest plantation*.

Petet in vwar *plantation* i krwar en landrwa pou kapab fer plantasyon. Mon'n ganny les konpran ki *forest plantation* i plizoumwen pou bann pye dibwa ki nou eksplwate pou *timber*, umm pou dibwa. So se sa dan laliny.

Mon pa krwar sa zofisye in annan -. Annefe mon pa krwar sa zofisye in fer okenn nanryen mal. Mon zis krwar in annan en *oversight*, ouswa en *oversight*, ouswa pa'n swiv son bann prosedir ase byen, *ok*?

Senkyenmman Mr Speaker mannyer mon'n reponn sa kestyon ozordi, mon fer li - . Normalman ennler mon ganny bann zofisye i ed mwan prepar, prepar mon bann kestyon. Me sa enn ki la, mon'n sey prepar li mon menm. Aköz mon enplike ladan e mwan anvi met mon lipye ater parey ou pe dir Onorab, ki pa pou anpes sa

developer fer son proze. Akoz mon'n koz ek li, mon'n eksplik li byen me pou li reganny en lot sit, me pou nou sit reste sit biodiversite.

Dernyerman, wi detrwa semenn pase Minis ti al vizite. Annefe mon ti sipoze lo sa vizit, me solman mon ti annan en *meeting* en pe pli irzan, pou mwan asiste, mon pa'n kapab al dan sa *meeting*. Me mon kapab garanti ou sa zour Sanmdi Minis pa ti pe vizit sa later, Minis ti pe vizit bann lot opsyon pou kapab *allocate* sa developer. So, dan zanmirant dan distrik Grand Anse menm. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker mon en pti git etonnen avek serten parti larepons. Pou retir en morso later 8 ektar, e 8 ektar nou pe koz en gran morso later. *Ok?* Definitivman plis ki 15 arpan.

Ki rol ki Minis in annan pou zwe ladan? Parske en zofisye Lanvironnman pa kapab nek zis siny en dokiman ki poudir be *ok - I mean I am sure* Minis i ava dakor avek mwan ki poudir en tel grander later, i bezwen annan laprouvasyon Minis;- ki sa

zofisye i bezwen vin kot Minis pou dir," be Mins be la i la. " Mon krwar ki poudir ou bezwen donn ou *go ahead*.

Alors eski i annan okenn laprev dan ou resers ki ou'n fer ou menm, ki poudir ofet se pa sa zofisye ki'n donn -. E Kekfwa son sinyatir ki lo sa papye. Me ki in bezwen ganny lotorizasyon Minis. Parey ki ou ozordi ou pe dir, ou pe met ou lipye ater e -.

Parski mon osi trouv li i drol sanmenm sa bout la ki mon ti pe dir, mon trouv en pe drol dan ou larepons, ki pou dir en 'zofisye Lanvironnman' pa konn definisyon *plantation, forest?* Sa bout la mon trouv en pe drol, akoz mon ekspekte ki poudir sa se bann definisyon. Parske zot menm zot ki donn sa bann definisyon.

E petet osi keston, e la Mr Speaker mon ava dir ki konman e mon koz lo lapar tou nou bann koleg lo *FPAC*, lo tou lede kote latab, parski *Botanical Gardens Foundation* e zot ki *involve* ladan, konmsi nou bezwen fer konpran ki i annan *issues*;- kantite *issues*. I annan serten zofisye pe al devan Lakour pe fer *investigation*, dife, *income* lo gate. Ki konmsi la aprezan nou vwar, ki sa menm lorganizasyon ankor enn fwa, i *involve* dan en sityasyon parey! E ki parey ou pe dir la

definisyon ‘*plantation*’ tou in vin en pe en pe drol.

Be mon dernyen kestyon, eski i annan okenn - *ok* ou’n non sa devloper ki ou, ou pe *deal* avek, me eski Minis ou okouran si sa devloper ki ou’n nonmen, i pa pe senpleman *front* pou en etranze? Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Ok mersi Mr Speaker, mersi Onorab. Onorab wi sa bout later i en gran bout later. Parey mon’n fer resorti boner sa bout later pa’n ganny *subdivide* par Minister Lanvironnman, ni *National Botanical Garden Foundation*. Later Gouvernman i ganny zere par Minister Later. Minister Later ki fer okenn *subdivision*.

Mon pa le antre dan portfolyo sa Minister aköz petet mon kapab fer serten fot. Me sa ki mon okouran dan sa *area*, in annan bann bout later obor ki’n ganny *subdivide* pour lakaz. I annan bann lakaz ki’n fer obor ki *Biodiversity Centre* in dir *ok* napa ase napa sitan biodiversite la, nou kapab larg li avek *housing*.

I annan en legzersis ki ti ganny fer boner dan bann

lannen 2010, 2011, 2012 kot in ganny large. E mon sipoze sa *division* ti fer pandan sa bann letan. Aköz sa *subdivision* lenformasyon ki mon annan ti 2012. Pa la. Pa fek fer 2018, 2019. 2012. So ni mwan, ni Minis-. Okenn Minis ki la ozordi pa ti la sa letan, letan later ti ganny *subdivide*.

E mon pa krwar ti’n ganny *subdivide* pou okenn nide, okenn rezon *alternative* rezon ki konmsi an mal. *Um?* Sa zofisye la ki mon pe dir, mon pa’n dir sa zofisye in *allocate* later mwan. Napa okenn zofisye dan Minister Lanvironnman ki *allocate* later. Minister Lanvironnman i en *referral agency*.

I ganny tou bann -. Par egzanp sa en desizyon pou *allocate* en later ek en dimoun. Sa Dosye i vin kot nou pou nou komant lo merit sa lenvestisman. Eski i en keksoz ki Minister Lanvironnman i agree avek? Zis parey nou fer nou *EIA* lo nou bann proze. So en pti pe dan sa laliny. Eski Minis Lanvironnman i agree avek. Se sa kot mon’n dir nou annan en *lapse* la dan lafason ki nou’n fer nou louvraz, kot nou ti devret dir be sa proze, non. I obor en Sant Biodiversite e nou pa pe rekomande. Malerezman nou’n rekomande.

Me selman i zis en rekomandasyon. Nou pa *allocate* later. Nou pa dir, nou pa konnen. Nou pa neserman konnen lekel. Nou konnen i en proze. *Ok?* So sa - mon konfortab, mon konfidan ki sa zofisye i napa okenn nanryen pou fer ladan.

E mon pa krwar - pa dir mon pa krwar, mon konfortab e konfidan ki sa napa nanryen pou fer avek *Botanical Gardens Foundation*. I annan serten keksoz ki *FPAC* pe *deal* avek, lo *NBGF*. Sa i bann lezot keksoz. Me napa nanryen pou fer avek sa Sant Biodiversite.

Mon pa okouran lezot devloper dan sa proze, apard ki en lot msye ki mon krwar i trouv fanmir avek Mr Petrouse, ki malerezman in desede Mr Walter Talma, ki malerezman in desede. I pa'n kapab vwar son proze vin an fri.

But apart sa, non mon pa konn okenn. Mon pa okouran okenn lezot *interest* an deor dan sa proze. Mersi bokou, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Waven William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon'n ekout Minis avek latansyon, e mon en pti pe pa tro, tro tonm dakor avek

lafason ki Minis pe reponn bann kestyon. Par lefe ki Minis, ou Minis pou Lanvironnman e sant biodiversite i tonm anba ou *purview* Minis. E mon annan dokiman avek mwan ki an 2006 ou'n siny en lagreman avek en msye pou en *germ plasm*. E mon pe demande akoz ki sa alokasyon ouswa sa *subdivision* pou fer sa proze pa ti osi ganny ofer avek sa msye ki osi pe pratik lagrikiltir?

E an menm tan Minis letan mon'n ekout ou koz lo demarkasyon sa bout later, i paret ki souvandfwa sa bann keksoz i ganny fer koumsa. E i mank latransparans Minis. E menm sityasyon pe devlope Helvetia. E mon kontan ki ou dir ki ou pou met en *stop* avek sa proze.

Me Minis mon ti ava demann ou ki ;- enn, ki nou antre dan en konsiltasyon. Akoz mon santi poudir i mank konsiltasyon. E letan problem i arive ki *MNA*, ouswa *DA* i ganny konsilte. So, mon pou demann ou si nou a kapab ganny en konsiltasyon en pti pe pli profondeman lo la? Akoz i annan lezot keksoz ki petet ou Minister i bezwen konsernen avek.

E an menm tan Minis, mon dernyen kestyon se, par lefe ki sa in ganny les pase e la ou pe al *deal* avek. Mon a

demann ou pou konsider osi let ki Mr Danny Madeleine in ganny donnen, ki tonm lo later lafore, pou li ganny en semen. Lo en bout later ki depi 5an i pa ankore kapab ganny akse pou li fer son lakaz. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Onorab zis pou klarifye, mon pa pe met en *stop* ek son proze mwan, en? Mwan mon krwar sa proze i en bon proze, e i devret kontinyen. Mwan mon pe dir ki sa proze pa devret ariv lo later ki'n ganny dedye, demarke pou sant biodiversite. I annan en diferans ant sa de, en?

2enm, wi mon ti siny en dokiman avek en fermye obor la an 2006, (non pa kapab mwan an 2006) Non mon pa ti Mon ti siny en dokiman an 2016 or 2015 avek en fermye obor pou en *germplasm* obor. E sa fermye mon sipoze i la. E Minis Lagrikiltir i a kapab konfirman, mon sipoze i pe fer son travay an relasyon ek sa lagreman ki nou ti sinyen. Me sa i en lot bout later, lot kote e napa naryen pou fer avek Sant Biodiversite or sa later kot Sant Biodiversite.

Aprè mon oule fer kler Mr Speaker, Minister

Lanvironnman pa'n *lease* later avek person! Minister Lanvironnman pa'n pran konsiderasyon li. Minister Lanvironnman i en *referral agency*. En papye in ganny anvoy kot li, in dir li ki oupanse lo sa proze. In annan en fot ki nou 'n dir 'wi', ki pa ti sipoze, e ozordi mwan mon pe rektifye sa fot. I osi senp ki sa! I osi senp, senp ki sa.

Mannyer mon vwar diskisyon pe ale, konmsi ou a krwar Minister Lanvironnman ki'n donn sa later. Nou pa'n donnen sa later! Ansanm ek *NBGF* nou pe fer sir ki sa later i reste pou biodiversite. Sa proze i annan tou son merit, i devret ganny konsidere, me pa lo *B7224*, en lot landrwa. Osi senp ki sa, Mr Speaker. Osi senp ki sa. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Konsiltasyon?

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Wi, konsiltasyon. Mon sipoze Minister konsernen ki enkli Minister Lagrikiltir, Minister Later e osi nou, nou kapab zwenn ansanm pou nou konsilte e rod en meyer solisyon pou ki mannyer nou *sort out* sa zafer. Me selman ... *well*, mwan mon reste angaze Mr Speaker. Mersi. Mon pa kapab koz pou lezot dimoun

me selman mwan mon reste angaze. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, lefe ki Minis in konfirman ki zot pe rod lot alternativ e swivan kestyon ki Onorab *Leader* Lopozisyon in demande, in dir ki lenformasyon se ki zot pe rod en lot alternativ Helvetia. E mon anvi fer konnen Minis poudir laba osi i annan plizyer konsern. E mon pou ensiste avek Minis ki vreman sa konsiltasyon i arive, akoz i annan problem ki pe devlope. E parey mon dir, pa zis letan i annan problem ki *MNA* epi i ganny kriye pou li vin ganny met *onboard*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Ya Mr Speaker, mon krwar i zis en komanter ki in fer. Mon pa'n nonm Helvetia solman, en? Mon krwar letan zot in pase zot in vwar Minis pe monte Helvetia, zot in petet antreprann ki sa later i Helvetia. Helvetia i enn bann landrwa ki zot pe gete. I pa neserman *the option* i Helvetia. *But anyway*, mon

krwar nou devret asize ansanm, diskite e nou a kapab tonm lo en lagreman ansanm avek Lotorite Distrik. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou ava pran kestyon Nimero 3 Onorab Wavel Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis, ou lekip tou manm e tou dimoun a lekout. Mon kestyon i *comme* swivan;-

Eski Minis i kapab dir sa Lasanble kan ki son Minister pou konmans enplimant bann plan e konmans bann proze pou konbat problem lerozyon lakot ki zot ti'n idantifye dan *Seychelles Coastal Management Plan 2019 - 2024*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker, Mersi Onorab. Mr Speaker pandan sa dernyen 10an parey nou tou nou remarke bann ki viv o bor lakot bann ki frekant bokou lakot, Sesel in eksperyans en logmantasyon lerozyon lakot ki pe ganny koze par sanzman klimatik. An vi ki Gouvernman ti war de plis an pli problem le lerozyon lo lakot pe agrave,

Gouvernman ti rod lasistans avek Labank Mondyal pou ede vwar ki bann lentervansyon ki kapab ganny fer pou protez nou lakot kot lerozyon ki pe annan en lenpak direk lo bann propriyete prive, lenfrastruktir piblik e osi bann letablisman touristik lo Mahé, Praslin ek La Digue.

Gouvernman ti war li nesese pou vin ek en plan, prenon kont bann prediksyon fer par bann syantis lo tanperatir global e nivo mare ki pou afekte nou 3 zil prensipal.

Annefe pa zis nou 3 zil prensipal me nou bann lezot zil elwanye pe ganny afekte avek lerozyon lakot. Sa *Coastal Management Plan* 2019-2024 ti ganny fer 2019 e an partenarya avek tou lotorite konsernen in idantifye 18 sit ki pli a risk lo Mahé i annan 10. Praslin i annan 4. E La Digue 4.

Ki pou kout estimen en total environ \$15milyon. Depi lannen konmanse malgre kontrent bidzeter Minister i kapab enplimant 3 proze lakot pa nesese dan sa plan me ansanm avek *SLTA* dan distrik Takamaka, Anse Boileau e *Fairyland*, Anse Royale, a en valer apepre R3milyon i annan en lot proze ki nou pou enplimante Anse Kerlan, Praslin sa lannen. Sa bann proze in kout

Gouvernman parey mon'n dir apepre R3milyon. Sa bann proze ki mon'n nonmen avan en.

Lefet ki lerozyon lakot pe agrave plis finansman i bezwen pou konplet sa plan dan sa proze 4an. Bidze bann Minister i kontinyen reste en defi. La avek sa pandemik konpetisyon avek bann lezot demann i vin plis ankor.

I enportan pou note ki malgre sa defi Gouvernman in angaz li avek bann partener Enternasyonal parey Labank Mondyal pou ganny akse avek bann ekspertiz nesese pou devlop solisyon imedyat pou esey protez nou bann lakot.

En tim teknik Labank Mondyal pe al lans en *tender* an Out sa lannen pou fer *assessment* lo 5 sit priyorite ki trouve dan sa plan. Sa 5 sit i Beau Vallon, Bel Ombre savedir sa *stretch* depi komansman Beau Vallon ziske dan bout Bel Ombre. Au Cap, Cote D'Or lo Praslin savedir Beau Vallon, Bel Ombre, Au Cap, Mahé, Cote D'Or lo Praslin, Grand Anse lo Praslin, Anse Kerlan lo Praslin. So sa i sa 5 sit ki nou pe al fer letid pli detaye.

Sa 5 sit in ganny swazir akoz zot bann landrwa ki ti pli ganny afekte pandan sa gran mare an Novanm 2019. Tit sa *tender* Onorab Lasanble i '*Coastal modelling and*

assessment for potential solution coastal defenses and adaptation measures at priority sites in Seychelles.'

Sa letid i vremen enportan pou idantifye en fwa pou tou ki metodoloji entervansyon ki pli apropiye pou antreprann lo sa 5 sit. Sa bann lasistans ava ede dan lenplimantasyon pou sofgard nou bann lenfrastruktir ki kontinyelman ganny menase ler i annan bann mare o ekstrenm, ansanm avek sa ki nou apel *storm surges* dan tou lede sezon.

Sa bann lentervansyon i osi ava ede amelyor lavi nou sitwayen e anpes nou lakot kontinyelman ganny manze e degrade avek laroul. Zisteman pandan mon vizit ki mon ti fer lo semenn pase lo Praslin, zabitan in eksprim en konsern profon anvi sa problem radmare ek lerozyon lakot ki zot pe kontinyen sibir. Domaz ki'n ganny fer i vizib e alarman.

Ozordi mon oule met lanfaz ki Minister pou kontinyen travay dir pou finansman pou rod finansman adekwa, pou enplimant sa 18 proze priyorite ki trouve dan *Seychelles Coastal Management Plan 2019-2024*.

Mon'n osi deza fer resorti dan bann repons oparavan ki Prezidan Faure i osi atas gran lenportans ek sa size sanzman

klimatik e prensipalman lefe lerozyon lakot. E in fer sa resorti a sak fwa i ganny loportinite lokalman e enternasyonalman. In menm personnelman fer diskisyon avek bann lenstitisyon parey Labank Mondyal avek Fon Ver pou Klima lo sa size. Rezilta nou'n war langazman Labank Mondyal.

Mr Speaker aköz lefe sanzman klima i en defi reel pou lemonn, e en menas pou nou koman en Pti Leta Zil nou pe ganny afekte pli vit, in prevwar lo en pli gran lanpler e lesel. Dan sa ka aksyon teren i nesese, i enportan pou note ki sa bann aksyon i osi kout ser. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Minis a plizyer repriz mon'n demann kestyon lo sa size lo lerozyon lakot. Premyer fwa ti en *Urgent Question* an 2017 lo problem lerozyon lakot La Pointe, Ros Korbizo ek Anse Kerlan. Me ziska prezan napa gran keksoz ki'n ganny fer. I annan en bann proze ki zot in esey fer ki'n plito bann gaspiyaz larzan! Parey en konparezon bann miray ki zot in fer La Pointe, Amitie, Ros Korbizo, pa'n efektiv. E zisteman sa miray ki zot in fer

devan *SPTC* Amitie in grenn 2fwa e semen osi ti grenn ansanm avek sa miray. E sa lot miray lot Korbizo in fini ganny en trou ladan. In fini ganny en trou ladan e laroul in komans manz anba sa semen.

Zot in esey fer bann *rock armoring* dan sa bann landrwa Amitie e Ros Korbizo

Zot in met *rock armoring*, zot in fer bann *rock armoring* dan sa bann landrwa Amitié ek Ros Korbizo me selman zot pa'n servi *filter cloth*.

Alor laroul deza *despite* tou sa larzan ki zot in depanse pou met sa bann gale, sa bann gro ros, laroul ankor pe konmansman retir sa bann ros ankor i pe rekonmans mont ankor lo semen.

E ki parey mon'n dir sa i senpleman en gaspiyaz larzan! Alor mon bezwen demann Minis donn nou solisyon kler konmsi pou rezourd sa problemn.

Eski konmsi pa ti pou fer pli sans pou servi *filter cloth* ler zot fer sa bann *rock armoring* ouswa servi bann lezot metod parey *groyne* ki'n mars byen Anse Kerlan. Mon krwar ou'n war dan ou vizit ki ou'n fer kantmenm mon ti ganny envite sa vizit. Ki bann dimoun e biznes prive in fer parey, bann proze Grand Anse Avangard, *sorry* bann proze Anse Kerlan Avangard zot in

fer *groynes* e sa in mars tre byen. In efektiv.

Minis ler semen ti kase ti grennen Amitié vizavi Erport ek *SPTC* pou la dezyenm fwa *VP* ti monte. *VP* Meriton ti monte e i tir fer en *statement* ki zot pou fer *breakwater* e sa i en langazman ki ti fer piblikman.

Alor mon kestyon i kan ki zot pou komans en proze tanzib? En proze efektiv olye bann *quick, quick fix* ki kout nou pei pli ser, pou *mitigate* sa sityasyon ki nou war nou ladan dan nou distrik Grand Anse Praslin e Praslin an zeneral. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker, Mr Speaker en gran *statement* par Onorab. Wi dan serten ka Onorab dan serten ka, sa bann e mon'n war vizibleman mon'n war semenn pase dan serten ka lentansite lanmer, lentansite laroul, lentansite mare in fer ki bokou bann aksyon tanporer ki nou'n pran, ki nou e osi lezot Lazans par egzanp *SLTA*.

Ki fer bann aksyon, ki pran bann aksyon tanporer pou kapab protez lenfrastruktir semen lo lakot. Dan bokou fwa i annan landrwa e sirtou Anse Kerlan nou war ki sa

bann aksyon ki'n ganny pran in ganny erode avek lentansite laroul e lentansite mare.

Zisteman nou pe dir ki sanmenm sa mon'n fini mon pti lentervansyon avan avek sanzman klima i vre, i reel i en keksoz ki nou tou nou bezwen koz lo la. I en keksoz ki nou tou nou bezwen donn en koudmen pou nou sey rod en solisyon.

Sa bann proze i bann proze tanporer sa ki ou war nou pe fer, malgre i kote i kout ser pou fer en *rock armoring per layer meter en*, i kout ser. I annan bann pri Mahé, Praslin, La Digue i diferan pri i pli ser depandan lo mobilizasyon, lo ros lo isi lo laba.

So i bann proze tanporer pou fer sir ki nou protez lenfrastriktir piblik, nou protez nou bann lans e nou protez lenfrastriktir prive an mazorite kot i posibil. Le pwen ki nou pe sey fer avek sa letid, sa 5 sit enportan nou'n fini idantifye ki poudir Anse Kerlan, Cote D'Or, Beau Vallon i annan nesesite fer lentervansyon.

Dan serten ka si ou get byen dan sa *Coastal Management Plan* ou pou war ki in dir nou devret pe mete. Par egzanp Anse Kerlan parey VP ti komet son lekor. Anse Kerlan rekomandasyon se en

break water or so detrwa *breakwater*.

Prezan eski nou zis vini nou larg ros dan delo sale partou kote, konmsi san konnen ki direksyon delo i *flow*, ki direksyon sezon vandswet, sezon vandnor san fer bann letid.

Apré nou war nou *comme* dir ou menm gaspiy larzan epi i pa efektiv? Non. Sa bann konsiltan ki *World Bank* pe peye pou zot vin fer letid, *well actually* sa letid ki *World Bank* pe peye ki pe ganny *tender*, eskiz mwan mon'n sa -.

Sa bann konsiltan *be it local* akoz i pou en *international tender* swa lokal swa enternasyonal zot pou bezwen vin dir nou teknikman sa *breakwater* ki oter i sipoze ete? Ki larzer i sipoze ete? Ki fonder i sipoze ete?

Donn nou bann spesifikasyon teknik zistans pou sa bann *breakwater* e prezan finalman mon krwar ou'n war dan sa plan. Konbyen i koute? Nou pe fer demars touzour pou rod bann *funding* e bann *funding* ki petet pa fasil pou nou abzorbe dan Bidze Nasyonal.

Nou pou bezwen rod, nou a kapab sey fer en pe. Me nou pou bezwen depriv en Minister depriv en lot pou nou kapab ganny larzan pou fer sa.

Se pou sela rezon ki nou pe pran bann aksyon tanporer

e sa *rock armoring* ki nou pe fer *from SPTC* devan kot *SLTA* in arete ziske kot *building* kot *STC* pe *actually* ozordi *operate*.

I nesese pou anpes plis manz, plis manzman sa lakot soz. Mon ti ganny en sok Onorab en ler mon al laba bann dimoun i eksplik mwan ki zistans later ti ete.

Mwan mon ti krwar sa bann pye dibwa, i bann pye dibwa ki'n flote ki'n -. Konmsi mon'n ganny en sok e mon nesese pou nou kapab *deal* avek sa sityasyon pli vit posibil. E se sa ki nou'n dir nou aprouv R3milyon. Gouvernman in rod R3milyon malgre nou dan letan *COVID* difikilte ou ganny mwan. R3milyon pou nou kapab fer sa bout.

E *breakwater* pou vini baze lo letid ki pe ganny fer *breakwater* pou vini e pou nou kapab amelyor sa sityasyon *once and for all*.

Zis mon'n koz en pti pe lo sa Anse Kerlan Avangard, i annan bann travay ki'n ganny fer. Zot in investi en kantite zot larzan mon ti al vizite aköz zisteman ti annan en *request* sorti kot zot ki *ETF* i donn en pti morso larzan pou ede e mon ti a kontan dir ki *ETF* in pare pou met R400mil pou ed sa lasosyasyon pou kapab fer sa travay an plis.

I annan bokou dimoun ki'n fer lo zot menm. I annan en madanm an partikilye ki'n anmenn mwan kot li mannyer in fer pou li fantastik, *very nice*.

Me pa tou ki parey i nesese en aköz sansan si nou fer sakenn endividuelman i pou gat sa lakot. So i nesese en louvraz konplet deor dan lanmer. Mon pa en *expert* me selman dapre sa ki nou pe koze deor dan lanmer ki kapab anmas tousala.

So i pe vini Onorab i pou vini me selman larzan i enportan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab evite fer gran *statement*, annou al direk lo kestyon.

HON WAVEL WOODCOCK

Minis ki mon ti pe propoze. Pou sa *rock armoring* ki pa kout Minister tro bokou a lonterm, aköz bann gale ki zot pe met la pou sa *rock armoring*, zot pa pe met *filter cloth* avek. E sanmenm sa rezon ki ler gro mare sa bann ros i ganny retire la. I ganny tire. Konmsi eski zot pa kapab konsider dan le fitir, ler zot fer *rock armoring* zot met *filter cloth* ki sa bann *rock armoring* i ava *last* bokou pli lontan.

Epi ou'n dir dan ou *estimate* ki ou'n fer, ler mon'n

get dan sa *costal management plan* ki pou kout parey ou'n dir environ \$15milyon. Konmsi ki zot in fer? Eski i annan bann Lorganizasyon Enternasyonal ki zot in aproz an se moman. Akoz ou'n dir zot napa finansman lokal pou fer sa bann proze. Konmsi eski zot in tap laport bann diferan group lanvironnman lokal, ouswa enternasyonal pou ganny sa finansman pou fer sa proze, sirtou bann zanmi aletranze, bann lorganizasyon aletranze ki donn *Grant* pou fer bann proze pou konbat lefe sanzman klima. Konmsi ki bann demars zot in fer ziska aprezan pou *secure* sa larzan pou fer sa proze ki kout \$15 Milyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Ok, Minister Speaker, vitman. Wi Onorab, nou bann proze ki nou fer, bann ki nou antreprann nou menm nou fer sir ki i annan *filter cloth* en? Sa proze ki ti fer kot *SPTC* i plizoumwèn *SLTA* ki ti fer *emergency* pou protez sa semen. Mon osi mon'n vwar i annan serten degradasyon e mon pou koz avek lotorite konsernen lo la. Ler mon ti pe vizite mon ti vwar poudir i annan serten degradasyon e

menm disab i mont anler lo la. So, mon pou koz ek Minister konsernen lo la.

An se ki konsern, mon zis anvi fer resorti konbyen apepre pri pou fer en *rock armoring per linear meter*. Lo Mahe, R12mil a R14mil. Lo Praslin, R14 a R15 mil e lo La Digue R15 a R16 mil, depandan lo mobilizasyon *and all*. So, i signifikan sa *amount* e sa i bann proze *rock armoring*.

An se ki konsern finansman Onorab, an se ki konsern finansman, tim *World Bank* pe met ansanm en group bann *funding agency*. Par egzanp *World Bank* li menm, par egzanp *AFD*, lo nou par zot pe diskite ek sa bann lorganizasyon pou gete ki mannyer zot kapab ed nou finans sa plan.

E sa i an rezilta *direct* lentervansyon parye mon'n dir pli boner ki Prezidan in fer avek dirizan sa bann lorganizasyon e menm *Green Climate Fund* anba zot bann proze *mitigation*. So, nou pe lager for pou nou kapab ganny en pe finansman. Pour lemoman se sa ki mon annan pou Onorab. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Stephen Pillay.

HON STEPHEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi *a tous*. Mr Speaker, Minis in koz lo sa 4 *site* priyorite, 5. Au Cap, Beau Vallon, Cote D'Or, Anse Kerlan. Be Minis pe dir nou i pe fer bann soz tanporer pour lemoman pou kapab rezourd sa bann problemn parey delo sale lo semen Au Cap, disab lo semen ki ou okouran, mon ti *call* ou personelman.

Kwa ki pe anpes zot fer sa letid depi lan pase 2019, kan Mr Agricole i dir avek media, PS Agricole, ki letid pe ganny fer sa mwan? Zen, 19 Zen, 17 - 19 Zen, ziska la. In fini fer sa letid? Kan pou fini e apre ki letid i fini, kan ki ou pou enplimant sa bann proze tanporer. Omwen met *groynes* prey mon ti demann ou avek pou bann zofisye, met bann *groynes* tanporerman, disab pou konble, i pou anpese sa delo sale, sa later, disab mont lo semen, ki afekte tou dimoun an realite ki servi lakot les Mahe.

Kan en plan, pa en plan me en komitman poudir pa apre eleksyon, ki la zot pe zis ganny en soz eleksyon. Be nou pa pou kapab les kit sa fardo lo LDS epi letan nou pran pouvwar. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Ok, mersi bokou Mr Speaker. Mersi Onorab, nou diskit byen nou de letan i annan bann keksoz ou distrik. Onorab wi, sa letid i enportan, sanmenm sa nou'n met Au Cap. Au Cap i en landrwa enportan, sa letid i enportan pou kapab konnen, pou kapab ganny bann dinamik sa landrwa.

Nou pa zis anvi fer montre miray, akoz si nou kontinyen zis fer monte miray Au Cap, annandzour ou pou pase, loto pa pou kapab vwar lo kote, akoz lanmer i kontinyen monte. Sa letid ki nou pe fer, nou bezwen get dinamik dan lanmer sa landrwa apre kapab donn ou sa solisyon. *Groynes* i petet en solisyon, *groynes* i petet en solisyon, me selman nou bezwen gete kote kot nou plas li. Nou pa kapab zis zet ros la, apre delo i pas laba.

So, nou bezwen gete kot nou plas li e sa letid i pou montre, mon pa eksepte, me selman mon ganny eksplike koumsa. Sa letid i pou montre nou ki mannyer nou pou *design* nou bann lentervansyon. So, i enportan.

In the meantime ler disab i monte, LWMA i ganny *call* ek mwan, mon fatig zot latet tou kou, al tir sa bann disab. Nou bezwen rod en fason ki mannyer pou met sa bann

rock armoring pou anpes disab monte. Me ler i annan en gran mare, 2 pwen ekek, i difisil. 2 pwen ekek i difisil, i ariv kot semen. So, sa i sanzman klimatik ki nou tou nou pe sey fer fas avek, nou tou nou pe sey lager Onorab. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Pillay.

HON STEPHEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Be Minis, eski ou Minister pa ti ganny en *proposal* sorti kot enzenyer Mahe pou dir ki sa bann *groynes* kote pou plase, mon krwar PS Agricole i rapel, sorti kot enzenyer? E ki en bann landrwa Point Au Sel kot tou bann *groynes* prive ki'n mete lontan in retenir sa disab, napa sa problenm delo lo semen. Me sa letid ki sipoze fer sa mwan.

Donn nou en komitman wi, nou pou fini letid la *la fin du mois* Zilyet, sa bann enplimantasyon ki pe dir e mwan mon sizer for *groynes*. Akoz sa enzenyer mon'n koz avek en kantite, in anvoy dokiman kot zot. *At least* tanporerman ou pou vwar. Pa bezwen fer gran miray 4 met oter, i pou vin otomatikman, natirelman sa bann baraz. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab Mr Agricole in les mon konpran wi ki ti annan en proposal prey ou pe dir, *proposal* pou met *groynes*. Sa *proposal* in osi ganny met devan sa tim teknik *World Bank*, ki sanmenm sa ki ou'n vwar zot in met Au Cap koman en landrwa letid pou gete si sa ki in ganny propoze la si i pou marse. Si i marse *then* nou pou enplimant li *accordingly*. Me pa a lafen Zilyet Onorab. Nou pe komans *tender, by the time* nou ganny *the right* lakonpanyen, nou ava fer Lasanble, nou ava fer piblik konnen ki bann rezilta nou'n gannyen lo la sa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker, bonzour tou dimoun. Minis in dir nou dan son larepons ki konsernen sa 5 letid i kapab i pou *international tender*. Me pou nou apresye gravite sa problenm e kalite letid, mon ti ava kontan ou dir ek nou apepre konbyen ki zot pe mazine i kapab kout tou le 5. E son dirasyon letan, sa i mon

premye kestyon. Son *cost* avek *timeframe*.

Dezyenm, mon'n note tre byen mannyer Minis in dir ek nou Prezidan i pran sa size a *coeur* e pou li sa marse mon panse krwar fodre i annan en lapros kordinen lo nivo nasyonal. So, mon note ki ou ti Praslin resaman e mon pa'n vwar en *MNA* avek *DA* dan ou vizit. Selman in annan en aktivis en parti politik dan ou vizit ki'n kapab donn en move lenpresyon lo ou vizit ofisyel.

So, mon ti ava kontan Minis i eksplik nou aköz ti annan labsans sa 2 zofisyè ki reprezant distrik Grand Anse Praslin, *DA* avek *MNA* dan son delegasyon an partikilye. Mersi bokou.

MR SPEKAER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab Bidze pou sa letid i *USD250mil*, Dolar Ameriken. Sa letid i pou apepre 11mwan aköz i pou bezwen *cater* pou tou le 2 sezon, vandswet ek vandnor pou kapab ganny *flow dynamics of* sa bann *area*. *Tender* i komans an Out, pou komannman Out. Wi, sa. *Tender*, larzan, dirasyon avek *tender* i koman an Out.

Dezyenm, kordinasyon. Wi mon dakor avek ou ki i bezwen kordinasyon. Mr Speaker, semenn pase mon'n vizit bann sit lo Praslin, mon'n profite aköz mon ti annan en *meeting* lo La Digue, *PUC* lo La Digue. Mon'n profite mon'n vizit bann sit lo Praslin avek mon bann zofisyè. Mon bann zofisyè Mahe e osi bann zofisyè Praslin.

Now, sa vizit ti en vizit zofisyè Minister Lanvironnman, Lenerzi ek sanzman Klima, prensipalman Departman Sanzman Klima. Ler sa proze ti ganny anonse par *Cabinet* detrwa semenn pase, sa dimoun an partikilye ki ou pe refer lo la ti *call* mwan. I dir mwan Minis - i en zabitan Grand Anse Praslin, i en zabitan ki enterese avek son distrik, i *call* mwan, i dir mwan Minis kan ki zot pou fer sa proze?

Mon dir li sa proze i en proze irzan dapre bann zofisyè ki ti monte pou fer *assessment*, zot in eksplike ki sa proze i en proze irzan e i bezwen ganny fer dan limedya. E sanmenm ki ou ti vwar mon ti anmenn sa papyè *Cabinet*, aköz napa finansman dan nou Bidze pou sa proze. Mon ti anmenn sa papyè *Cabinet* pou nou kapab met sa devan *Cabinet* pou nou kapab ganny en solisyon e ganny en finansman.

So, annou pa bliye osi ki zis avan Konsey Rezyonal ti aret fonksyonnen sa dimoun an partikilye ti *Chairman* Konsey Rezyonal. A plizyer repriz sa dimoun in ekrir mwan, in koz ek mwan e in osi ekrir mwan. Ti demann mwan e mon krwar Onorab ki form par.

E tou bann Onorab *sorry* ki form parti Konsey Rezyonal, zot pou konnen ki Mr Agricole ek son tim baze lo en *request* ki ti ganny fer sa letan par *Chairman* ek Konsey Rezyonal, nou ti vin donn en leksplikasyon. menm lo sa size *coastal management plan* e bann proze lakot lo Praslin.

Now, sa dimoun pa ti form par mon delegasyon ofisyel. Me sa dimoun i ti demann mwan kan mon pe vini, mon'n dir li kan mon pe vini, in vin kot sa vizit. Mon pa'n pous sa dimoun, me par kont sa dimoun i annan serten lenformasyon istorik lo sa sit sirtou an partikilye, ki in *share* avek nou e mon'n *welcome*. So pou mwan i pa ti lentansyon anmenn, aköz i ti mon bann *staff* teknik. So si sa dimoun in vini, mon'n *welcome* li e in *share* serten lenformasyon enportan e se sa.

Me selman konsiltasyon, konsiltasyon nou'n toultan fer konsiltasyon e letan, nou ti zwenn detrwa Konsey Rezyonal, nou pa'n fini zwenn

tou Konsey Rezyonal. Me selman nou ti zwenn detrwa konsey rezyonal avek le menm bi pou nou fer konsiltasyon, pou nou eksplik dimoun ki si sa, sa plan e ki nou pe sey fer lo bann proze lakot.

E souvandfwa *DAs*, *MNAs*, i *call* mwan i koz ek mwan. *MNA* parey in dir, i *call* mwan, i koz ek mwan li. Onorab Churchill osi i *call* mwan i koz ek mwan. Onorab Sophola osi i *call* mwan i koz ek mwan lo bann proze lakot. E tou bann *MNA* i koz ek mwan lo bann proze lakot dan distrik.

Me it happened ki sa zour sa dimoun in demann mwan, i dir mwan kan mon pe vin Praslin e in *turn up*, *in end up* la. Mon pa'n pous li e mon'n *welcome* son bann lopinyon ki in donneren parey okenn sitwayen prive. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEKAER

Mersi Minis. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Koman *Chairman COGA* mon ti ava kontan zis pas sa sizyenm avek Minis. Aköz letan mon'n get ou *Facebook page* ofisyel ou Minister, e zot in dir poudir bi ou vizit se pou familiariz ou lekor avek bann diferan proze ki pe ganny enplimante par ou

Minister e osi degre gravite lerozyon lakot.

So lefet ki sa Bidze pou pas dan Lasanble, si i annan serten keksoz ki Gouvernman pou finanse, Onorab fek dir depi 2017 i pe anmenn kestyon, savedir i tre konsernen. Koman *Chairman COGA* mon ti a rekomande ki a lavenir ou seryezman konsider enplik li avek *DA* pou ki i annan *oversight* lo bann travay ki ou Minister pe fer e ki rol nou Lasanble Nasyonal. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Onorab ou pwen in ganny byen note e konsidere. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, mon premye kestyon se pou demann Mini si i ti vreman anvi en perspektiv istorik i pa krwar i ti devret envit Dokter Laboudallon? Li i ti ava donn ou byen en perspektiv istorik en non pa en manrmay ki pa ni konnen letan ti annan pye dibwa ki ti pous devan sa later, e ki

semen pa ti pas la kot i ete, me ti annan en Lasapel Anglikan e ki tou bann dimoun devan ti annan omwen 10met later. Dokter Laboudallon ti ava donn ou en bon perspektiv e non pa en politisyen ki parey ou'n envite.

Mr Speaker, i annan en keksoz ki sa mo resers, mon bezwen dir avek Minis i fatig mwan, akoz mon pa konnen konbyen resers ki zot fer. Ti annan *JICA*, bann Zaponnen ki ti vini, ki'n fer resers pandan sepa konbyen letan. La devan, depi kot lafanmir Adeline. Obor kot Lemuria, kekfw a ou pa'n ale laba, ou'n ariv obor. *Ok?*

Depi kot lafanmir Adeline, tou dilon ziska pret kot Erport. *In fact* non, non pa kot Erport, ziska Grand Anse, menm pou zot etidye lefe sa lasose Grand Anse Praslin. Parski li osi tou i annan en gran rol dan tou sa bann zafer.

Alor mon anvi demann Minis, me ki arive ek tou sa bann resers ki ganny fer? Konmsi eski, zot, zot ti vini anba en korperasyon, alor ki lenpak ki sa resers ki zot in fer in annan?

Dezyenm kestyon Mr Speaker, mon anvi demann Minis, be akoz ki sa bann travay ki zot fer Praslin, zis apre 2 gran mare tou sa bann ros i ganny trennen, keksoz i retourn lo zero. Me tandis ki

be konblaz, pa in ganny fer Mahe. Be akoz konblaz Mahe, 20an pli tar, 30an pli tar depi Lendependans sa bann konblaz zot, zot tenir.

Be pa zot baz i *rock armoring*? E ki ti annan zis delo la avan. Mare ki tap sa bann konblaz ki'n ganny fer. Annou regard Perseverance par egzant. Be mon pa tande ki poudir in bouze. Erport, erport ki dan lagel vandswet, nou pa'n zanmen tande ki poudir Erport sa bann ros ki zot ti mete pou fer *rock armoring* in bouze e ki delo aprezan, son gro mare pe mont lo Erport, lo *runway*. Depi '71 zot ankor la.

Eski Minis alors pa vwar ki poudir i annan keksoz ki zot pe fer ki mal. I annan travay enzenyer ki zot pe fer ki pa lo sa oter. E nou ti dan menm avyon Zedi e mwan osi mon'n ganny sans regard sa kote la vizavi Erport e i kler ki poudir sa travay, wi zot in met ros. Me ki sa travay, tou sa bann ros byento pou dan delo sale ankor enn fwa.

E Mr Speaker, letan nou pe koz lo laba Au Cap. Au Cap Mr Speaker, i landrwa kot son resif i lwen, be eski bann resers ki zot in fer. Parski letan nou pe koz ek bann dimoun normal, nou vwar laroul. Oter laroul laba, be sa *breakwater* eski i pa *obvious* ki poudir nou bezwen en

breakwater laba ki pou ranforsi sa resif, pou ki i kas lafors sa laroul, depi laba. Olye les sa laroul pas sa resif e apre antre avek sa lafors ki i annan! Konmsi i annan en kantite keksoz ki nou bezwen, nou bezwen regard en pe nou bann dimoun. E alor konmsi pou nou fer en keksoz byen, annou aret gaspiy larzan. Mersi bokou, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Onorab, mersi. Zis an pasan Onorab, mon pa ti'n al rod perspektiv istorik, me selman mon'n gannyen, so sanmenm mon pa'n envit personn pou donn mwan. Selman mon'n gannyen, mon'n ganny en pe. Annefe mon'n ganny bann avek bann lezot dimoun ki'n mon'n al vizite ankor Anse Kerlan Avangard, *everywhere*.

So, mon'n ganny en pe perspektiv e mon apresye sa bann lenformasyon ki zot in donn mwan. Ler bann zofisye i i dir zot pe al fer en travay laba mon a kapab dir zot be gete, pa bezwen bliy sa, pa bezwen bliy sa, ba bezwen bliy sa.

Dezyenm Mr Speaker, akoz i kontinyelman kase menm si nou fer serten

lentervansyon, akòz i kontinyelman kase? Mr Speaker, mwan osi mon krwar i annan nesosite petet pou sa bann travay ki ganny fer, ganny fer dan en fason en pe pli dirab. Parey ou'n eksplik *rock armoring* bann konblaz Mahe.

Nou tou nou vwar i ankor lanmen, nou fer gro, gro devlopman lo la i ankor lanmen. Petet nou bezwen rod en fason ki mannyer nou fer sa bann *rock armoring* en pe pli dirab, petet pli gro ros, kou en pe pli ser. Petet pli gro ros, me selman mon anvi kontinyen ranforsi Mr Speaker lo lefe ki par egzanp sirtou dan Anse Kerlan la, sa lanmer i brit. Sa lanmer i bat lo sa lakot e i deranz sa bann zafer.

So, nou'n dakor nou, nou konnen poudir, nou'n dakor dan ka Anse Kerlan e nou dakor dan ka Au Cap. I annan Anse Kerlan, *breakwater*, Au Cap probableman *breakwater* ouswa *groynes*. Me zis nou bezwen ganny sa lenformasyon teknik pou konn lo son *size*, son oter, son groser ros, son longer pou nou kapab fer sa bann lentervansyon. E pa bliy son kou ki vin avek.

So, nou dakor, mon osi mon dakor avek ou. Mon osi enn ler letan zot dri mwan nou bezwen fer resers mon dir be zot be nou pa ankor fer ase

resers. Dimoun laba deor i anvi vwar en lentervansyon. Me selman apre mon asire mon realize, wi, nou pa kapab zis mete en lentervansyon apre ki pou kas, parey sa ki ou pe dir mwan la. Ou bezwen met enn ki, konmsi ou bezwen met enn ki dirab, enn ki dimoun pou vwar son lefe.

Mon krwar mon'n sey kouver en pti pe tou sa ki Onorab in dir mwan, Mr Speaker. Si an ka mon'n manke Onorab ou a *remind* mwan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ramkalawan.

HON WAVEL RAMKALAWAN

Mr Speaker, enn an partikilye se sa resers ki *JICA* ti fer pandan tou sa bann letan. Be ki'n arive avek sa resers. Parski zot, zot ti al ziska dan lanmer ensidswit pou regard tou bann kouran e mon vwar naryen.

Apre Mr Speaker, mon avi demann Minis. Akòz ki letan bann prive i ganny zot permisyon pou zot fer zot *groynes* e otomatikman letan ou fer en *groynes* i annan later, i annan disab ki akimile e parski i komans repran en pe. Akòz ki apre Gouvernman i vini, i fer gro lebra, Gouvernman pa'n depans en sou li pou fer sa *groynes* e apre

sa i annan sa akimilasyon. Apre sa zot vini zot fer gro lebra avek sa bann dimoun, poudir *ahr.* ou miray i devret aret la.

Ou pa devret al pli devan, fodre ki apre kot lanmer ti pase avan personn. Fodre la aprezan piblik i ganny drwa pas devan ou later, e ki sa eleman *privacy*, parski spesyalman lo sa bout bor kote Anse Kerlan kot sa dimoun in fer sa pou protez, i ganny en pti lans ki ganny akimile. Aprezan la i annan tou sa bann konplikasyon. Eski zot pa krwar ki poudir Gouvernman i devret aret azir gro lebra letan sa bann sityasyon i arive.

e Mr Speaker, koman en dernyen legzanp oubyen en dernyen kestasyon. Mon ti ava kontan mon osi tou rebran sa pwen ki petet letan ou fer sa bann vizit Minis, toultan gard sa eleman sansib, parski tou sa ki ou'n dir avek nou an relasyon avek prezans Mr Alvin Grandcourt, personn pa anvale.

Mon krwar ki nou tou nou konnen ki poudir nou annan en *MNA* Praslin, nou annan en *DA* e ki ou ti devret pran li lo ou menm. Si sa msye pe demann ou kan ou pe vini, be i senp, fer keksoz poudir sa msye i riske *turn up*, i riske *gate crash*. Alors mon ava osi envit *DA*, mon ava osi

envit *MNA*. Zis tir ou dan sa bann problem Minis. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pa ti okouran si mon ti dan problem, be *any way, point noted* Onorab, mon ava mazin sa pou le fitir. Onorab mon sizere ou osi ou en pti pe pli angaze, ou *call* mwan ler i annan bann sityasyon plis ki ou pe fer konmela.

Mr Speaker, wi, parfwa nou pa fer gro lebra nou. Nou pe sey anpes li ariv dan sa sitasyon kot avan i ti fer *groynes*. Ou konnen avan i ti fer *groynes* son propriyete ti pe ganny manze. Prezan in fer *groynes*, vre in anmase. Prezan nou pe sey *advise* li, poudir get sa, pa al pli devan laba, akoz i annan posibilite ki i kapab dan lefitir keksoz i agrave e i manz ankor ou bann propriyete, *ok?*

So, mon pa krwar Gouvernman i anvi fer gro lebra. Zisteman, nou annan sa ki nou apel en *Set Back Policy* ki nou pe devlope. Enn fwa pour tou nou kapab dir ek tou dimoun ki zistans ou pou bezwen *set back* avek lans, avek *high watermark*. Konmsi

nou ava kapab ganny en gidans dan bann landrwa, diferan landrwa. Ki grander i ete, ki mannyer i sipoze ete.

So, dan en fason ki i dan en Polisi e tou dimoun i kler lo la. Nou pa bezwen dir be *ok*, la ozordi Gouvernman in vini, in vwar mon'n fer sa, in fer gro lebra, i oule pran. I oule fer semen piblik. Pa semen piblik, *but* en pasaz pou piblik lo la. So sa i ava kapab eklersi tou keksoz Onorab.

JICA, wi *JICA* ti fer resers. Me ler, *JICA* i fer resers pou nou i met la. Me ler nou angaz avek Labank Mondyal ek sa bann teknisyen ki Labank Mondyal i *provide*, zot pran sa an konsiderasyon me zot dir nou zot bezwen kontinyen fer bann pli aprofondi pou kapab konnen ki mannyer pou entervenir.

E sa bann lazans ki donn larzan, i demann ou pou fer bann resers pli resan pou kapab. Akoz keksoz i kapab letan *JICA* ti fer, keksoz in sanze lo teren, me selman zot pran *JICA* koman en baz akoz zot bouz devan. So, en pe dan sa laliny Onorab. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Minis avan mon eskiz ou, mon annan detrwa pti kestyon lo kote koman *MNA* Bel Ombre. Mon'n ekrir ou Minister, petet ou okouran,

plizyer *mails* lo sityasyon lakot Bel Ombre e ou *PS* obor ou la, *PS* Agricole i byen okouran. Me tou dernyerman mon'n anvoy plizyer portre sityasyon Marie Laure, mon oule konnen akoz Marie Laure pa'n ganny en vizit par ou bann zofisye. E osi i annan sa sityasyon kot la ankor *PS* osi in enplike, Mr Labrosse, *DG* Pillay. Kot Dr. Archie Brain. Mr Rynhart e Le Petit Village. I annan en sityasyon ki pe kontinyen agrave la. I annan 2 *owner* ki'n depans plis ki R100mil deza, zot ankor pe demann en serten lasistans.

Eski i annan en fon, par egzanp pou dir ou'n depan R3 milyon, Au Cap, Takamaka, Anse Boileau? Eski i annan okenn mwayen kapab ed sa 3 *owners* la. Le Petit Village, Dr. Brain e Mr Rynhart. Omwen *at least* avek en pe materyo. Zot pare pou pey kontrakter pou fer larestan. Zot propriyete pe ale, zot lakaz osi tou pou ale byento.

Minis dernyen pti sizesyon. Lanmen la Bel Onorab la, sa 2 *owner* in fer en *designed* avek zot miray e zot miray i pa mont drwat. Zot miray i annan en *curve* ki ler sa laroul i tap anba la, sa laroul i retourn dan delo sale, i pa mont anler. Amwen ki laroul ki dan letan radmare ki i mont anler osi tou. Eski petet ou Minister pa pe kapab

konsider bann landrwa lakot kot i annan en pti miray, kot deza lanmer pe mont par lao, petet lev en pti pe sa bann miray, petet pa tro o pou bar *view*, me donn li sa *curvature* ki ler sa laroul i tap anba la i pa *overflow* lo semen, i pa vin manz dan sa miray ki kre *potholes* lo semen. Me sa lanmer i retournen. I annan enn de sa bann legzanp partou, partou. Eski petet sa osi tou i kapab ganny konsidere? *Minister*.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Ok, mersi Mr Speaker. Mr Speaker, wi mon'n vwar bann diferan korespondans ki ou'n fer avek Minister konsernan sa 2 sit Bel Ombre. Marie Laure e kot sa 3 dimoun an partikilye ki ou'n nonmen. Mr Speaker, problem se ki nou napa en fon. Par egzanp pou sa 3 dimoun an partikilye ki ou'n nonmen, mon konpran Minister in fer, or Departman Sanzman Klima in fer en *design* pou kapab ganny enplimante. Me malerezman nou Bidze.

Nou Bidze mon krwar i apepre 2 pwen ekek. Nou bidze kapital i R2.24milyon par lannen. So bokou nou bann travay ki nou, nou fer la i bann travay kot nou donn bann spesifikasyon teknik bann lorganizasyon. Par

egzanp *SLTA*, ki mannyer pou antreprann bann travay lo bann *coastal areas*. Nou napa gran larzan, nou pa ganny gran larzan dan Bidze pou nou kapab fer serten proze.

Sa size in ganny met devan mwan detrwa fwa e nou ava eksplor posibilite Mr Speaker. Mon konnen letan pa dan nou faver, me pour lemoman nou napa finansman pou sa bann proze, en. Mon kapab sey kontinyen eksplore, me selman pour lemoman nou napa finansman.

E apre lo kote bann miray, wi i annan landrwa kot, par egzanp kot i annan bann semen, se responsabilite. Mon konnen tou kou enn ler nou *argue* avek *SLTA*. Me se responsabilite sa lazans pou li protez son lenfrastruktir. Alors *SLTA* i bezwen kontinyen fer bann miray kot i baliz avek lenfrastruktir semen.

Kot napa semen, i tonm dan nou manda. Kot napa semen, kot i annan lans pou proteze i tonm dan nou manda. Me parfwa nou napa, pa toultan ki nou annan sa finansman pou nou kapab fer sa travay.

Taler lo lot kestyon ki pe vini nou ava kapab vwar en pti pe ki nou pe fer dan serten distrik. Beau Vallon an partikilye. Me Mr Speaker, mon donn ou mon langazman pou nou sey rode ki mannyer

nou kapab ganny en pe finansman pou laba Bel Ombre. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi bokou Minis. Petet zis mon anv remersi ou e remersi ou bann zofisy pou sa plan ki zot in donn sa 3, anfen *mainly* enn ladan. Sa bann *land owners*, zot in vreman apresye. Me ankor parey mon pe dir, i annan ki annan finansman, me i annan ki pou napa finansman. Akoz ler ou pou *rehabilitate* enn, si lot pa fer serten travay i kapab annan en lenpak lo lot kote.

E osi tou an menm tan si sa plan i ganny met anmars, mon ti a kontan ki bann zofisy ou Minister i kontinyen fer vizit e i kontinyen donn konsey sa, spesyalman Dr Archie Brain. Mon apresye Minis.

Minis i reste nou 2 kestyon ki nou pou anvoy li pou apre midi 2er. E apre midi mon pe fer konnen bann Manm poudir mon pa pou *chair*. Deputy Speaker, ki pou pran *chair* apre midi akoz mon pe al en servis lanterman. Me i annan 2 pti lanons mon oule fre la. *Bills Committee* pe rankontre toudswit koman nou *break* la, dan *Committee Room 3* e *Assembly Business Committee* pe rankontre dan *Speaker's Conference Room*

1er kar. So, nou break e nou re pran nou travay.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Bills Committee. bon ok, mon leskiz. *Bills Committee* pe rankontre demen alors. Demen *lunch break*. Savedir midi, midi en kar. Me *Assembly Business Committee* pe *meet* 1.15 dan *Speaker's Conference Room*. So nou ava *break* e nou re pran nou travay 2er apre midi.

(BREAK)

MR DEPUTY SPEAKER

Bon, mon ti a kontan swet en bonn apre midi tou bann Manm Onorab, Minis Cosgrow avek ou PS, ki avek nou dan Lasanble Nasyonal. E tou dimoun ki a lekout. Parey zot konnen, mon pe *Chair* ozordi dan labsans Speaker Onorab Prea.

Ki pa pe kapab la akoz en komitman apre midi. Nou pou kontiny toudswit lo nou travay ki nou ti'n komanse bomaten.

E nou ti'n fer 3 kestyon. Dernyen kestyon ti par Onorab Wavel Woodcock. E nou po al alors lo 4enm kestyon, ki par, ki pou ganny demande par Onorab John Hoareau. E mon ti a donn ou laparol Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou lekip. Mon kestyon i lir koumsa.

Anvi ki sa *rock armoring* ki'n ganny fer devan restoran *La Plage* ti en solisyon tanporer ziska ler vandnor i fini.

(a) Kan eski sa ta ros ki gard labote lans Beau Vallon e anpes sirkilasyon lo lans, dan letan lanmer mont pou ganny retire?

(b) Kan eske travay pou komanse pou konplet sa miray ant restoran *La Plage* ziska devan sa sit kot *outdoor gym*, kot miray i fini, en proze ki ti pou ganny finansye anba fon *Climate Change Mitigation?* Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Hoareau. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker, bonn apre midi tou Onorab. Bonn apre midi tou bann Manm piblik ki pe ekoute. Mr Speaker sa kestyon i enn ki relye prensipalman avek Minister ki responsab pou *Planning*.

Parkont mon pou ede donn en pe plis lenformasyon lo sa size, baze lo

lenformasyon ki mon annan, an vi ki Minister Lanvironnman ti osi ganny konsilte lo sa size, sa *rock armoring*.

E ki nou osi donn gidans bann diferan lazans e lotorite dan bann tel lenstans.

Pandan sa dernyen vandnor, parey nou'n remarke, lans Beau Vallon ti'n ganny afekte avek lerozyon sever.

Sa lans ti'n ganny degrade, e an rezilta sa serten lenfrastruktir ti ganny andomaze. Sa, i enkli miray, sa i enkli miray ki plase avek restoran *La Plage*. Ki vir avek lanmer.

Pou esey protez sa lenfrastruktir, propriyeter *La Plage* ti pran serten aksyon par met sa baraz ros pou protez son restoran, san en laprouvasyon formel avek Lotorite Plan.

Swivan diskisyon avek bann lotorite konsernen, propriyeter ti soumet en plan avek en baraz ros entansif, avek Lotorite Plan. Mr Speaker mon ti a kontan dir ler nou pe koz lo diskisyon, nou pe koz lo si Minister Lanvironnman, spesifikman Departman Sanzman Klima.

Lotorite Plan ek lezot lazans konsernen pa ti agree avek sa plan orizinalman. Enkli mon Minister. Akoz sa striktir, i ti pou enpakte

negativman lo labote lans, parey Onorab in fer resorti. E i ti pou enterfer avek mouvman disab.

Alor Lotorite Plan ti ekrir sa propriyeter le 4 Mars 2020, pou enform li zot desizyon e propoz serten kondisyon pou ede retir sa *Stop Notice* ki ti'n ganny enpoze lo zot.

Bann kondisyon i enkli, pou konstri sa miray ki'n ganny andomaze, lo menm landrwa. Savedir menm *footprint*. Eksplor lezot metod konstriksyon apard ki met baraz ros. Anvi ki i kapab vin en lenkonvenyans ler lanmer i monte.

Prepar en lot plan, prenon kont diferan metod konstriksyon ki i annan. Propriyeter dapre laprouvasyon ki *Planning* ti donn li, i annan ziska le 3 Out pou konplet sa travay sa proze, e pou retir sa *rock armoring*. Lotorite Plan ti osi enorm propriyeter si i pa swiv sa lenstriksyon, par le 3 Out, *deadline* le 3 Out. Aksyon pou ganny pran pou retir sa bann ros ki'n ganny plase. E sa propriyeter pou bezwen pey kou pou fer sa travay.

Mr Speaker mon oule enform sa Lasanble, ki Minister ansanm ek lotorite, mon Minister ansanm avek Lotorite Plan i reste angaze pou ariv lo en solisyon pli pratik pou konbat lerozyon

san ki i vin en lenkonvenyans pou piblik ki servi lans. Par egzanp dan sa lenstans.

Dezyenm parti kestyon Mr Speaker, kan ki eski travay pou komanse lo sa miray Beau Vallon.

Minister i annan plan pou enplimant sa proze pou protez sa parti lakot ki komans vizavi lotel *Savoy*. Kote ziska kot restoran *Baobab*. Sa proze in ganny konsevwar an 3 faz pou ede konbat lerozyon e protez bann lenfrastriktir e osi bann biznes ki ganny vwar lo sa bout lakot.

Premye faz sa proze i konpri konstriksyon en miray 180 met longer. Parey Onorab in dir, depi kot *Savoy* ziska kot *La Plage*, kot restoran *La Plage*, ki estimen pou kout anviron R4.3 milyon en estimasyon.

Sa proze pou osi enkli e lev sa bout miray ki deza egziste konmela par 60 santimet. Savedir bann miray ki deza la, pou annan en lelevasyon. Akoz nou remarke ki avek gran mare e lentansite laroul, i annan sa ki nou apel *over topping*. Savedir laroul i desot sa miray.

Parkont Mr Speaker, sa faz, menm si i dan konsepsyon, i proze ki ganny idantifye, dan konsesyon proze in ganny idantifye koman premye faz. I pou ganny enplimante pli tar. E

rezon, se ki enn, finansman i limite. 2, faz 2 ek 3 i pli imedyà, anvi proksimite ek semen.

E lefe ki enpakte lo bann lenfrastruktir ki bezwen ganny mete la avek proze konsepsyon *Golden mile*. Osi Mr Speaker lobzervasyon ki nou'n fer, i se ki apre sanzman sezon, bokou disab in re konble sa parti lansant *La Plage* avek *Savoy*.

Dezyenm faz proze pou kontinyasyon sa miray pou 100 met, depi kot Stasyon *kab fibreoptik* o bor *La Plage*, ziska devan kot sa *Dive Center* i ete. Dernyen faz ki trwazyenm faz, i pou enkli travay lo sa lanbousir kot *Baobab*, ki pou enkli en *rock armoring* apepre 76 met longer.

Mr Speaker i enportan pou note ki Minister in ganny finansman pou dezyenm faz e trwazyenm faz sa proze. Bann travay preliminar in fini komanse, konmans demare. E sa proze pe al ganny *tender* byento.

Minister i deza pe travay an konsiltasyon avek Lotorite Plan anvi sa proze *Golden mile*, ki osi pou ganny enplimante dan sa landrwa parey Minis Charlette ti eksplike semenn pase. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon ti ava anvi konnen avek Minis, si i ti annan okenn *EIA* ki ti ganny fer, ler ti fer sa lagrandisman lavarang *La Plage* ki al ver lanmer? Ki sours sa bann problem ki nou pe rankontre la an se moman. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Ok, mersi bokou Mr Speaker, Onorab. Sa letan mon pa okouran si i ti annan okenn *EIA* ki ti ganny fer.

Mon'n ganny les konpran selman ki sa lavarang parey ou pe dir, ti en *extension*, i pa ti deza la avan. Mon pa okouran si i ti annan okenn *EIA* sa letan ki ti ganny fer.

E, non, mon pa okouran si i annan okenn *EIA* ki'n ganny fer, mon pa krwar i annan okenn *EIA* ki'n ganny fer. Akoz grander sa proze. Mon pa krwar i annan okenn *EIA*.

Petet si in annan in annan en pli pti klas *EIA* ki'n, ki letan zot in fer zot bann *assessment* avek, ler plan in ganny *submit* avek *Planning*.

Zot in fer serten *assessment*. Be non pa en *extensive EIA*. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Minis ou a dakor ek mwan, ki sa lavarang in *extend* lo domenn piblik. Ki nou, parey nou konnen, anba Lalwa aktyel, domenn piblik i en landrwa ki nou pa touse bonnavini.

So, mwan mon pa konpran, akoz, ki fason ki si sa in ganny laprouvasyon *Planning*, avek ou Minister, ki sa keksoz in ganny fer dan sa fason. Mon ti a kontan petet si ou ti kapab dir nou en pti pe lo la, mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Onorab. Mersi Mr Speaker, mersi Onorab. Onorab mon pa okouran egzaktekan kan sa *extension* ti ganny fer. Akoz dapre konsiltasyon ki nou'n fer, i pareyman sa *extension* in fer en bon pe letan pase sa.

En pe letan pase. So pa bann letan ki mwan mon ti dan Minister definitivman. *PS* i dan Minister en pe letan osi, i pa dan sa bann, mon pa krwar i dan sa bann letan.

So, *anyway* in bezwen annan en laprouvasyon *Planning* ki'n ganny donner

pou kapab fer sa. *Otherwise* mon pa krwar i ti pou kapab fer sa la. Sanmenm mon'n dir, mon krwar sa kestyon *partly* i relye avek Minister ki annan responsabilite pou *Planning*.

Aprezan zot ti a kapab donn en pe plis leklersisman lo la. Me selman mwan mon kapab koz en pti pe lo konsiltasyon ki'n annan avek *rock armoring*, ki'n ganny fer devan. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ferrari.

**HON JEAN-FRANCOIS
FERRARI**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, bonn apre midi Minis. 2 kestyon pou Minis. Premyerman, eski Minis i kapab dir avek nou Lasanble, si zot annan okenn lendikasyon konmkwa sa lerozyon sever ki pe arive Beau Vallon i annan okenn lyen avek sa legzersis ki zot ti fer en pe letan pase, detrwa lannen pase.

Pou ponp disab ant Silhouette avek Beau Vallon. Akoz se apre sa ki nou'n war premye degradasyon lo landrwa *opposite* kot *Mike*.

E la sa lannen nou pe vwar, nou pe vwar en degradasyon en pe pli ba. Alor mon ti a kontan konnen si okenn letid in ganny fer, oubyen i annan okenn *data*

lenformasyon ki montre en lyen ant sa 2 sityasyon.

Dezyenmman Mr Speaker mon ti a kontan demann avek Minis si i kapab dir avek Lasanble, ki kantite zefor son Minister i mete pou lev finansman o nivo enternasyonal pou kapab *mitigate* sa bann lefe sanzman klima e *sea level rise*? Vi ki nou konnen ki se pa nou ki responsab pou, an zeneral pou sa kalite lefe lo klima. Me bann pei en pe pli ris.

So eski, Minis i santi ki tou zefor nesese, tou kapasite pe ganny mobilize pou nou kapab ganny o maksimonm led, pou nou protez nou bann lakot. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Ferrari. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker, mersi Onorab. Onorab konsernan sa zafer retir disab ant Silhouette avek Beau Vallon. I napa en letid ki'n ganny fer pou etabli si sa ki pe koz sa bann lerozyon lo lans Beau Vallon.

Dan mon pwennvi, e *then again* mon pa en eksper dan sa bann zafer. Me selman dan mon pwennvi mon krwar sa disab ti ganny tire en pe lannen pase pou fer serten konblaz.

E pou fer osi *stockpile*. Dan mon pwennvi si i ti pou annan en lefe, ou ti ava vwar en lefe en pe pli boner, pli imedya. Sa ki nou, nou pe war e sa ki nou, nou pe koz ek bann dimoun teknik, bann meteolozis, bann dimoun teknik, se en sanzman dan mouvman lanmer, mouvman mare. En sanzman dan letan ki nou pa ti abitye vwar avan e ki pe enpakte plis lo nou bann lakot.

Se sa ki nou bann lenformasyon ki nou pe gannyen ek bann dimoun ki pe etidye sa bann keksoz koumsa. E i pa zis nou. Bokou bann lezot pti zil ozordi pe pas dan menm problemm parey nou. E zisteman i anmenn mwan lo ou dezyenm kestyon. Kot eski nou pe rod ase *International Funding*?

Ozordi bann pti zil i groupe. Bann pti zil i groupe, pou kapab annan en sel lavwa. Akoz konman nou ptipti, nou napa ase, nou napa ase resours. Nou bann pti popilasyon. E souvandfwa da lepase, bann gro pwisans pa'n neserman get nou. Ok. Me bann pti zil i groupe.

Nou annan bann *alliance of Small Island States*. Nou annan lavwa kot Nasyon Ini. Nou annan lavwa par egzanp lo *Board Green Climate Fund*, Anbasader Jumeau i en

reprezantan lo *Green Climate Fund*.

Kot nou sey pouse pou nou kapab ganny, pou nou kapab ganny finansman pou bann proze, pou bann pti zil enkli Sesel. Me parkont, prosedir lo sa bann *monthly national bodies* la, *multi international bodies* la, i difisil.

I difisil pou bann pti pei kapab monte, grenpe, pou ganny asiste. Nou ganny lasistans ek bann serten lorganizasyon ki ed nou akse. Me i pa toultan fasil en.

Par egzanp pou sa bann *coastal management*, aköz sa *management plan* ki nou annan, nou ganny *World Bank* pou sey, pou tyonbo enn de bann lorganizasyon, pou met ansanm pou sey donn nou en pe finansman.

IFD i enn ki'n zwenn ek *World Bank*. *World Bank* i enn. Nou pe get *GCF*, *Green Climate Fund* dan zot *Mitigation Fund*. *GEF*, *Global Environment Facility*. Tousala i bann loportinite. Me i pan en pe letan pou ou kapab ganny en pe lasistans finansyel, sibstansyel avek zot.

Bann pti proze parfwa i pase vitman koumsa. *But* lasistans finansyel li menm pou bann gro proze, 10 milyon an montan i difisil. I pa difisil. Me solman i pran bokou plis letan. So i annan zefor ki ganny fer enternasyonalman.

Parey mon dir, nou annan Anbasader *New York* ki osi asiz lo *Green Climate Fund*. Nou annan nou bann Lanbasad.

Mon osi letan nou ti al, nou al bann *international forum* nou anvoy devan nou met lavwa devan *PS*, dan bann negosye. So nou sey rod sipor partou ansanm ek bann pti leta zil. Pou nou kapab ganny finansman.

Parfwa i vini, parfwa diplomasi i pran en pe plis letan. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Ferrari.

HON JEAN-FRANCOIS FERRARI

Tre vitman Mr Speaker, Mon ava lans en lapel avek Minis, ki kekfwala li i ava pran sa lanmen ki nou pe ofer, i annan enn de mon bann koleg pa'n pran.

Eski Minis, ou ti ava tyonbo lanmen Lasanble Nasyonal ki pe ofer son travay dan diferan for a, pou ed Gouvernman.

Pou nou, zis mazin Onorab Woodcock dan en *forum* pe plere, ki pe plere, me pe sipliye. Pe montre portre son distrik ki mannyer pe ganny afekte. I ede sa bann keksoz koumsa.

So i annan en lenerzi, i annan en volonte sorti dan Lasanble Nasyonal. Mon konnen Onorab William i enn sa bann dimoun ki tre for lo, dan sa bann domenn.

Konmsi eski i annan plas pou Lasanble Nasyonal vin donn en koudmen pou sey gete ki nou kapab gannyen pou nou pei? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker repons i senp. Nenport letan ki i annan en lanmen ki ganny anvoye an bonn fwa, nou pare pou tyonbo Mr Speaker. Mersi bokou.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi. Mon ti a kontan demann Minis, sa *area* si ou oule, ki nou pe koz lo la, i enn ki tre enportan ekonomikman. E nou'n vwar lenpak sa sityasyon ki ti arive dernyen fwa. E bann propriyeter par egzanp, depi kot ou pran kot Mare Anglaise an desandans. Zot konsernen ek lenvestisman ki zot in fer dan zot bann biznes. E zot tou zot

envestir, zot atrakte kliyan dan zot landrwa.

Ou Minister in mazin en plan lonterm. Be si pandan letan ki sa plan lonterm i vini, sa bann landrwa i sibir bann domaz. Eski ou Minister in apros oubyen in komans fer bann *assessment* pou vwar ki bann mezir, bann propriyeter i kapab pran vizavi *insurance*?

Oubyen komans koz ek bann, ek Labank Santral vizavi bann *Insurance Companies*. Ki i a kapab *ensure* sa bann propriyeter ki zot propriyete pou ki si i ariv en keksoz kot zot biznes i ganny afekte.

I ava annan en kouvertir lasirans. Akoz mannyer mon konpran *Acts of God* bann keksoz koumsa, lasirans pa oule kouver. So nou ti dan en *forum* sa semenn. Kot i konsern *consumer protection*. An se ki konsern bann prodwir finansyel.

E 2 pwen ki ti souleve, sete sa size kot bann konpanyen lasirans pa kouver sa 2 laspe.

So si ou kapab dir nou, si ou Minister, vi ki ou Minister i en lotorite avek ekspertiz syantifik dan sa domenn.

E zot in komans fer sa bann diskisyon. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Minis.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Mersi Mr Speaker, mersi Onorab. Onorab non, diskisyon dan sa laliny, mon pa okouran si in annan okenn diskisyon dan sa laliny, menm dan lepase avan.

Sa ki mon okouran, se ki nou'n deza tou dernyerman la fer en pti legzersis pou gete lekel bann biznes ki dan *area*, petet ki kapab. Pa tou biznes ki ganny kontakte *by the way* en. Lekel bann biznes ki kapab petet donn en pti koudmen investir dan sa plan ki nou annan la devan.

Repons pa ti tro bon. Aparad ki *La Plage* ti dir i pare pou investir dan okenn mezir ki nou pran pou protez sa bout lakot.

Akoz definitivman i annan lentere lo sa bout lakot. So i en keksoz petet pou lavenir, pou kapab met devan e sey diskit ek sa bann biznes.

Me pou le moman dan limedya, par egzantp nou'n apros biznes ki pe fer devlopman lo sit *Regatta*. Zot in dir nou zot pe fer devlopman anler, *significant* devlopman.

Alors zot ti a kontan en lot dimoun i konsantre lo miray par egzantp. *La Plage* in dir nou i pare pou ede ek miray.

Me solman i pa pou kapab kouver sa 4 pwen ekek milyon parey mon'n dir. So i annan bann diskisyon ki'n ganny fer.

Me i pa en diskisyon *H Hotel* osi, dapre mon konpran in sa. Me selman i pa en diskisyon *extensive* kot nou'n tyonbo tou dimoun ladan.

Petet nou bezwen retournen, al vwar, gete ki mannyer nou kapab angaz plis dimoun.

Me selman nou'n rod finansman pou dezyenm ek trwazyenm faz. Pou kapab zisteman protez lenfrastruktir sa bann biznes ki la avek larout piblik. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker Minis in reponn mon kestyon dan en fason. E mon'n konpran aköz in anmenn sa larepons dan sa fason.

Me kot mon ti a kontan Minis i pronons son leko *regarding* diskisyon, se lefe ki ozordi sa bann biznes pa konnen kan ki sa fenomenn i frape. E sak fwa i frape, i vin pli grav. Menm si apre landrwa i *sort of* re-konble. Me lenpak ki i fer ler i arive, i konmans vin pli grav.

Par egzanp si nou pran, annou pran par egzanp en restoran, pran *pizzeria* ki la dan sa *corner* la. Otour li i annan en nespes pti *island* ek pye koko dan bor. Sak fwa i *erode*, tou dimoun pou war poudir sa pti zil ki formen i vin pli pti.

E sa bann pye dibwa i kapab tonbe, tonm lo *pizzeria*. Be sa i le sel landrwa ki annan pye dibwa lo sa lans *currently*. Napa landrwa ankor ki annan. So ki mon ti pe dir ou, *regarding* par egzanp bann konpanyen lasirans.

As a means par egzanp bann fermye, pandan letan ki i annan bann movetan, zot ganny bann serten *insurance coverage*. Rezon mon pe demann sa Mr Speaker, sa ki mon pran letan Lasanble.

Se aköz, parey mon'n dir dan sa miting yer avek Labank Santral, *SFA* ti pe koz lo bann diferan laspe ki bann konpanyen lasirans pa pe kouver ozordi.

Mon konnen la nou dan letan *COVID* i annan problem eksetera.

Me *going forward* eski Minister i kapab travay lo en keksoz bann konpanyen lasirans, ed bann konpanyen lasirans *come to the flow*. Ki kapab ede *insure* serten sa bann biznes kont bann domaz ki kapab arive, bann pert ki pou kout sa bann propriyeter

en kantite larzan si i arive ki zot annan sa bann problem. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab wi mon'n war ou'n fer referans avek lasirans lagrikiltir ki bann fermye i annan. Annefe sa lasirans i osi en lasirans en *disaster insurance* en. I en lasirans ki *cater* pou bann letan dezaz.

Petet i bezwen annan en negosyasyon avek bann lakonpanyen lasirans. E mon konnen letan nou ti pe, letan ti fer sa lasirans lagrikiltir, *disaster insurance*, ti annan *extensive* konsiltasyon ki ti ganny fer avek 2 lakonpanyen lasirans.

Sacos avek *H Savy*. E zot ti *welcoming*. Zot ti *welcome* nou. E zot ti dakor pou antre dan sa *venture*. Petet lo kote bann lezot dezaz ki relye avek sanzman klimatik.

Nou devret annan, get en pti pe bann *framework* dan bann lezot landrwa, bann lezot pei si i annan.

E petet sey adopte enn isi avek bann lakonpanyen lasirans. E komans diskite. I pou neser, aköz sa size sanzman klima, i pa enn ki pe vin pli mye. Par kont,

sanzman klima pe vin, lo en bann lefe sanzman klimatik pe vin pli *worse*.

So i pou neser ki nou protez nou bann, *ok*, wi. So i pou neser ki nou *reinforce or enforce* kapasite e nou bann biznes sirtou lo lakot. Pou zot kapab reste rezilyan an fas sanzman klimatik ki pa pe amelyore dabor.

E *PS* in *remind* mwan ki poudir i part of bann diskisyon, bann negosyasyon ki ganny fer en nivo *UNFCCC* zot pe diskite lo bann zafer *loss and damage* dan bann pei.

Par egzanp kot i ganny bokou afekte avek sanzman klimatik.

Savedir tou mannyer, bann pti pei ki ganny afekte, i ganny konpansasyon avek bann pei ki kree sa sityasyon sanzman klimatik. Posibilite la si i annan en fon ki rantre, i kapab konmans en *Revolving Fund* pou en lasirans.

So tousala i bann keksoz ki nou kapab, i pa en keksoz deswit. Me en keksoz dan lonterm. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Bon nou pou kontinyen avek lot kestyon. E lot kestyon i poze par Onorab Gervais Henrie, Manm pou Mont Buxton. Onorab ou annan laparol.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Kestyon limero 5 i lir *comme swivan*;-

Eski Minis ki responsab pou lanvironnman e sanzman klima i kapab donn detay Lasanble Nasyonal, bann proze spesifik ki son Minister in fer pandan sa dernyen 5an lo lamenzman bann larivyer, avek rigol pou zer lakantite delo ki desann e akimil dan semen Mont Buxton, pou konfor bann rezidan? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker Minister parey atoukou mon dir, i reste angaze dan bann distrik pou amenaz bann larivyer, rigol dan plizyer landrwa lo Mahe, Praslin ek La Digue.

Sa i konpri netway serten larivyer, dren, rigol lo en baz regilye. E osi lo en baz *one off* parey nou dir, dan serten ka kot napa en kontra ek en kontrakter *fix*. Pandan sa bann, sa dernyen 5an, nou'n antreprann plizyer proze, tel ki degorz e repar rigol dan leba Mont Buxton, par devan kot i annan sa pti *car wash*.

Repar rigol dan gran peron pa tro lwen. Konstri rigol kot Basen Prizon, ki resevwar delo sorti dan leo

Mont Buxton. Kontinyen avek program larivyer, netwayaz larivyer anba bann pti Kontra dan distrik.

Parey dan lezot distrik, e sa in ogmante dan distrik Mont Buxton sorti 3 larivyer pou vin 8. *sorry*. 3 sit pou vin 8 sit an 2020. Nou osi annan en proze rigol dan leba Mont Buxton ki ler lapli i tonm for, i afekte 4 fanmir. Depi kot laboutik, kot nou apel kot Devin, ziska pre kot semen ki desann ver Lari Buton.

Site visit laba in ganny fer, avek Lotorite Distrik e Seksyon, dan Minister Gouvernman Lokal e Ladministrasyon Distrik pou met sa anba proze distrik. Akoz sa rigol i tonm en proze distrik. Minister pe osi travay an kolaborasyon avek lezot lotorite, Lazans ki enplimant bann proze dan distrik pou enkli bann proze drenaz ki relye avek lezot proze.

Par egzanp, avek Minister *Housing Infrastructure*, Labita avek Transpor, pou proze lakaz. *SLTA* pou proze semen. Minister Gouvernman Lokal, parey mon'n eksplike avan, pou bann pti proze semen segonder. E bann *feeder road*.

Program netwayaz semen rigol. Semen e rigol, pa *LWMA*. Anba Kontra *LWMA*, bann pti kontrakter i fer netwayaz rigol. Rigol ki ouver,

rigol ki kouver ek beton, *culverts* ek *grill*. Sa bann louvraz i ganny kouver anba bann kontra netwayaz semen ek bor semen.

Lo en baz regilye dapre program travay. Sa i ganny sipervize lo en baz rezyonal par bann zofisye *LWMA*.

Par kont Mr Speaker souvandfwa apre gro lapli, *LWMA* ansanm ek lezot Lazans i entervenir pou netway bann striktir. Pou fer sir ki delo i kontinyen kontinyelman desann, sirkile.

Bann defi mazer ki lazans i pe rankontre, se ler zabitan i enstal zot prop dren ek *grill* pou akse lo zot propriyete. Bokou fwa sa bann dren ki zot enstale i pa ase, i pa ase gran pou anmas delo. Oubyen ki zot bous rigol konpletman avek later. E sa i refoul lo Lazans. Akoz delo i mont dan semen oubyen al bous drenaz pli ba.

Zis pou serten lenformasyon bann lezot proze ki pe ganny enplimante Mont Buxton, i enkli drenaz avek proze faz 3. E sa i bann lenformasyon ki nou'n gannyen. Faz 3 semen Dan Lenn, *SLTA*. Drenaz avek proze lakaz Mont Signal par *MHILT*. Konstriksyon drenaz par anba ladministrasyon distrik avek *SLTA*. Proze pou amelyor *MC Feeder Road* Gouvernman Lokal.

An gro Mr Speaker i annan diferan lentervansyon ki Minister enkli bann lazans ki tonm anba responsabilite Minister i fer, pou amenaz bann larivyer ek rigol. Mon oule enform sa Lasanble ki kontrakter in komans sa bann travay.

Parey mon ti dir depi pli boner, ki depi le premye Zilyet 2020. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Onorab Henrie ou ti oule demann en lot kestyon?

HON GERVAIS HENRIE

Wi, mon siplemanter. Mersi Mr Chair. Mr Speaker, mersi Minis pou larepons. Solman koman *MNA* Mont Buxton mon oule dir ki, letan mon'n ekout larepons Minis, mon apresye bann diferan zefor ki'n site pe ganny fer.

Solman mon ava dir ki mon santi ki i napa en zefor kordinen, pli kordinen pou vreman adres sa size ki mon pe dir.

Mont Buxton pa natir en montanny, sanmenm sa i apel Mont Buxton en montanny ki tou delo.

Akoz kantite devlopman ki'n arive bokou pli o, Dan Lenn sirtou, i kree en problemn anba, sirtou letan in ariv dan plato.

Now, mon premye kestyon, Mr Speaker anfet mon annan 2 dokiman avek mwan la, ki mon ti ava kontan pas avek Minis, Pou ki i konpran akoz sa kestyon in vini. Premye, anfet sa kestyon i sorti dan, baze lo en lartik ki ti aparet dan *NASYON* an 2015.

Letan Vis-Prezidan aktyel sa letan i ti ansarz *Local Government*, ti vin fer en vizit dan gro lapli Mont Buxton.

E tou sa ki ti ganny promet, *this is why* mon'n met sa dernyen 5an. I dan sa lartik e ou ava ganny sans lir.

So premye kestyon ki mon oule demann Minis, se ki si vreman in annan en dokimantasyon tou bann problemn vizavi sa zafer delo desann ki par egzanp in ganny byen dokimante kot ou Minister, pou kapab swiv. Akoz bokou bann fanmir ki ganny afekte, ki toultan zot fer bann rapor.

Mon pe mazin fanmir Green, Chang-Time, Charlette, Agricole. Eski in annan vreman en dokimantasyon ki ou Minister i kapab swiv? Sa i mon premye kestyon. Dokimantasyon bann problemn.

Dezyenmman Minis in koz lo bann rigol dan distrik. E anfet bann lezot Manm zot ava'n rapel, depi ki mon'n vin

isi 2016, toultan mon koz lo en bann rigol ki i annan dan distrik Mont Buxton avek Larivyer Anglez.

Sa bann rigol ti ganny fer dan bann lannen '80, '90 pou anmas zisteman delo dan sa bann rezyon.

Solman ozordi, depi ler mon'n vin *MNA*, mon'n demann Minister, ou Minister Lanvironnman, zot pa, i pa tonm lo zot responsabilite.

Local Government i dir pa pou li, *SLTA* i dir pa pou li. Akoz bokou sa bann rigol i dan bann landrwa prive. E lepok ki in fer, zot pe komans dezentegre, e zot pe kree en problemm pou bann rezidan prive. I annan ki bouse, alor lekel ki netwaye, personn pa konnen lekel ki netwaye.

E dernyen fwa ki nou'n annan en konversasyon lo sa size avek *Planning Authority* anler. Nou ti fer kot Annex Independence House. Zot in dir mon poudir zot pe al *map out* kote sa bann rigol i ete pou kapab en dimoun pran responsabilite, en antite.

*This has been 2*an pase mon krwar. So in en problemm. E mon annan en lalis *email* la kot mon'n ekrir toultan.

Bann Departman pou dir lekel ki responsab pou sa silvouple? So, mon anv i ou donn mwan en parol.

E bann dimoun ki pe ekoute lo vreman, ki zot kapab fer pou rektifye sa problemm vizavi sa bann rigol. So i fer 2 kestasyon la. Mon ava donn laparol en lot dimoun apre Mr Speaker. A lafen kekfwa mon ava annan en lot kestasyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Dokimantasyon. Mon sipoze letan i annan en proze ouswa lean i annan serten konplent, ouswa i annan serten *site visit* ki ganny fer lo en konplent spesifik ouswa en *issue* spesifik. Mon sipoze, i annan lenformasyon ganny anmase, ki ganny *compile*, met dan *file*.

Si tou lenformasyon i ansanm dan en sel *file*, mon pa kapab dir ou, mon pa, probableman sakenn i annan son *separate file*.

E i pa neseserman kordinen parey ou pe dir. Be solman *documentation*, si in annan en vizit, si in annan en rapor, i bezwen annan serten dokimantasyon poudir dan tel landrwa ti annan tel problemm.

Tel lannen, tel zour. I bezwen annan, i devret kapab annan sa.

Avek bann, koman en, par egzanp si nou'n fer serten rekomandasyon pou fer serten aksyon dan sa landrwa. I bezwen annan dan en *file, somewhere* la. I bezwen la dokimanter. Lekel ki responsab?

Now, mwan pandan bann letan ki mon'n dan Minister, mon osi mon'n demann sa bann keston souvandfwa. Akoz, bokou fwa mon ganny dir poudir nou donn *advise*. Dan nou Minister nou napa vreman en Bidze pou fer bann lenfrastruktir.

Me solman, an vi ki nou annan lekspertiz dan bann zafer sanzman klimatik. Bann zafer *flow of larivyer, flow of delo and all this*, nou donn bann *advise*. Now, lekel ki rod *advise* avék nou? SLTA. Akoz ler i fer son proze semen, nou *advise* lo kote rigol.

Local Government i annan bann pti proze ki ganny fer dan distrik anba bann, anba pti proze ki ganny *allocate* en Bidze. Zot osi zot bezwen rod *advise* ek nou ki mannyer pou enplimant serten dren dan bann rezon.

E par egzanp bann rezyon kot nou dir i lo bann later prive, kot *Local Government* i bezwen rod serten *wayleave* pou pas lo sa bann later.

Souvandfwa se *Local Government* ki fer sa bann pti rigol. E dan mon pwennvi, si i dan kominote e i bann pti proze, bann pti rigol i sipoze *Local Government, ok?* Nou, nou kapab ede avék bann *advise*.

I annan letan ki nou ganny en pti finansman pou nou fer, petet en *major* dren ki enpakte lo en kominote. Par egzanp la dan limedya ki mon pe mazine la, La Misère i annan en dren ki nou pe fer.

La Misère i annan en dren ki nou pe fer lo en propriyete ki annan li ek propriyete prive. Akoz i annan serten delo ki pe tonm lo propriyete prive. I annan letan ki nou antre. Par egzanp Quincy, zis koman ou kit laboutik Narajan Quincy anba la, ou pou war nou pe fouye, nou pe fer en dren.

Akoz i afekte, i en gro lefe lo sa kominote ki al desarz anba pli ba. So i annan bann landrwa kot nou antre kot bann, en pti pe pli gro proze.

Me bann pli pti rigol souvandfwa i ganny *cater for* par *Committee Development*. I annan en melanz. I pa X, ni Y, ni Z.

Me solman par egzanp, si *Land Transport* i annan pou fer ek son semen, i bezwen *maintain* son dren semen.

Si, or i bezwen met son dren ek semen. Si i bann

proze, dan gro proze kominoter, parfwa i tonm anba nou.

Akoz nou ganny sa Bidze. E souvandfwa bann pli pti proze i tonm anba pti proze distrik. So i annan en melanz lotorite ki *take care of* sa bann proze.

Sa i dan fason petet, the best fason ki mon kapab reponn ou Onorab. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Loizeau.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon.

Mr Speaker vi ki Bel Air i en distrik ki nou annan ban pli gran larivyer ki dekoul ziskan anvil, alors mon ti a kontan demann Minis 2 pti kestyon.

Minis, lontan, lontan mon rapel lontan ti annan, ti annan dimoun ki ti tir gravye dan bann larivyer. *PS* i kapab demanti mwan. Li osi i en dimoun ki'n viv anvil. Ti annan en msye lavil ki ti tir gravye en pe partou depi kot *MC*.

E sa ti ede pou sirkilasyon delo. E ti osi avek sa sirkilasyon delo, ti annan menm bann nespes akwatik ki nou ti vwar dan nou larivyer. Ki ozordi nou pa pe vwar, aköz napa sa. Delo i sal. Si ou al deryer kyosk, ti en landrwa, ki

ti, ki annan en delo ki pase la, i sal, i degoutan.

Minis mon anvi demann ou si i ankor, si zot ankor donnen permisyon pou tir gravye? Petet i kapab ede pou sov en pe sa sityasyon. Aköz lontan nou ti napa sa bann problemn bouse.

Aprè dezyenmman Minis, vi ki nou annan bann plan anvaisan konmela, mon'n vwar sa dan larivyer dan Koko, ki desann, separ St Louis ek Bel Air.

Avek sa mankman netwayaz, pa pe netway larivyer. Pran tou sa salte ek sa gravye pa pe ganny tire la. Sa bann plan anvaisan, sa bann lalyann la, zot pous lo la. E i fer ki ler delo i monte la, delo i *divert* lezot landrwa.

Sa en konsern, mon'n vwar sa dan Koko, mon'n vwar sa an montan Sans Souci. Kot nou dir Basen Loulou an montan. I annan sa problemn. Alor Minis, mon anvi demann ou, ki program zot annan, zot Minister Lanvironnman pou zot detri en pe sa bann lalyann anvaisan.

Ki pe kontribye dan sa problemn delo *overflow* pe al antre dan lakaz dimoun. Aköz zot pe anpes sa sirkilasyon. Mersi Minis.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon konnen kestyon i pa

neseserman lo Mont Buxton, keston ti la. Me selman i annan en lyen avek. Parske i annan pou fer avek delo ki pe desann bor lanmer. Alor mon a permet Minis reponn sa.

**MINISTER WALLACE
COSGROW**

Ok. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Onorab, wi gravye, briyevman gravye nou pa *allow* dimoun pou tir gravye konmela.

Lontan ti tir gravye, ti annan en *use* pou gravye, ti fer blok, ti fer serten keksoz. Konmela nou annan lapousyer ros, i pli fasil. Nou pa vreman *allow*. Me solman anba bann *strict control*, Departman kot PS, nou fer bann *desilting* dan bann larivyèr.

E nou donn bann Kontra pou fer bann *desilting* letan i neser, letan nou war ki siltation in en kantite dan larivyèr. Pou kapab *allow* sa *flow*. Be parey mon'n dir bomaten, parey mon'n dir bomaten, nou Bidze i reste en *challenge*.

Nou ti a voudre ki nou ti kapab fer tou larivyèr, sa bann problem Kontra ki nou ti pou gannyen, tou dimoun ti pou kapab ganny en Kontra.

Tou dimoun ti pou *happy*, ti pou kapab netway larivyèr, tou keksoz ti pou byen, e sa i lideal. Ok?

Me malerezman nou Bidze pa permet nou. So nou bezwen konsantre lo bann main larivyèr, lo bann *main* landrwa kot i annan konsantrasyon piblik. Pou nou kapab fer sir ki nou minimiz bann danze *or* domaz ki larivyèr, par netwaye i kapab fer avek *settlement* piblik.

Me sa i en *challenge*. Nou anvi kapab *extend* nou lakantite larivyèr. Parey mon'n dir bomaten, nou sorti 14, nou'n ariv 60. E si Bidze i permet nou annan ankor en kantite larivyèr.

Zot tou zot konnen zot bann distrik partou i annan en kantite larivyèr. Kantite lanmar ki nou ti ava kontan pe met en kontrakter lo la.

La, la, la, la, an mezir mon koze, mon asire i annan en dimoun pe ekout mwan. Pe dir, zot mon osi mon anvi, mon annan serten travay mon anvi al fer.

Semenn pase mon'n ganny dimoun, i *call* mwan, i dir mon, mon'n perdi en Kontra, i anvi kontinyen tourn dan sa bann netwayaz. Me solman nou napa ase resours finansyel pou nou fer. So, nou anvi fer, nou anvi fer sa bann *desilting*. Me nou annan restriksyon bidzeter. Akoz Bidze i bezwen ganny partaze avek tou dimoun.

Lalyann anvaisan vre i en problem. Zisteman Onorab dan ou distrik Bel Air, nou ti komans en pilot, en proze pilot, zis o bor lekel, Montessori mon krwar. Non, non, non, non. Konmsi nou ti konmans en proze pou retir lalyann anvaisan dan sa pti *valley* la en.

Sa ti nou *test site*. Premye kou nou ti'n fer, *SNPA* ki ti pe fer sa. Premye kou nou ti'n koup parey bann lalyann. Nou ti war poudir, letan ou koupaye, ou plant en lot plan la, i retard li en pti pe, me solman *still* i vini.

I annan bann tes ki *SNP* in fer pou enzekte li avek en serten ensektisid *or*, non, pestisid (pardon) pou kapab gete si i *come back*. E pareyman i marse. So sa nou anvi *replicate* li en pe plis landrwa. Me resours imen i pa permet nou.

Anba program *SETS*, la, nou annan loportinite anba sa program Lanvironnman pou nou ganny bann dimoun pou fer bann netwayaz. Mon a profite dir avek bann Manm Onorab danm zot distrik, *liaise* ek zot *DA*.

Bann landrwa ki zot santi i annan nesosite pou nou pran aksyon. Akoz la nou napa finansman anba Bidze normal pou bann kontrakter. Me selman dan plas letan nou pe pey sa bann dimoun en

saler. Sa bann dimoun i kapab ganny organize pou zot al fer serten netwayaz.

Malgre i pa pou en netwayaz tou le mwan. Me solman *at least* nou konnen nou'n fer serten travay pou le moman. E petet dan longer di tan nou kapab met sa dan en kontra. *Ok*, Onorab? Mon krwar mon'n sey eksplik en pti pe. Me solman mon bann pwen i valab. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker baze lo sa kestyon Onorab Gervais Henrie. Mon anvi demann Minis, baze lo larepons ki i pe donner. Lo en pwennvi soustenabilite. E an menm tan pou angaz dimoun dan kominote.

Ensi ki bann Departman Gouvernman konsernen ki Minis in tous lo la. Minis ou pa krwar poudir in ariv ler pou ou Minister senserman vwar lafason ki zesyon sa bann rigol e larivyer pe ganny fer konmela.

Mon pe dir sa, akoz letan mon get tou bann kestyon ki'n ganny demande la. An relasyon avek finansman. Mon pe vwar poudir dan lavenir i pa pou soutenab. E mon santi poudir *MHILT*, ansanm avek ou Minister avek

lezot Lazans, ou bezwen asiz seryezman.

Petet i en loportinite la, mon pa konnen si Mont Buxton zot in komans travay lo zot plan devlopman distrik.

Me mon santi poudir petet Gouvernman an zeneral i bezwen asize revwar. Par egzanp, mon a donn ou en legzanp Minis. Bann ki reste pli o ozordi, letan pe vann later ek bann ki reste pli ba, ki laranzman i kapab ganny fer lo, par egzanp olye ki en bout later i pou kout sepa, mon pa konnen mwan, si i R250mil, ki serten laranzman i ganny fer ki sa pri i ganny redwir.

Me solman dan kondisyon, i ganny mete ki sa dimoun osi i enplike lo kote kontribisyon, pou fer bann zafer rigol. Akoz letan mon pe regarde, i pe vin dan tou distrik, sa problemn.

Mon santi poudir Gouvernman si zot pa sanz zot lapros pou adres sa problemn dan lavenir, enkli larivyer. Akoz lontan nou bann gran paran ti annan en fason fer. Me ou a krwar avek devlopman nou ozordi nou pe, Gouvernman petet i anv i fer tou.

Me nou pa pou kapab fer tou. So mon ti a kontan ki Minis i donn nou en parol ki zot annan lentansyon revwar sa lapros vizavi sa bann size. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ki mon kapab dir avek Onorab, se ki mon annan lentansyon revwar sa loperasyon netwayaz larivyer ek lanmar ki tonm anba Departman Sanzman Klimatik, en.

Pou mwan sa Departman i en Departman ki sipoze pe donn *advice* ek Polisi. I pa sipoze pe dil avek netwayaz. Mon krwar i devret annan en Lazans ki deza egziste. Kot sa bann netwayaz i devret ganny bouz anba la.

E se sa dan laliny ki mon'n koz ek *PS* ki mon krwar nou bezwen bouze evantelman. *Now*, lo kot i konsern, ki mannyer nou dil ek bann zafer drenaz dan lefitir. Mon krwar nou bezwen asize, gete. Ki bann lenfrastriktir i annan dan bann diferan distrik.

Ki bann plan devlopman i annan pou bann diferan distrik, diferan rezyon. E petet *come up* avek en stratezi ki mannyer nou adres serten drenaz. Akoz nou pa realize, parey pou pe dir, bokou landrwa ozordi nou ganny problemn drenaz, parey

Onorab in dir, Onorab Henrie in dir.

Akoz lakantite devlopman ki'n arive. Kantite roof konmela pe anmas delo. E nou dir ek dimoun met en dalo, sa dimoun i met son dalo, i zet dan en rigol. Apre i tonm dan en lot rigol, i tonm dan lot rigol.

Finalman i, or petet i pa tonm dan en rigol. I tonm dan en landrwa san rigol. E i al koz problemn lezot landrwa. So petet nou bezwen asize get bann plan devlopman pandan *next 25 years*. E plan nou bann lenfrastruktir drenaz *accordingly, ok?*

E vwar bann ki nou annan ozordi e gete ki mannyer nou kapab amelyor li. E sa parey mon'n dir, i nesedit en travay distrik, nou avek bann lekspertiz ki nou annan dan bann zafer drenaz, Dan distrik e osi Minister pou Devlopman. Mersi bokou Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Zis selman Minis, mon anvi demann ou, a ki pwen, ouswa a ki moman, par lefe la ki tou bann distrik, *MHILT* pe al fer en *development plan*. So sa loportinite i prezante. So mwan mon pe demande. Akoz

mon krwar poudir si vreman zot pa sanz, Gouvernman pa sanz lapros, nou pou war nou avek en bon pe problemn.

E parey mon dir, se ki ler ou regard pri ki nou pe vann en bout later ozordi pou fer sa dimoun, mon kapab dir vin en pti pe pli responsab vizavi devlopman otour li.

Petet lapros i devret sanze. Akoz bann dimoun ki dan montanny, delo pa pou retourn dan montanny, i pou desann an desandans. So zot bezwen sanz *mindset* vizavi ki fason sa devlopman dan lavenir i pou ale, pou enkli bann dimoun pou osi partisip ladan. Akoz mon pe vwar ki ozordi plan i sitan *short term*, i pa lonterm. Ki i pe kree bokou problemn pou tou dimoun. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER WALLACE COSGROW

Mr Speaker mon'n not son pwen, son konsern. Petet an diskisyon zisteman sa bann plan devlopman nou kapab i en bon loportinite.

Zisteman nou kapab met sa pwen devan Minister ki dil avek later, ki petet zot a konsidere.

Akoz zot ki dil ek later, zot ki vann later. Met en pwen nesosite ki i annan drenaz. E

pou fasilite sa dimoun pou li fer drenaz, petet donn li serten konsesyon. So nou kapab met sa pwent devan vi ki Minister i annan bann konsiltasyon ki nou fer. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minis. E finalman Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker si ou ti kapab organize pou en, pou konnekte sa dokiman, pou Minis gannnen. So mon a retourn. Wi?

MR DEPUTY SPEAKER

Mon a demann Deputy Clerk zis pou organiz en dimoun pou al kolekte sa 2 dokiman pou donn Minis.

HON GERVAIS HENRIE

Kestyon orizinal se, parey mon ti demann Minis taler. Ki si i annan dokimantasyon tou sa bann sityasyon? Dokimantasyon tou sa bann sityasyon ki'n leve dan distrik. Akoz mon ti annan, mon ti anba ilizyon ki vremen i annan en zefor, en *conserted effort within Government*. Entern Gouvernmental *Local Government*, Lanvironnman, SLTA pou vremen *sort out* sa problem delo Mont Buxton. E probableman servi Mont

Buxton koman en legzanp ki mannyer nou kapab *manage* sa delo ki koze par bokou devlopman dan leo, ki desann anba.

E par egzanp, Mr Speaker mon ava zis *quote*, akoz ti annan enn bann zofisye ki sorti dan Departman Sanzman Klima ki ti form parti sa vizit letan ti ganny fer an 2015. I ti dir ki zot in vizite pou vwar lentansite delo ki pe desann dan semen Mont Buxton letan lapli i tonbe. E zournal *NASYON* i *quote* li, i dir "*Our aim is to minimize the situation where water accumulates on the road. And enters household as the drains are too narrow to cope with the volume of water that runs through.*" E mwan mon pe refer lo 5an. Me i annan en dokiman la, malerezman zot pa'n sinyen.

Me en let ki bann dimoun ki reste dan rezyon Old Mont Buxton Road, ouswa Road semen MC la. Zot pe dir, poudir depi 20an pase, lepok ki ansyen Minis Patrick Pillay ti *CC Member* pou Mont Buxton. Nou pe koz eleksyon 2007.

Bann dimoun ti pe pase pe dir "*nou pou sort out sa problem, nou pou sort out.*"

I malere ki Onorab Gill pa'n demann en kestyon lo sa size, akoz li i pou konn pli byen ankor ki mwan. Akoz i ti

premye *MNA* Mon Buxton. *This is how far back* bann rezidan pe sibir sa problemn.

E mon pe enplor ou lo lapar distrik, pou vreman. Si fodre nou organiz en miting tou sa bann Departman ki mon'n mansyonnen nou vin ansanm, nou pou bezwen rezourd. E ki vreman pou kapab amelyor sityasyon bann zabitan. E ki probableman regard Mont Buxton koman en legzanp. Ki mannyer apre menm sityasyon i kapab ganny antreprann dan bann lezot distrik ki montanye parey Saint Louis, Bel Air, pou rezourd sa problemn delo. Ki sorti dan montanny e desann anba dan plato. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Henrie. Minis ou oule fer en komanter lo la?

MINISTER WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker petet briyevman bann sizesyon Onorab Henrie i byen ganny resevwar. Petet briyevman mon ti a kontan zis dir, par egzanp, letan nou ti annan ka felen en. Sa bann *issues* ki ti leve letan '*Felleng*' en. Ti ganny kree en *drainage taskforce* en.

So nou annan en mekanizm ki la pou dil avek bann sityasyon *drainage* dan bann distrik. *Drainage*

taskforce, ki enkli zofisye e nou Minister, zofisye *SLTA*, zofisye Gouvernman Lokal ek zofisye *MHILT*.

Nou annan en kantite travay ki sa *taskforce* in fer. Me selman zot travay ti relye avek sityasyon '*Felleng*'. Ozordi i annan travay ki zot pe fer, mon kapab konfirman, ki zot pe fer, ki reste pou fer.

Par egzanp dra Anse Aux Pins drenaz. La Digue ki mon'n, nou'n *extend* en pti pe zot manda pou zot get en pti pe sa bann problemn drenaz La Digue. E wikenn serten zot ti La Digue, pou get byen sa bann drenaz ki nou anvi fer dan La Digue.

So i annan en mekanizm ki'n deza *set up*. Me selman ti ganny *set up* pou en lenstans. En lensidan, en lenstans. Sa bann dimoun i annan serten lekspertiz dan sa ki nou pe koz lo la. E petet nou kapab met sa tim ansanm. Get distrik par distrik. Zot manda ti'n preski dir fini. Me selman nou kapab met sa tim ansanm si i neserer. Get distrik par distrik ki mannyer nou bouze.

Sirtou bann distrik montanye. Ki mannyer nou bouze dan lefitir. I en posibilite nou kapab fer. Mr Speaker sa mon kontribisyon lo la. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. E avek sa, mersi Minis. E avek sa nou'n ariv a lafen nou sesyon *Question tTime* pou Minis Wallace Cosgrow. E mon ti a kontan remersi li avek son Sekreter Prensipal, Mr Wills Agricole ki'n avek nou depi bomaten.

E nou swet zot en bonn fenn zournen. Mersi.

(MINISTER COSGROW AND HIS DELEGATION WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Bon i 3. 12. Lo nou *Order Paper* nou annan detrwa Mosyon ki reste. E mon a demann petet premye Mosyon, i par, i al koman *Continuation of Debate*, Onorab Georges petet. Zis ou a donn nou en pti *update lo Standing Orders* kot nou ete.

HON BERNARD GEORGES

Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Speaker mon fer li avek plezir. Nou *Standing Orders Committee* i ankor pe travay lo drafte serten amannman ki Lasanble ti demann nou fer. Nou ekspekte ki isi semenn prosen sa bann lamannman i ava'n fini e i ava'n ganny aprouve par Komite.

Dan en fason ki nou a kapab demann avek Lasanble pou konsider zot dan en pti sesyon. Ki ava pran 1 ou 2erdtan. E sa i ava konklir nou travay lo *Standing Orders*. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi bokou Onorab Georges. Savedir nou prosen Mosyon ki devan nou se enn par Onorab Charles De Commarmond *LGB*.

Me vi ki in prezant son leskiz apre midi, in osi prezant en let ki in desann pou *defer* son Mosyon. E pou les sa Mosyon par Onorab Paul Ernesta ki zis apre, pou vin par devan pou li.

Mon mazine Onorab si ou krwar ou kapab ant la avek 3er edmi, prezant ou Mosyon. Wi. Onorab Ernesta mon a donn ou laparol.

HON PAUL ERNESTA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, koleg Onorab, tou dimoun a lekout, spesyalman dimoun Takamaka, bonn apre midi. Mr Speaker tou lendikasyon ek prozeksyon sete ki lannen 2020 ti pou en lannen avek en meyer performans ekonomik pou Sesel. Tou ti normal, setaki ti'n komans zot demars pou realiz zot plan ki zot ti'n fer pou sa lannen. Malerezman, san okenn lavertisman,

COVID-19 i aparet e bouwers lasante imen. E sekwe lekonomi lemonn antye enkli nou pti pei Sesel.

Malerezman pou nou ki depan bokou lo lenportasyon, nou lekonomi in pli dan difikilte. Avek restriksyon mouvman, in fer ki touris ki pilye nou lekonomi ki ti pe kontribye plis ki 65poursan dan nou lekonomi, in ganny afekte severman.

Mankman partisipasyon sa sekter dan nou lekonomi in anmenn en gran rediksyon dan nou reveni, *forex*. E nou rounpi in perdi en pe son valer. Par egzanp, Dolar Ameriken ki ti R14 avan *COVID*, ozordi dan sa nouvo normal, in ariv R18.

An rezilta sa, loperasyon bokou biznes in ganny severman afekte. Plizyer Seselwa pe ganny menase pou ganny met deor dan zot travay.

Dapre rikord Minister Lanplwa, ozordi i annan plis ki 600 Seselwa, i ekspekte perdi zot lanplwa. Sa sityasyon Mr Speaker in anmenn en logmantasyon dan demann pou lasistans finansyel. Kot Lazans Proteksyon Sosyal. Mr Speaker vi ki nou pei i depan bokou lo lenportasyon, natirelman sa in fer ki pri lo mazorite bann marsandiz in ogmante.

A leksepsyon, sa anviron 20 komodite esansyel ki Gouvernman atraver *STC* i

kontinyen sibvansyonnen. Pou en valer anviron R600 milyon par mwan. Pou benefis se tou Seselwa espesyalman nou bann sitwayen ki nou konsider pli vilnerab.

A sa pwen, les mon a fer remarke ki, sa 20 komodite esansyel ki mon'n koz lo la, i konpri, diri, margarin, delwil *sun flower*, dile anpoud, disik, lantir, dile pti baba, lafarin, ponm, disel, *toilet paper*, zonnyon, ponmdeter, zoranz, savon, savon likid, *diapers* pou adilt e zanfan, *sanitizer*, dantifris.

Me kot problemn i vini Mr Speaker, letan nou bann mer i perd fanmir pe kriye ki dan kominote zot pa pe ganny akse avek komodite bonmarse ki ganny vann par *STC*. Zot konsern se ki marsan pe profit dan sa sityasyon pou fer monte pri marsandiz, plis ki fodre.

Sirtou lo bann komodite esansyel. Mr Speaker dan preparasyon mon lentervansyon pou sa Mosyon, mon'n konpar pri bann komodite esansyel dan serten laboutik ek pri *STC*. Mon'n obzerv diferan varyasyon dan bann pri.

Par egzanp, en boutey delwil *sunflower* 1 lit i kapab kou anviron 21, 22, 25 e menm R35 dan diferan laboutik.

Parkont *STC*, menm boutey delwil i kout R21.60. Bwat dile, 900 granm, ki pe vann R72 kot *STC*, i annan marsan ki pe vann ziska R86. E Mr Speaker dapre Lasosyasyon bann *Retailers*. I annan plis ki 400 laboutik ki vann komodite an detay ozordi dan Sesel.

E ou kapab remarke, lo zis sa 2 legzanp ki mon'n mansyonnen pli boner, ki dan mazorite ka, pri bann komodite esansyel ki ganny trouve dan sa bann laboutik i varye. Me parkont kot *STC* tou sa bann komodite esansyel i vann lo en pri *fixed*. Menm si i annan mouvman dan tou lesanz, pri kot *STC* pa sanze. Sa i le ka, akoz Gouvernman i oule garanti ki *STC* i reste sa Lazans ki protez tou konsonmater.

Mr Speaker sa bann profi lo nou konsonmater i pa akseptab. E pou sa rezon ki mon'n ganny persyade pou anmenn sa Mosyon. Pou ki tou Manm Lasanble i ganny loportinite pou reflexir ansanm e anmenn bann sizesyon e propoz bann solisyon posib, pou ed tou Seselwa, espesyalman kours ki pli vilnerab dan nou sosyete.

Vwala lideal prensipal mon Mosyon. Mon panse ki en pa desiziv dan sa direksyon, dan ki *STC*, atraver

Gouvernman i bezwen bouze, negosye avek sekter prive. Konsider tou sa ki enterese e deside, kree bann *franchise STC*. Ouswa *retail outlet* dan bann rezyon kot napa.

Parey dan rezyon Sid, dan sa fason garanti lavant komodite pri ki *STC* anvil pe vann. Sa i annan pou bi gard pri a en nivo abordab. Asire ki pei toultan i annan bann komodite esansyel lo marse.

Desantraliz sa servis, anmenn li pli pre ek kominote. Espesyalman la ki plis dimoun pe ganny asiste ek kart *STC*, atraver *ASP*.

Mr Speaker vi ki *STC* i en antite Gouvernman, Lazans pou Proteksyon Sosyal pe servi sa fasilite pou ed nou bann fanmir ki pli dan bezwen.

Zot pe ofer en lasistans moniter atraver en kart spesyal. Ki kapab selman ganny servi dan laboutik *STC*. Malerezman pa dan tou rezyon ki i annan en servis *STC*. Aktyelman *STC* i annan 4 *supermarket*. 1 Grand Anse Mahe, 1 Grand Anse Praslin, 1 Anse Reunion La Digue ek enn *Orion Mall*.

E i annan li en *Hypermarket* Bois De Rose *Complex*. E i osi annan li 9 distribiter. 1 Takamaka, 1 Belvedere, 1 Le Nirole, 3 dan lavil Victoria. 1 Consolation, 1 Cote D'Or e enn Grand Anse Praslin.

Lefe ki napa en laboutik *STC* dan rezyon sid ek les, i fer li difisil pou zabitan dan sa 2 rezyon spesifik. Dan sa konteks, tou zabitan Takamaka ki ganny en kart *STC*, ouswa anvi aste komodite *STC* ki pli meyer marse, i vwar zot dan difikilte.

Zot sel opsyon pli pros ki zot annan i kot *STC Supermarket Orion Mall* oubyen *Hypermarket Bois De Rose*. Sa sityasyon i anmenn bokou lenkonvenyans pou zabitan dan mon distrik elektoral. Espesyalman bann fanmir ki napa en mwayen transpor prive.

Mr Speaker mon oule met lanfaz ki mankman servis *STC* i en vre lenkonvenyans pou zabitan dan sid ek les. Espesyalman zabitan distrik Takamaka. Defi avek pran *taxi*, se ki i kout zot an mwayenn R500 pou en vwayaz.

E lasistans ki zot gannyen ek *ASP* pa permet zot pran *taxi*. Par egzanp, en dimoun i kapab ganny asiste ek R2500 an mwayenn. Kot R1500 i al lo kart ouswa kupon, e zis R1000 ki zot gannyen dan zot lanmen. Zot lot opsyon i atraver bis. Sa enn i pli difisil ankor. Akoz zot pou oblize fer detrwa kours tou le mwan. An vi restriksyon pake ki zot kapab anmennen.

E Mr Speaker, apre ekout tou sa problem anmennen par mon bann zabitan, mon'n war li en nesesite ki nou sey rod en solisyon pou sa problem. Apre ki mon'n eksplor diferan posibilite ki pou ede soulaz en pe sityasyon.

Mon krwar par anmenn servis *STC* pli pros ek nou bann zabitan, i pli meyer solisyon pou diferan rezon. Premyerman, se pa tou.

Me mazorite bann difikilte asosye avek deplasman ava rezourd sirtou la dan sa nouvo normal, i ava ede retir konsantrasyon dimoun dan lavil. Dezyenman, par annan plizyer *sales outlet STC* partou dan pei, i a ede anmenn sa konpetisyon nesese ki napa aktyelman. E nou bann fanmir a kapab ganny en pli bon dil pli pros avek zot.

Trwazyenman, vi ki dan en sistenm marse lib, Gouvernman pa kapab entervenir, pou met okenn kontrol.

Me i egzize annan en alternatif. E sa se servis *STC* koman enn sa zouti pou esey anmenn sa balans oubyen en bon lekilib dan pri komodite.

An plis rezondet *STC* se pou anmenn sa stabilite dan pri pou protez nou bann konsonmater kont dinamik, lefe marse lib.

Donk, avek sa anormalite dan nou lekonomi, partikilyerman dan sekter *retail*, rol *STC* i ganny en dimansyon pli fondamantal dan sa nouvo letap. Ki non, pa zis Sesel, me lemonn antye pe eksperyanse. E Mr Speaker baze lo largiman ki'n ganny avanse, mon pe demann avek Lasanble pou fer en demann ek Gouvernman pou travay ek *STC*.

Oubyen kolabor avek sekter prive, pou konsider etabli *franchise* ou *sale outlet* dan bann rezyon kot napa. Parey dan rezyon les ek sid Mahe. Mr Speaker apre ki mon'n fer plizyer konsiltasyon ek plizyer endividi, e menm serten manm *Management STC*, vizavi demann dan kontenir Mosyon, mon konstate ki *STC* i kapab antre dan tou rezyon, e menm distrik pou ofer son servis.

Natirelman son laplikasyon pou diferan dan sak rezyon, baze lo spesifisite sak rezyon. E i annan ki kapab ganny fer lo en baz tanporer e menm lo en baz permanan. Par egzanp *STC*, i kapab an konsiltasyon direk avek Gouvernman, rod en landrwa pou li kapab etabli e donn servis.

E pa bezwen al lwe fasilite avek sekter prive. Mr Speaker Mosyon devan nou Lasanble i en bon soumisyon.

I permet mwan Mr Speaker pou mwan *remind* Lasanble kwa ki mon Mosyon ki mon pe *move* pou demann zot konsiderasyon pou laprouvasyon.

Mon Mosyon i *comme* swivan;- An vi ki nou lekonomi pe eksperyans lefe negativ *COVID-19* kot pri komodite pe ogmante, e konman konsekans bokou dimoun pe ganny afekte. Dan sa konteks, mon demann Lasanble pou fer en demann ek Gouvernman pou travay ek *STC*, oubyen, kolabor avek sekter prive pou konsider etabli *franchise* ou *retail outlet* dan bann rezyon ki napa, parey rezyon sid.

Sa ava ed bokou fanmir pou ganny akse avek komodite esansyel a en pri konparab parey dan lavil. Mersi Mr Speaker. Mon *move* mon Mosyon pou konsiderasyon.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Ernesta. Eski, Onorab Lemiel, i 3er edmi, eski ou kapab zis segonde. Epi si ou oule nou a fer entervansyon apre *break*.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mon pe segonn Mosyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Lemiel. Mon a permet ou fer ou lentervansyon koman nou tournen. E pou le moman nou ava *adjourn* ziska 4er.

(BREAK)

MR DEPUTY SPEAKER

Bon, bonn apre midi tou bann Manm Onorab. Nou pou kontiny nou travay, zis esperon ziska 5er, lo Mosyon ki'n ganny prezante par Onorab Paul Ernesta, Manm pou Takamaka. E vi ki Onorab pa ti'n lir son Mosyon, zis mon a lir li vitman, apre mon a donn - Ahr an ou ti'n lir li? Petet mon'n mank sa. Be nou ava kontiny... Ou ti oule laparol Onorab Ernesta?

HON PAUL ERNESTA

Yes Mr Speaker. Mr Speaker aneife mon anvi zis fer en pti koreksyon dan mon soumision pli boner ki mon'n fer.

Letan mon'n dir Gouvernman i sibvansyonn STC, R600milyon, pa 600, i 6 milyon, en pti koreksyon Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Ok.

HON PAUL ERNESTA

Thank you.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. E avek sa mon ava donn laparol Onorab Sylvanne Lemiel pou li fer son entervansyon.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Speaker sa Mosyon ki devan nou i annan son merit.

Ler nou pe regarde avek sityasyon ki nou ladan ozordi. I demann seryezman etidye e konsider en tel propozisyon.

En tel propozisyon si i ganny konsidere e materyalize. I pou dan lavantaz manm piblik, sirtou bann dimoun ki reste dan rezyon sid Mahe.

Me sa i pou depan antyerman lo Bidze e *cashflow* STC. Aktyelman mazorite dimoun sorti lo tou kwen Mahe, zot al fer zot *shopping* le mwan Victoria, sirtou kot *hypermarket*.

Oubyen menm osi STC *Supermarket* ki sitye dan *Orion Mall*. Bokou sa bann dimoun i bezwen pey en transpor pou zot kapab transport zot konmision. Avek ou lavi ki pe ogmante de zour an zour, la nou pe koz kou lavi dan tou son dimansyon.

Tel ki kou transportasyon, kou karbiran e osi kou marsandiz menm. I fer bokou sans alor pou annan en diskisyon avek STC, e bann marsan pou get dan posibilite

annan en *outlet*, e menm bann *franchise* dan bann distrik, ou menm lo nivo rezyon sirtou dan rezyon Sid.

Akoz rezyon Sid Mr Speaker? Set aköz nou, nou bann distrik en pe pli lwen. La Takamaka ler nou gete, i distrik pli lwen ankor. Sa pou anmenn bokou benefis pou tou dimoun.

Sirtou pou bann dimoun ki pe ganny lasistans *welfare*. E osi bann ki pe viv avek dezabilite. Lazans Proteksyon Sosyal in pran en desizyon pou met en serten sonm larzan lo kart e sa kart ou kapab servi li zis dan bann *Supermarket STC*.

Swa lo Mahe, Praslin, Grand Anse Mahe. Sa kart pa pase dan okenn lezot magazen dan distrik. Ni menm kot bann distribiter *STC* ki *STC* napa kontrol osi lo zot pri ki zot pe vann sa bann komodite esansyel.

Bokou zabitan mon distrik, ki pe benefisye avek konmisyon lo kart in fer resorti dilenm ki zot gannyen tou le mwan pou al anvil, pou pran konmisyon. Swa kot *Hyper*, oubyen *STC Supermarket Orion Mall*. Aköz zot bezwen depans plis ki R400 a R600 pou pey en transpor pou sorti anvil, pou mont Anse Royale oubyen menm al Takamaka.

Pou desann i pa tro en problem Mr Speaker, zot

pran zot bis. Me pou monte i en problem. Sa i vin en depans ekstra lo sa bann dimoun. Sirtou bann ki ganny konsidere koman en pe pli vilnerab an term finans. Bokou dimoun ki reste dan rezyon Was, zot, zot annan en pe rekour. Aköz zot, zot annan en pti *Supermarket STC* Grand Anse Mahe.

Kot i pli pros pou zot al aste zot konmisyon debaz a en pri pli abordab. Mr Speaker dan lepase, ti annan detrwa *franchise* pou *STC* dan bokou distrik. Anse Royale ti enn ki ti annan li osi sa *franchise*.

Mon mazin anler kot Katy Mont Plaisir, e ti mars tre byen. Zot ti pe vann komodite debaz, menm pri ki kot *STC* ti pe vann e tou dimoun ti benefisye. Be ti a bon konnen, ki in arive ozordi, nou nepli annan sa bann *franchise*? Aköz sa bann marsan ki ti bann *franchise STC*, zot in arete?

Eski aköz in annan liberalizasyon e prezan sakenn pe enport son prop komodite e pe vann sakenn a son pri. Mr Speaker, si i arive ki *STC* i konsider demann sa Mosyon, i pou enportan ki i pa zanmen fer bann menm fot dan lepase ki'n arive avek *Supermarket* ki ti sitye dan sant Victoria. Fodre ki zot fer en bon plan lozistik pou redwir kou loperasyon e osi fer ki bann

desantralizasyon i reste soutenab.

Mr Speaker letan nou lo sa size, i enportan ki lepep i konnen. Sirtou zabitan Anse Royale, ki mon ti apros *Chairman STC* e osi Minis Finans lannen pase. Pou nou konsider gannyen lespas dan sa nouvo *Building* Larkansyel ki'n ganny konstri Anse Royale.

Pou nou ganny en *Supermarket STC*. Me i domaz ki zot ti fer mon konpran ki sa pa pou posib. Akoz zot pe perdi bokou larzan an se moman avek bann *supermarket*. E ki zot napa lentansyon pou ouver okenn lezot *supermarket* dan okenn distrik.

Me selman Mr Speaker, tou keksoz i ariv pou en rezon. Ozordi *COVID-19* in frap nou. E se sa menm lespas ki mon ti pe demande ki nou fer en *supermarket* ki pe al ganny servi pou nou *outpatient clinic* ki mon panse byento i a vin an operasyon.

Toudmenm Mr Speaker, avan mon terminen, mon pou propoze ki nou ankouraz bann dimoun, pou aste konmisyon an gro, oubyen nou dir *wholesale*. Olye ki al aste bann konmisyon an detay. Oubyen nou koz *retail*. Akoz sa pou kout zot pli ser.

Akoz sa, pou kout zot pli meyer marse a la longer di tan.

Mr Speaker mon senserman krwar en tel propozisyon i devret ganny konsidere. Akoz bokou dimoun pou benefisye, si nou annan nou en *outlet STC* lo nivo rezyon ki pou benefisye bann zabitan. Alors mon pou siport en tel Mosyon. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Lemiel. Onorab Norbert Loizeau.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab. Mr Speaker mersi pou permet mwan koz lo sa Mosyon. Akoz ler nou pe koz *franchise, franchise* ti fer mon rapel bann letan *SMB*, ti annan *franchise* partou. E mwan mon rapel ler sa bann *franchise* ti egziste. Koman en zenn garson, mon rapel akoz *Bel Air Store* ti en *franchise SMB*.

Bokou bann lorganizasyon Mr Speaker, bann lorganizasyon Gouvernman ti sa bann landrwa ki zot ti vin fer zot *shopping* pou zot lorganizasyon. Sa bann letan Mr Speaker mon rapel, sa bann letan, *SPUP, SPPF, Lepep*, zot ti ankor solid sa bann letan Mr Speaker. Nou ti annan kontrol lo tou keksoz. E sa bann letan Mr Speaker, bokou keksoz ti pase dan sa

bann *franchise SMB* ki nou pe koze.

Ti annan ki ti fer konmisyon le mwan dan bann *franchise*, Departman Gouvernman ki ti peye atraver *franchise* si zot rapel byen. Onorab William i get mwan, i mazine. Taler nou ti pe koze deor. En ta keksoz in arive Mr Speaker.

Kot Mr Speaker mwan mon rapel en zour 8er diswar, konmisyon pou *State House* pe ganny fer dan *franchise* Bel Air Store 8er diswar, baro *State House* in fini frenmen.

Konmisyon pe fer, konmisyon lakwizin pe fer dan Bel Air Store, 8er diswar Mr Speaker. Aprezan, be mon panse Onorab Ernesta i en pe pli zenn. Mon en pti pe pli vye ki li. I pa konn zistwar *franchise*. Petet son bann dalon ki konn sa en pe pli byen, parey Onorab De Commarmond lezot, zot konnen.

Zot pa'n dir ki ti arive dan *franchise* kot bazar Cascade la, Mr Speaker, ti en *franchise* li. Pou bann ki pa mazine, Onorab Ernesta ou mazine. Mon en pti pe pli vye ki ou, mon ti en *franchise* Mr Speaker. En pake zafer ti pase dan sa bann *franchise*.

Kot ladministrasyon distrik osi ti abize lo sa bann *franchise*. Kot konmisyon ti ganny pran de brit an blan.

Mr Speaker mwan mon rapel, mwan mon pe koz koumsa akoz mwan mon fanmir ti dan *SPUP/ SPPF*.

E sa bann letan *franchise* mon rapel tre byen mannyer bann keksoz ti pase. E Mr Speaker ozordi mon p avwar akoz nou pa, vi ki i pe donn kupon, sa bann kupon. Be akfer sa bann kupon,. Be akfer sa bann kupon fodre i al zis kot *STC*?

Sa bann kart ki pe donner la, R1000 sepa R1500. Me mwan mon krwar sa bann kart i kapab organize ki i pase dan tou bann lezot laboutik dan distrik. Apre li sa laboutik li i ava tonm an negosyasyon avek *STC*, i ava ganny son peyman. Oli problem ladan?

Mr Speaker, akoz *STC*, mon tann Onorab Ernesta pe koz lo pri komodite *STC*. *STC* pa krwar son pri komodite i bokou pli bon marse ki bokou lezot laboutik. Mr Speaker, mwan mon konn dimoun ki sorti Takamaka, i vin fer *shopping* kot *Sumas*.

Ou konnen kot *Sumas* i ete, Onorab Ernesta? *Sumas* i la o bor *Barrel*. Akoz? Son pri i abordab.

Be *Sumas*, be *Sumas* pa kapab ganny en dil li osi atraver sa? Li son pri i pli abordab ki *STC*. Kot dimoun i kapab vin ek zot kupon. Vin kot *Sumas*, fer zot *shopping*, apre *Sumas* i ava fer son bann

formalite. Apre son larzan a ganny ranbourse.

Mr Speaker mon ler mon'n get sa Mosyon, sa bann *franchise* Mr Speaker, mon per mwan. Mr Speaker ou konnen akoz mon pe, akoz se Gouvernman *US* ki anvi fer *franchise* ankor.

Zot ki ti fer frenm *franchise*. Zot ki ti frenm *franchise*. La zot oule reouver *franchise*. Eleksyon pe vini Mr Speaker. Bal pou donner dan *franchise*, sa mon asire sa. E ozordi bal pe donner atraver bann ki pe donner kot Sosyal la. Kot *DA* pe gete bann dimoun ki pov, pou anmenn konmisyon kot zot.

Mr Speaker, konmisyon i ariv kot madanm entel, konmisyon i ariv kot sa enn ki pe fer konmisyon tou. Pe arive sa dan bann distrik Mr Speaker. Kot bann vye dimoun ki bezwen lasistans.

Ozordi dan sa distrik, i annan bann dimoun ki pe donn sipor, ki pe donn led, ki pe donn led lo kote distrik, dan letan *COVID*.

Pou al kot sa bann dimoun, pou vwar lekel ki dan bezwen, apre zot, zot ale, rod sa konmisyon atraver Administrasyon Distrik, zot anmennen.

Mr Speaker be ou konnen li degre bal zot pe donner? Napa *franchise*, bal pe donner! Zis mazine. Be

ler nou pou annan *franchise* Mr Speaker, be nou pou tourn parey avan. Nou pou tourn parey avan!

Mwan mon pa krwar nou merit annan *franchise*. Akoz in annan tro bokou *franchise* dan lepase ki labi in donner. E Administrasyon Distrik li osi i ti en *franchise* Mr Speaker. I fer mwan rapel sa bann letan mon manman ti trezorye dan Brans.

Ti fer *fund raising*, anmas larzan, zwe bingo, mon rapel mwan, pti menn ater la pe gete. En zour, defen Minis Sinon i vini i dir avek mon manman, be Grazella be ki ou fer ek sa larzan?"

Prezan, manmi ki ti en fanm dwat onnet, ki pa ti en voler, i ti annan son *log book*, kot i ti log tou son larzan ki i ti'n anmase. Dan *franchise* ki ti apel Administrasyon Distrik sa letan, i ti trezorye. Apre i ti anvoy Maison Du Peuple, pa konnen ki larzan i fer avek.

Ou konnen, ki defen Minis Sinon ti dir li, mon rapel, pti tonton, sa bann letan i ti frekant kot nou. Akoz Pa Sinon ti annan relasyon avek mon tantin. Alors nou ti viv ansanm, bann Peter tousala se mon bann frer sa. I ti dir avek mon manman, "be ou pa pran nanryen?" Mazinen Mr Speaker. En Minis dan en Gouvernman i

dir avek en trezorye si i pa pran nanryen?

Mon manman i dir li be non, pa pou mwan sa. Mon pa kapab pran sa larzan. Akoz lontan bannla ti *unite*, fer bann travay kominoter, *raise* nou *fund*. Ki mannyer i kapab pran larzan sa bann dimoun?

I ti dir, "be non, fodre ou pran en pe." Koumsa i koze li, i koz en pe gro lavwa. "Be fodre ou pran en pe. Akoz ler i al Maison Du Peuple ou pa war!" Mr Speaker mon pe koz ryen ki laverite.

Detrwa semenn pase, i annan enn mon tonton ti la, i pe fer mon rapel sa. Se egzakteman ki ti arive avek bann *franchise*, bann letan *SMB* Mr Speaker. Kot *shopping* ti fer, kot *MNA* ti annan pouvwar sa letan. *MNA* li i ti donn bal menm Mr Speaker.

Mon rapel en zour dan 4enm Lasanble, nou lapey ti R8mil. Malgre sa laboutik pa ti en *franchise* kot en serten *MNA* ti antre, mwan sa bann letan mon ti ankor pe fer mon louvraz.

Akoz dan sa bann letan, ou vin Lasanble, Mardi, apre larestan, midi ou'n fini, nou pa ti travay ditou, mannyer sistenm ti ete.

Akoz zot pa ti oule travay zot dan lot kote laba. Mon alors mon ti al fer mon pti travay. Sa zour mon ti pe

aranz en *chiller* Mr Speaker, kot Katy Plaisance. Ti annan en Onorab ti antre, deswit mon ti war Katy sorti vini, pti kartron in ganny fer, pe redi bougla anndan *store*, pti lanvlop pran.

Prezan mon deryer lo *chiller* i pa'n war mon li, prezan mon fer, *hm*. I dir mwan "ou ti la ou?"

Katy pa ti en *franchise* Mr Speaker. Mon dir li "non, mon pa la mwan, mon pa'n war ou mwan."

Saler mon'n war. Mazinen ou Mr Speaker zot ti telman *powerful* sa bann letan, *MNA/ SPPF/ Parti Lepep* ti *powerful* bannla!

Onorab Aglae ou get mwan! Ou pa *powerful* la ou! Sa letan bannla ti *powerful*. Menm dan bann laboutik prive, Mr Speaker. Bannla ti vini, ti fer per sa bann Endyen. E mwan Mr Speaker mon *swear* mon'n war sa dan mon 2 lizye.

Be aprezan atraver *franchise*, atraver *franchise* i pli fasil pou sa bann keksoz arive. E mwan Mr Speaker mon anvi dir Onorab Ernesta, mwan mon pa an faver *franchise* mwan.

Mwan ki mon ti a kontan annan, mon ti a kontan ki tou bann lezot pti laboutik, bann pti *retailers* zot osi zot ganny en par dan sa dil ki pe ganny arive.

Ozordi, i annan bann pti laboutik Mr Speaker. La i fer mon mazin Ranky Bel Air, i pe *struggle* koman en boutikye. I pe *struggle* pou li kapab. Akoz ek *COVID* la tou keksoz i difisil.

Be Ranky pa kapab ganny enn sa kupon, ki sepa madanm, en madanm dan mon distrik ki'n gannyen, i a vini, i a ganny son zafer?

Kot *DA* i a vini i ava fer son konmisyon la. E Ranky i a ganny en pti keksoz li osi. Parey Takamaka, sa pti laboutik dan vilaz laba? I a ganny en keksoz li osi. Pa bezwen ki *STC*. Mr Speaker pa bezwen bliye, nou annan en vilen zistwar ek *STC* nou, *SMB*.

Kot bann larzan in ale, *middlemen*, pa zwe bliy zot Mr Speaker. *Middlemen*, be nou pou al war ankor *middlemen* la.

Atraver *franchise* la, pa zwe bliy zot. Mr Speaker mon pou termin la. Mon a donn sans lezot dir en parol. Me selman mwan mon pa an faver *franchise*. Se ki mon an faver se ki tou lezot pti *retailers* dan bann distrik i merit ganny en keksoz zot osi!

Pa zis *STC*. Akoz i annan serten bann *retailers* dan distrik. Parey *Sumas* ki dan mon distrik o bor *Barrel*. Son konmisyon i bokou pli abordab ki kot *STC*. Mr

Speaker mersi pou donn mon sans dir 2 pti parol.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Loizeau. Onorab Noline Sophola.

HON NOLINE SOPHOLA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, en Gouvernman ki annan son pep a ker i touzour rod le meyer fason pou ede amelyor lavi son popilasyon.

Nou tou nou konnen ki kou lavi i en pli gran defi ki Sesel i fer fas avek. Alor se dan sa lespri lentrodiksyon *Seychelles Trading Company* ki bokou nou i apel li *STC*, ti ganny entrodwir.

Avek lide pou ed bann mwen fortinen pou zot kapab aste serten komodite debaz a en pri rezonnab e osi asire ki sa bann komodite esansyel i touzour annan dan pei.

Mr Speaker, me fodre dir pa tou dimoun ki ti apresye kan sa nide ti ganny prezante. Napa zistwar ki pa ti ganny rakonte. Me sa ki ti enportan, nou Gouvernman ti annan en vizyon kler e definir pou nou bann frer ek ser Seselwa.

Me ozordi nou pou dakor poudir ki rol *STC* in sanz bokou. I pa zis pou bann mwen fortinen, me pou tou Seselwa san eksepsyon, osi byen pou bann viziter ki antre dan pei.

Mr Speaker, le 11 Oktob, 2015 tou Seselwa ti kapab vwar louvertir *STC Hypermarket*. Sa in ed bokou dimoun dan pei pou annan en landrwa kot zot kapab fer pli gran swa marsandiz. Ganny prodwi de kalite e pli enportan byen afordab.

E an plis i annan lezot fasilite parey farmasi, en pti landrwa detann avek en pti rafresisman. San kontan en *parking* ki touzour annan se lespas pou tou dimoun vin servi sa fasilite.

Mr Speaker, an Fevriye, 2014 Digwa ti ganny nou premye pti *mini market*, La Passe. Avek bokou demann, menm lannen sa pti landrwa ti tro pti, sa servis ti bouz dan en landrwa pli gran e pli konfortab pou tou konsonmater. Pa zis pou Digwa, me osi bann dimoun sorti lo lezot zil, osi byen ankor ki bann etranze ki vizit lo nou zil.

La pour lemoman i dan sa batiman *Gregoire's Complex* ki tou sa lannen i pe deservi nou popilasyon. Zis pou dir ki annan environ 40 kliyan par zour ordiner ki vizit sa landrwa e dan lafen dimwan sa nonm i monte ziska 60 ou plis. E nonm marsandiz ki zot aste i bokou.

Gouvernman ti al pli lwen, le 19 Novanm, 2015 Digwa ti ganny en nouvo

fasilite e la nou ti ganny en *STC Building Materials* pou konometer aste serten bann materyo konstriksiyon. Parey mezonayt, tol, dibwa, *plywood*. Zis pou nonm enn de. Sa osi avek lespri fer Digwa redwir deplasman. Mank travay pou al Mahe, pou al aste sa bann komodite e de lot kote pou fer plis lekonomi.

Mr Speaker, le 30 Zanvyè, 2016 bann Pralinwa ti vwar louvertir *STC Grand Anse Praslin ek Wholesale Outlet*. Avek lespri pou plis diversifye servis *STC*, pou vin pli pre ek la kominote, pou ed konsonmater lokal, bann ki aste an gro, osi byen bann ki aste *retail*.

La osi bann konsonmater i annan posibilite pou aste bann komodite menm pri parey dan *Supermarket* Mahe. Mr Deputy Speaker, ler nou pe koz pri, mon pou montre ki diferans ki annan dan selman zis en lobze. Sa avan ki *washing liquid* ti ganny azout lo lalis komodite esansyel. Mon pou donn sa legzanp.

En *washing liquid* kot *STC* i kout R29, sa avan ki i ti ganny met lo lalis. Ou mars pa menm 5 minit dan en lot laboutik i kout R35, en diferans R6. Ler ou get lo sa boutey napa naryen an plis ou an mwens, ni en let napa. Mr Speaker, profi i bokou. Seselwa, eski nou vwar

lenportans annan sa bann *outlets* *STC* dan diferan landrwa dan Sesel kot nou kapab ganny en rekour.

Mr Speaker, lontan ler Digwa ek Pralinwa i vin Mahe. Ler nou pe retournen avek sa bann gro, gro sak. Parey dimoun i dir, bann sak pwason, nou bezwen pe aste bann komodite kot *STC* parey ponm, zoranz e lezot ki nou santi ti meyer marse.

La avek lentrodiksyon *STC* lo sa 2 zil, dimoun pe redwir sa aktivite. Akfer gaspiy letan kan sa komodite i annan lo sa 2 zil, e pri i parey lo Mahe. Sa dan li menm i montre ki popilasyon i vremen bezwen en tel fasilite.

Mr Speaker, mon'n fer resorti sa bann pwen servis *STC* lo sa 2 zil, pou montre vremen benefis annan bann *outlet* *STC* dan bann diferan distrik ou sou distrik.

Me la zis mazine, si Gouvernman ti'n fer *STC* parey en Manm Onorab dan sa Lasanble ti demande. E an plis en Onorab in fek dir, siz keksoz negativ lo fonksyonman *STC*. Ou le dir mwan napa naryen ki bon ladan?

Mr Speaker, dan sa letan *COVID-19* ki bokou nou pe apel letan nouvo normal i moman kot i fer nou reflexir lo bokou keksoz ki nou pa ti apresye ou valorize. Ozordi i

sa moman kot nou tou san eksepsyon nou santi nou vilnerab dan nou prop fason fas a sa problemn ekonomik ki pe frap lemonn e ki Sesel pa'n ganny eparnye.

Sesel nou ankor sanse pou annan en Gouvernman ki pe pran swen ek son pep. Nou annan Lazans Proteksyon Sosyal ki pe ed fanmir ki pli dan bezwen pou asire ki person pa dormi vant vid. La i moman ki fer nou realiz lenportans bon governans en pei.

Mr Speaker, dan sa letan nouvo normal bokou dimoun pe ganny refer kot *STC* pou pran zot lasistans ki zot pe resevwar atraver en kart *ASP*, ki kapab selman ganny servi dan en fasilite *STC*.

Alor demann ki sa Mosyon pe fer i senpleman pou ed bann dimoun dan rezyon sid e les ki napa sa fasilite pou fer en lekonomi e sirtou redwir zot mouvman deplasman.

Mr Speaker, parfwa lotorite ki pe donn lasistans nou bann dimoun dan la kominote pa tenir kont ki difikilte ki en dimoun i fer fas avek pou zot kapab vin servi zot kart pou ganny sa lasistans. Sirtou si zot bezwen vin kot sa landrwa spesifik, zot bezwen en transpor ale retour. En dimoun pou akonpany zot, sa i azout ankor presyon

lo sa bann dimoun. Me i posib ki napa personn ki'n deza apros sa lazans pou met sa konsern devan.

Mr Speaker, Takamaka ki distrik loter Mosyon i enn ki son bann zabitan pe fer fas avek sa problem e sa rezon det ki in anmenn Mosyon konsern son distrik devan e tou lezot Seselwa osi i a benefisyé.

Alors Mr Speaker, dan lespri sa Mosyon mon pe demande ki Gouvernman i pran en desizyon pou desantraliz plis sa fasilite STC dan bann distrik. Avek lespri redwir tou komodite pou tou popilasyon. Posibleman avan nou pa ti tro bezwen, me dan sa letan nouvo normal i en gran bezwen.

An plis i pou anliny avek regilasyon ki Lasante ti pe mete lo redwir mouvman e bann prekasyon ki bann popilasyon i bezwen pran pandan sa letan nouvo normal.

Mr Speaker, nou pa konnen ki mannyer demen sityasyon COVID-19 pou ete Sesel, alor annou koman reflesir e donn priyorite sa bann propozisyon lo sa Mosyon. Mr Speaker, sa Mosyon i en Mosyon tre valab sirtou dan sa moman ki nou ete e mon pe demann tou dimoun annou siporte. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Sophola. Onorab Sebastien Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Deputy Speaker. Mr Deputy Speaker, mon krwar si nou al dan listorik lemond antye i fer premye fwa ki nou pe viv en sityasyon ki nou pe viv ladan parey ozordi. E dan sa sityasyon ki nou pe viv ladan ozordi sa ki nou pe ganny demande, sakenn antre nou pou fer se pou nou regard en largiman dan konteks, sirtou nou politisyen, regard en largiman dan konteks kwa ki kapab anmennen pou dimoun ki'n met nou la, en pe dimoun ki pe espekte ki nou, nou anmenn en keksoz ki meyer pou zot.

Sa Mosyon i pe anmenn nou pou komans en largiman, mon asire si ti napa sityasyon COVID-19, nou pa ti pou pe gannyen sa largiman ki Onorab in vwar li neser anmennen ozordi, akoz esansyelman dimoun ki reste dan sa rezyon pa ti pou pe depans sa kantite. *Disposable incomes* ti pou annan akoz parey tou lendikasyon ti pe montre, 2020 ti pou'n annan en rikord vizavi reveni ki nou pe fer.

Malerezman nou'n vwar nou avek en sityasyon ki COVID 19 in anmennen e ki Onorab in fer li son devwar prenon an kont sityasyon ki bann zabitan i trouv zot lekor dan sa rezyon. Akoz fodre pa bliye ki lefe ki sa rezyon i lwen, i probableman annan bann kou adisyonnèl ki ganny mete lo bann komodite, par lefe ki bann marsan oubyen bann dimoun ki annan bann laboutik oubyen bann *outlet*, i *incur* bann kou adisyonnèl, *such as* bann kou transportasyon pou zot anmenn sa bann komodite kot zot ete.

E sa bann kou i monte vizavi kou ki ganny sanze par sa bann dimoun ki annan bann konpanyen transportasyon. Par egzant sa dimoun par egzant ki annan sa *pick up* oubyen sa bis ki pe transport sa komodite.

So, i annan sa ki ou apel si ou le en lefe, en keksoz lo en lot ki'n fer ki ozordi alors nou bezwen annan sa deba. Prezan pou nou al dan en retorik *whether* nou *franchise*, pou donn bal dan en *franchise*, isi, laba.

I mean i en pwen politik petet, me a sa moman la, a sa moman ki nou ladan la, mon pli enteres avek pwen ki anmenn en benefis pou bann

dimoun ki reste dan sa rezyon, olye fer pwen politik.

Onorab Ernesta pa'n anmenn sa Mosyon pou li *score* pwen politik. In anmenn sa Mosyon akoz i konnen. Onorab Ernesta i *aware* ki i pou annan deba. I pou annan si oule largiman kontrè avek sa ki i pe anmennen. Me pa largiman politik lo en size si oule ki pou annan en lavantaz pou dimoun ki reste dan sa rezyon.

Mon dir sa akoz par egzant, lefe ki mwan mon reste dan rezyon nor, mon reste Glacis ozordi. Pou mwan ariv anvil i probableman kout mwan mwens ki si en dimoun pe *travel* sorti Takamaka pou li ariv anvil. E dan en letan normal petet keksoz i ava a en per egal, me dan en leta kot nou ladan ozordi, keksoz pa dan en par egal e se pousan rezon ki nou bezwen revwar lafason ki nou fer keksoz.

E enn bann fason pou revwar ki nou keksoz, se ki nou bouz par egzant parey Onorab in dir, sa bann *outlet* dan sa rezyon ki ava fer li pli fasil. Si ti annan en largiman pou propoz annan en kart pou servi dan lezot landrwa, sa largiman in perdi par lefe ki nou bezwen regard sa ki nou kapab fer diferaman avek sa ki nou pou fer dan en leta normal.

So, ki nou annan devan nou, opsyon nimeron 1, nou pe demande, Mosyon pe demande ki *STC* i kolabor ek sekter prive pou konsider etabli *franchise* ouwa *retail outlet*.

Akoz kolabor ek sekter prive. Akoz si ou napa en *buying* sekter prive dan sa konteks, i fer li pli difisil pou *achieve* li aköz pou *STC* li menm i pou en kou pou li anmenn sa *retail outlet* dan sa bann rezyon.

Akoz la nou pe koz fer sir ki sa ban komodite ki *STC* i *anchor* zot pri, e ler nou koz *anchor* zot pri i sipoze *anchor* li pli ba ki lezot landrwa.

I afordab dan bann direk parey Onorab in koz lo la e ki Onorab Lemiel in siporte. Bann distrik dan rezyon sid. Se sa ki nou pe rode. E nou ti a kontan ki nou ganny sipor tou Manm Lasanble pou nou lans en mesaz anver Gouvernman, poudir Gouvernman gete, vwar la en konsiderasyon ki bann Manm Lasanble i santi i devret annan.

Oubyen konsiltasyon ki devret annan aköz lenpak *COVID-19*, senserman mon krwar *whilst* ki nou pe komans sibir la, nou pa annakor vremen fer fas avek li.

E nou'n vwar sityasyon avek bann bato lepase bomaten atraver *PNQ* e si mon

bann koleg lo lot kote latap i ava pran konsyans lafason ki nou lo sa kote latap nou tant retenir sa *PNQ*, in en, si ou le en lapros kot Lasanble in vin ansanm pou konsider en size ki'n ganny met devan li, ki annan en lenpak Nasyonal.

E koumsa ki nou devret fer ler en size i annan en lenpak Nasyonal, annou pa sey rod pwen politik, aköz pwen politik pa pou vremen ed sa bann dimoun si oule ki reste dan sa bann rezyon.

So, ki mwan mon krwar nou devret pe fer? I senp, annou servi lafors kolektiv ki nou annan koman Lasanble Nasyonal e siport Onorab Ernesta dan son demars pou fer ki *STC* i ava angaz li dan diskisyon, oubyen *STC* i ava angaz li lo li menm, oubyen i ava angaz li avek sekter prive, pou ki nou kapab anmenn en *franchise* oubyen en *outlet* dan sa rezyon.

Annou apel li ki mannyer ou anvi, me *the* konklizyon annan sa *outlet* se ki i ava posib pou zabitan sa rezyon kapab ganny komodite a en pri pli afordab. Enn. E dezyenm, zot pa ava vwar zot pe bezwen deplase pou desann dan en lot landrwa, *incur* bann kou transportasyon aköz i pou pli difisil lo zot.

Me i annan en lot keksoz osi ki ou bezwen met an perspektiv ki pli enportan. I

annan for probabilitè ki en kantite dimoun ki reste dan sa rezyon i travay dan bann letablisman touristik.

E lefe ki sa bann dimoun i travay dan en letablisman touristik i fer plis sans pou annan en landrwa kot zot pou annan en *outlet* pou zot ganny sa bann komodite pli pre ek zot, akòz deza zot *income* in ganny afekte par lefe ki zot lanplwa in ganny afekte.

So, petet mon ava demann Lasanble apre midi, annou *rise above* tou bann eleman e bann lezot konsiderasyon e annou regard lavantaz ki sa i kapab anmennen. Si nou santi poudir i devret annan en kart, annou regarde si en kart i ava meyer fason.

Be si nou krwar poudir sa deba i devret komans lo etabli en *outlet* dan sa rezyon, *then* annou anmenn sa deba lo nivo sa *outlet* e nou ava vwar ki sa i kapab anmennen pou zabitan sa landrwa e pou nou tou an zeneral.

Akòz napa personn antre nou Seselwa ki kontan tande ki enn nou frer oubyen nou ser i bezwen vwar li pli difisil pou li ganny akse avek komodite, ki nou lezot antre nou, probableman nou ganny akse avek en pti pe pli fasil akòz probableman i pli fasil pou nou ariv dan sa bann landrwa

kot sa bann komodite pe vann. Se sa i nou pe rode.

E la i pa en latak lo marsan, i pa en latak lo personn akòz nou tou nou konnen sityasyon mannyer i ete, ki bann marsan, ki nou tou nou pe pas ladan. So, i napa en kote oubyen en lot la. I zis ki nou bezwen agree nou tou pou vin ansanm pou rod en solisyon. E se sa ki sa Mosyon pe demande a priyorite.

So, avek sa Mr Deputy Speaker, mon pa'n long lo sa Mosyon akòz Mosyon i kler, i *straight forward* e mon krwar Lasanble i kapab vin ansanm koman en kolektiv e *as* en lavwa kolektiv, dir ek Gouvernman vwar la. Vwala ki nou panse i devret pe arive, i ava donn son bann largiman, Gouvernman i ava prezant son bann largiman posib, lo akòz pa posib oubyen akòz i posib, ki bezwen ganny fer.

Me annou *at least* koman sa deba pou ki si sa sityasyon i vin pli difisil, nou pa oule okenn nou frer ek nou ser fer fas avek sa difikilte, avek en *handicap*. Mon ti a kontan nou tou nou al par egal ler nou pe fer fas ek sa bann difikilte.

Avek sa Mr Speaker, mon remersi ou e mon ti a kontan demande e fer en pledwari ki Lasanble i siport sa Mosyon e ki nou kapab bouze e fer sa

bann diskisyon komanse.
Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. Onorab Audrey Vidot.

HON ANDREY VIDOT

Mersi pou donn mwan laparol Mr Deputy Speaker. Bonn apre midi. Bonn apre midi tou Manm Koleg Onorab e zabitan Roche Caiman e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker, Mosyon ki Onorab Paul Ernesta, *MNA* elekte pou Takamaka in anmennen, parey bann lezot koleg ki'n koze avan mwan. I enn ki annan son merit e mon oule refer sorti ankor ki Mosyon pe demann ek Gouvernman pou travay avek *STC* oubyen kolabor avek sekter prive pou konsider etabli *franchise* ouswa *retail outlet*.

Mon'n pret sa aköz letan mon'n ekout Onorab, atraver ou Mr Speaker, Onorab Loizeau, i pa donn mwan lenpresyon ki in konpran sa bout kot in dir kolabor avek sekter prive. Petet la i sorti pli for pou li konpran poudir i pa pe dir zis *STC* li tousel. Me vwar ki mannyer nou kapab anmenn en servis lo rezyon sid, ki byensir bann distrik ki vremen lwen avek lavil zot osi

zot ganny serten servis ki abordab e pli byen fasilite zot petet an term zot mwayen dan zot pos, dan zot pers.

Mr Speaker, lavantaz bann tel *outlet* dan bann rezyon i annan, mon pou pran legzanp parey *Hyper Market* ki tonm Mont Fleuri, i benefisyè distrik Les Mamelles, distrik Roche Caiman, distrik Plaisance, distrik Mont Fleuri e plis ankor, distrik Bel Air. Pou mwan i sagrinen letan mon'n tann Onorab, Manm Elekte pou Bel Air koz koumsa, aköz i fer mwan mazin bann dimoun ki petet swa zot ganny envalidite oubyen zot annan en problem dezabilite. Zot vwar zot parfwa napa swa, me plizoumwèn pey en transpor pou vin *Hypermarket* oubyen pou al anvil, pou zot fer zot konmisyon debaz e retourn kot lakour.

E pou zot i en *cost* pli meyer marse konpare avek dimoun ek dezabilite oubyen ki pe ganny envalidite, ki vwar li bezwen sorti Takamaka pou li vin rezyon lavil. Petet pou li kapab fer son konmisyon debaz *Hypermarket* e servi son kart ki mon konnen bann dimoun dezabilite ek envalidite i resevwar pou zot *at least* kapab fer zot bann konmisyon. Espesyalman bann ki pe ganny difikilte pou fer 2 bout zwenn.

E pou mwan i enportan ki Gouvernman i antreprann sa travay avek *STC* byensir avek sipor sekter prive. Vwar ki mannyer nou kapab pli byen fasilite lavi sa bann dimoun dan sa rezyon pou zot kapab ganny en landrwa ki pli pre, pou zot aste zot bann prodwi.

E la mon pa ou zis sipor lo komodite debaz ki petet Onorab Ernesta in mansyonnen. *STC* i annan en manda kot i pe promouvwar bann prodwi lokal, mon konnen poudir *Fresh Cut* i enn bann *butcher shop* ki prodwi en kantite son bann prodwi avek *Hypermarket* e lezot landrwa.

E i pe ankouraz lezot osi bann fermye ki vin anmenn zot legim, zot bann lezot prodwi pou vann. Petet sa osi i soulaz en pti pe sa opsyon pou nou bann dimoun annan sa varyete e byensir al kot sa bann *outlet* e aste sa bann prodwi avek zot kart, i pli benefisye zot. So i annan son lenportans.

Annou mazin byen, poudir bann letan *COVID*, ki martir, ki problem Seselwa in gannyen pou fer laliny, sa gran laliny pou zot kapab ale al fer zot konmisyon kot *Hypermarket*, nou'n vwar kontrent sa dan letan *lock down*. E zis mazin sa bann dimoun ki sorti li Takamaka

pou li desann dan lavi. Mazin dimoun ki sorti Anse Royal, pou li kapab vini, vin fer son konmisyon debaz kot *Hypermarket* akoz i annan son kart pou li servi.

E mon asire i ankor annan dimoun ki dan rezyon sid ki pe ganny difikilte pou li vwar, kapab konsistan balans son Bidze pou li kapab desann dan rezyon lavi, servi sa kart pou li kapab fer son konmisyon debaz.

Ozordi nou annan Mosyon ki devan nou ki tous nou bann dimoun ki vilnerab dan bann distrik, mon pa vwar oli rezon pou nou fer politik bonmarse lo la. Nou pe koz vant dimoun, nou pe koz lasyer dimoun ki travay pou li ganny en *income*, pou li sey rod en fason pou fer 2 bout zwenn.

I sey ganny en sipor avek bann *Scheme* Gouvernman, pou li rod en landrwa fasil pou li vini, fer son konmisyon, annan son keksoz debaz kot li. Me nou, nou vwar letan pou nou vin fer politik bonmarse lo la. E ki pa ni zoli.

Mon pou koz koumsa akoz, zot kapab riye zot lo kote *LDS*, me i enportan ki zot pran sa serye. Akoz zot bann dimoun dan zot distrik pe ekout zot, pe swiv zot. I enportan ki, pa bliye zot ti vin dan sa Lasanble zot avek en mesaz zot. Zis pa bliy zot

mesaz en, akoz dimoun pe ziz zot laba deor!

Ozordi devan nou, nou annan en Mosyon ki annan en lenportans pou benefis Seselwa. Me annou montre nou sipor, annou montre nou langazman poudir vreman nou annan nou Seselwa aker. Nou konpran ki difikilte dan sa moman *COVID* la, kot dimoun i bezwen mazin 2 fwa kot i reste, ki mannyer i pou desann pou li fer en tranzaksyon. Eski transpor i pou pran pou li ariv se li. *Be it en taxi, be it en taxi* pirat, i bezwen gete son mwayen konbyen i permet li.

I annan dimoun ki sorti Roche Caiman a plizyer repriz ou'n vwar zot marse oubyen pran zot bis, debark la lo *bus stop* Mont Fleuri, koupe pou li al *Hypermarket*, si son plastik konmisyon i bokou i pran en transpor i al kot li, i kout li pli meyer marse.

Prezan zis mazin ou bann dimoun ki pli lwen, ki *challenge* ki li i gannyen pou li kapab vini pou servi bann tel fasilite. So pou mwan i enportan ki sa legzersis i ganny fer e nou vwar son lenportans, son merit. E san tarde mon pou zis dernyen pwen ki mon pou fer resorti. Letan nou'n koz lo sipor prodwi lokal, mon konnen ozordi nou annan bokou

fermye ki pe ganny difikilte pou zot vann zot lavyann.

E ozordi nou pe vwar i annan bann bis ki pe pase dan bann distrik ki pe vann bann prodwi, me sa fermye li ki li i napa sa landrwa spesifik, apart ki en serten group labousri ki pe pran zot lavyann. Zot osi zot pe rankontre pa mal difikilte.

Pou mwan en bann *outlet* ki kapab asiste sa bann fermye, sa bann dimoun ki pe prodwi manze lokal, ki kapab desantraliz sa bann servis dan nou bann distrik pou pli byen benefis nou bann dimoun. E byensir ki pri i a varye e afordab. Ki zot a kapab aste e balans zot bidze pou fer de bout zwenn. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Vidot. Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Deputy Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. I en Mosyon ki mon'n lir, mon'n re lir. Mon ava dir ki letan Onorab Ernesta ti pe prezant son Mosyon, i annan serten kestyon ki mon'n ekrir, in reponn serten. Mon ava dir poudir parey Onorab Pillay in dir, komans en konversasyon petet. Me selman mon krwar lesansyel se pri lavi la ki nou pe koze. Pri lavi ki sa

Lasanble, sizyenm Lasanble an partikilyerman in koz lo la depi ler nou'n vini. I montre langazman parti ki mon sorti ladan, *LDS*. Ki'n anmenn en kantite Mosyon, kestyon lo sa size pri lavi, pou montre parey Onorab ki'n koz avan mwan, pe dir.

Dimoun pe ekout nou, nou ti ganny elekte lo sa prensip fer li ou Lasanble, nou'n anmennen sa konsern pri lavi dan Sesel e nou reste debout a kote bann Seselwa kot pri lavi i konsernen. E se sa lesansyel ki mon krwar son Mosyon ti merit pe refer lo la.

Zis pou demann *STC* pou fer *franchise* mon krwar i en solisyon en pe tro fasil, en pe tro en lide fantezi. Parski *come on*, dan la pratik sa pa pou vini avan manda sa sizyenm Lasanble i fini.

Ki nou ti kapab fer, pe anmenn Mosyon, kontinyelman met presyon lo Gouvernman pou li adres sa size pri lavi *head on*. E i annan diferan size ki nou'n koz lo la, nou'n anmenn Mosyon lo *STC*. I annan bann lezot lide nou kapab *borrow from* lezot pei.

En pei vwazen, zisteman dan letan *COVID*, ki zot in fer koman *COVID* in arive akoz zot in konpran bann retonbe ekonomik ki pou annan lo ou pei, se Moris.

Ki zot in pran en desizyon pou regulariz *markup*

ki bann marsan i mete lo serten prodwi. Si nou pe dir pou fer dimoun ganny prodwi abordab, zis sa 20 prodwi ki Onorab Ernesta in mansyonnen dan nou lalis? Be Seselwa i manz bokou plis keksoz ki sa. Ki i bon pou son lasante, ki i pa bon, nou oule vwar plis keksoz ki Seselwa i kapab konsonmen a en pri abordab.

E mon osi mon konnen poudir pri lavi pe tap dimoun. Semenn pase, mon kontan bwar *juice* zoranz, mon'n fer en letour Lari Bazar, en pake pe vann R50, mon'n kit avek sa Endyen dan son laboutik, mon'n al dan en lot i vann R35, mon'n kit ek li. Mon'n al dan en lot R34.50, mon'n kit ek li. Finalman mon'n bat ek enn R29, mon ti swaf apre tou sa marse, mon'n napa swa mon'n bezwen aste.

So, sa ki mon krwar nou ti merit pe fer, demann Gouvernman pou adres size pri lavi e pran en lapros direk. *Regulate markup* ki bann dimoun i kapab fer. Pa pri kontrol sa, pa pri kontrol. Ganny mon byen.

Se ki nou pou dir avek sa boug pou fer vini en keksoz ou pa kapab met li 65poursan, 75 poursan. Nou bezwen rod en poursantaz ki rezonnab. 30poursan, 25poursan, 20poursan. Kantite larzan ki

ou kapab fer lo ledò malere Seselwa?

So, egalman nou pe promouvwar marse lib, Seselwa i merit gete, nou merit komans denons bann marsan ki pe sarz nou tro bokou. Onorab in dir, in donn bann pri konparab dan en laboutik, sorti dan en lot. Me nou merit denonse. Koman en endividi, i annan en group la zot in fer lo *Facebook* i apel, ki zot pe koz lo bann, i apel *Overprice*. Annou partisip ladan akòz sa i en *forum* ki promot sa dyalog ant Seselwa.

I annan 2 lorganizasyon non gouvènmantal aprezan ki pe get sa zafer pri lavi la. Apart *NATCOF* i annan en lot ki'n zwenn li. Annou ankouraz sa bann kalite lorganizasyon pou nou koz for lo sa bann keksoz koumsa.

Nou, nou donn Bidze *FTC*, nou bezwen dir li poudir *FTC* kwa ankor an plis ki ou kapab fer. Anfet i annan 2 Manm Lasanble ki sipoze, enn sorti lo sak kote parti. Mwan pou *LDS* e Onorab Churchill Gill pou *US*. Zot in envit nou zis en fwa en levennman, apre nou pa'n tann zot ankor.

Nou enterese nou pou nou koze. Pou nou vremen adres sa size pri lavi, akòz ki ou ganny pli o saler dan Sesel, ki mon krwar i pe tonm pres R250mil, en boug ki pe travay dan Labank, avek sa Seselwa

ki ganny pli ba saler. Nou tou nou al dan menm laboutik, alors sa size pri lavi i merit reste en priyorite pou nenport ki politisyen, nenport ki parti politik ki ou sorti ladan.

E mon krwar poudir sa zafer *franchise*, mon ava termin lo la, i en lapros en pe tro fasil ki nou kapab zis fer krwar pep Seselwa poudir nou kapab fer en keksoz pou li, kan nou konnen poudir Mosyon i pa *binding*.

Petet mon ti ava vwar en lapros fer en petisyon dan ou rezyon sid. I annan Onorab Manm elekte Anse Royale, Takamaka, ou annan sipor mon Koleg Terence Mondon.

Ou annan koleg Onorab Manm elekte Baie Lazare, Anse Boileau i kapab zwenn ou e Grand Anse Mahe. Fer en petisyon dan sa bann rezyon, ler zot in desann anvil avek konbyen sinyatir, vremen anmenn dan baro *State House* dan en gro lanvlop, Gouvèrnman pou bezwen tande.

La Mosyon i pa *binding*, i kapab anvoy nou pronmnen. So, i pa pou anmenn en rezilta tanzib e osi vit ki nou oule. E apre sa zafer *franchise* *STC* parey mon koleg Onorab Loizeau in dir. Konpran li byen ki i ti pe dir, i annan en gou anmer ki ankor dan nou labous. Zis letan en lorganizasyon i perdi \$50

milyon, be ki manner nou kapab kontinyen desann dan sa semen.

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Pou fer bann dimoun *middlemen* ganny ankor biznes. Sa gou i ankor tro anmars dan nou labous. Zis konpran nou.

So, nou oule ki nou pran lapros en pe pli direk. Letan zot al dan zot *Caucus*, i annan en dimoun lot zour in dir poudir Prezidan i vin dan zot *Caucus*. En Manm dan sa Lasanble ti dir. Wi, i lo nou rikord sa. Onorab Loizeau, pa Loizeau. Onorab Loze. So, demann Prezidan.

Demann Prezidan, dir li seryezman konsider *markup*. Si i bezwen en Lalwa, mwan Gervais Henrie, lo non bann zabitan distrik Mont Buxton ki'n vot pou mwan, mon pou vot an faver sa Lalwa pou nou konsider met en *markup* ki rezonnab. Pa pri kontrol, me pou kontrol lakantite profi ki sa kous *retailers* la pe fer lo ledon mon bann fer avek ser dan distrik Mont Buxton. Mersi bokou.

(APPLAUSE)

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Henrie. Onorab Loze, ou ti le fer en pwen kalifikasyon?

HON JOHAN LOZE

Wi Mr Deputy Speaker, mon pa'n zanmen dir sa ki in dir la. Sa ki mon ti dir...

(Interruption)

MR DEPUTY SPEAKER

Kontinyen Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker, i paret i annan pe profite pou sey fer en pe dezord pou gat ou *chairmanship* ozordi. Mr Deputy Speaker, sa ki mwan mon ti dir sete ki mwan a sak fwa ki mon'n zwenn avek Prezidan Faure, ki swa koman en endividi ouswa koman parti mon *Caucus*, Mr Speaker, mwan mon'n form parti *Caucus* menm ki pa'n en *MNA*. Depi katriyenm Lasanble *I'm sitting in the Caucus*. Depi katriyenm Lasanble. Mon pa ti en *MNA*, *I was sitting in the Caucus*. En grans bann letan sa mon pe koze. Mon'n presize kan, kote, ki bor.

So, mon pa'n dir sa mansonz ki Onorab Henrie in dir la ozordi. Zot abitye koz mansonz lo zot prosen. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Bon, mersi bokou pou ou klarifikasyon e lenformasyon ki ou'n donnen. In ariv 4.57. Nou pou prezan *adjourn*. I annan lezot Manm ki'n lev zot lanmen enkli Onorab Loze. Me sa i ava kontinyen demen anba *Speakership* Onorab Prea. Me nou pou *adjourn* pour lemoman ziska demen bomaten 9er.

(ADJOURNMENT)